INFORMATIENOTITIE

AAN	De leden van de Gemeenteraad
VAN	College van Burgemeester en Wethouders
ONDERWERP	Regionaal economisch ambitiedocument 2021-2024 Regio Rivierenland
DATUM	16 februari 2021
BIJLAGEN	- Format ambitiedocument 2021-2024, versie 7 januari (ambtelijk concept) (GZDGCB133895/133910) - Presentatie fase 3.2. Regionaal Economisch Ambitiedocument (GZDGCB133895/133911) - Rapport "Verrassend Rivierenland, 100 verborgen parels" (GZDGCB133895/133915) - De management samenvatting van de evaluatie 2016-2020 (uit fase 2) (GZDGCB133895/133916) - De management samenvatting van economische analyse (uit fase 2) (GZDGCB133895/133917) - Het regionale ambitiedocument 2016-2020 (GZDGCB133895/133912)
REGISTRATIENUMMER	GZDGCB133895/133902

Op 4 maart kunt u uw input leveren voor het nieuwe regionaal economisch ambitiedocument. De regio Rivierenland verzamelt op deze avond uw gedachten om te komen tot dit nieuwe ambitiedocument voor de periode 2021-2024. Ditzelfde vindt ook plaats in de andere gemeenteraden van de regio.

Aanleiding
Alle gemeenten in Rivierenland hebben in 2019 besloten om de regionale economische samenwerking in regio Rivierenland door te zetten. Deze besluiten hebben geleid tot de start van een proces met verschillende stakeholders, verdeeld over 5 fasen om te komen tot een nieuw regionaal economisch ambitiedocument voor de periode 2021-2024. Op 17 december jl. bent u in de raadscommissie bijgepraat over de resultaten van de evaluatie en analyse uit fase 2. We zijn nu in fase 3 beland, waarbij alle stakeholders hun input kunnen leveren. Als leidraad daarvoor is er door de regio een ambtelijk concept opgesteld.

In de hierna volgende fase 4 vindt de vaststelling in de gemeenteraden plaats van het ambitiedocument en in de afsluitende fase 5 volgt de vaststelling van de uitvoeringsagenda. U levert nu dus vooral uw input, uw kaders, waarmee vervolgens een regionaal breed gedragen ambitiedocument wordt opgesteld. Daarbij wordt uw input gewogen, maar ook die van de andere regiogemeenten.

Waarom een regionaal economisch ambitie document?
Een sterke economische regio zorgt voor een sterke gemeentelijke economie. En omgekeerd. Ondernemers zoeken hun verbindingen buiten onze gemeentegrenzen en veel van onze inwoners werken in de regio, buiten onze gemeente. Maar als we dan regionaal samenwerken als gemeenten, dan moeten de ambities die we daarin nastreven wel helder en logisch zijn. Investeringen in de regio moeten de economie versterken, met onze maatschappelijke verantwoordelijkheid als uitgangspunt: economisch beleid ter stimulering van duurzame, brede welvaart in regio Rivierenland en in Culemborg. Wat we willen nastreven leggen we vast in het regionaal economisch ambitiedocument, verdeeld naar de drie speerpunten die als logisch vervolg uit het ambitiedocument 2016-2020 volgen: Logistiek & Economie, Recreatie & Toerisme en Agribusiness.

Uw input leveren
We willen u vragen om vanuit uw fractie met minimaal één persoon deel te nemen aan de commissievergadering. De Regio Rivierenland is hierbij aanwezig om uw inbreng te verzamelen en om waar nodig vragen te beantwoorden. Op vergelijkbare wijze worden ook de gemeenteraden in de andere regiogemeenten geraadpleegd. Portefeuillehouder wethouder Wichgers is eveneens aanwezig op 4 maart.

Inspiratie: de bespreking van het actieplan economie en de 100 parels van Rivierenland
Ter inspiratie voor de Culemborgse inbreng in de regio verwijzen we u graag naar het Culemborgse economisch actieplan dat eveneens op 17 december jl. in de raadscommissie is besproken. Een meer industrieel/innovatieve insteek van het agrarische speerpunt willen we relateren aan het Culemborgse bedrijfsleven en de innovatie en duurzaamheid in logistiek en industrie op bedrijventerreinen is onze inzet voor de economie, terwijl we de regionale acquisitie blijven inzetten maar daarin meer Culemborgs “couleur local” willen toevoegen.

Bovendien treft u als bijlage het rapport "Verrassend Rivierenland, 100 verborgen parels in de regionale economie" aan van Prof. dr. Gert-Jan Hospers, waarin hij voor Regio Rivierenland de 100 meest toonaangevende bedrijven van de regio opsomt, met uiteraard ook Culemborgse bedrijven en inspirerende toelichtingen.

Bijlagen
Als bijlage treft u de bespreeknota van Regio Rivierenland aan. Dit is het ambtelijk opgestelde concept voor het ambitiedocument. Het is aan u om hieraan nu uw Culemborgse sturing mee te geven. In de bijlagen zijn tevens de rapportages uit fase 2 en het regionale ambitiedocument 2016-2020 opgenomen.

We hopen op uw waardevolle inbreng op 4 maart. Hierna volgt de leeswijzer/opdracht aan u van Regio Rivierenland:

Leeswijzer Regio Rivierenland
Hierbij krijgt u de eerste inhoudelijke contouren van het regionaal economisch ambitiedocument 2021-2024 toegestuurd als basis voor de bijeenkomst van 4 maart a.s. Dit betreft het document Format Ambitiedocument 2021-2024, versie 7 januari.

De matrix in dit document is gevuld o.b.v. gesprekken die gevoerd zijn met de verbonden partijen (Greenport Nederland, verschillende Greenport pacten, RBT, Logistic Valley, RW-POA), ambtenaren EZ en R&T, bestuurders (speerpuntberaden, AB) en de Economic Board. We zitten nu in de fase dat we de eerste inhoudelijke input bij de raden op gaan halen. Wanneer we alle raden langs geweest zijn in de periode januari-februari zal er in maart/april nog een bijeenkomst georganiseerd worden waarvoor de 8 raden, de verbonden partijen en de Economic Board uitgenodigd zullen worden.

De inhoud die nu in de matrix staat willen we graag met u bespreken om te achterhalen in hoeverre u zich hier in herkent en of u nog opmerkingen/aanvullingen heeft. Graag willen we van u horen:

- Herkent u zich in de speerpunten, ambities en subdoelen (bovenste deel matrix, 1e pagina)?
- Herkent u zich in de gekozen thema’s, mede gebaseerd op de evaluatie van Buck uit fase 2 (onderste deel matrix, 1e pagina)?
- Herkent u zich in de opgaven per speerpunt voor de verschillende thema’s (onderste deel matrix, 1e pagina, en loopt door op pagina’s 2 – 6)?
- Heeft u ideeën over hoe de financiering georganiseerd kan worden om op de verschillende opgaven projecten aan te jagen (gebruikmaken van de ervaringen van het RIF)?

Wij realiseren ons dat het een groot document is met veel informatie. Als leeswijzer geven we u mee dat de matrix is opgebouwd langs de volgende lijnen:
- wat zijn de economische speerpunten, hun ambities en subdoelen (1e pagina);
- wat zijn de thema's die opgepakt moeten worden (1e pagina);
- welke opgave kan er per thema per speerpunt geformuleerd worden (1e pagina en de pagina's 2-6);
- wat is de bredere context waarbinnen het economisch ambitiedocument geplaatst kan worden (pagina 7).

Waarom **strategische economische samenwerking in de regio tm 2024?**

Gericht stimuleren van **toekomstbestendigheid en verzilveren** van **meerwaarde** op de **economische speerpunten**, als **fundamentele aanjagers** van de brede welvaart in de regio.

Regionale economische focus op 3 speerpunten:

Recreatie & Toerisme

Regionale economische groei van recreatie en toerisme in rivierenland voor bezoekers en inwoners,

waarmee jaarond een optimale balans ontstaat tussen het aanbod aan vraag gestuurde vrijetijdsbesteding, de toeristische druk en draagkracht van de omgeving

Agri-Business

Excelleren in Europa als thuismarkt:

Renderende innovatieve ketens binnen de glastuinbouw, fruitteelt, paddenstoelenteelt en laanboomteelt.

Logistiek & Werklocaties

Verduurzaming van een *krachtige/kwetsbare* banenmotor:

Inzet op een slim en schoon logistiek ecosysteem, met focus op stimuleren van vitale werklocaties in de regio.

DNA: Stimuleren van cross-overs

DNA: Stimuleren van cross-overs

Regionale doelen op de speerpunten:

- 1.1 Kwantitatieve & kwalitatieve stijging (extra overnachtingsplaatsen) van het aantal verblijfs- accommodaties passend bij de gewenste doelgroep
- 1.2 Realisatie van extra dag attracties die jaarrond open zijn
- 1.3 Toename in bekendheid van de merken; Betuwe, Bommelerwaard en Land van Maas en Waal bij de gewenste doelgroep
- 1.4 Realisatie en behoud van aantrekkelijke wandel-, fiets- en vaarroutes door het landschap

- 2.1 faciliteren duurzaam telen (economisch en ecologisch)
- 2.2 stimuleren technologisch innoveren
- 2.3 Ondersteunen maatschappelijke acceptatie

- 3.1 Stimuleren van samenwerking tussen de verschillende stakeholders in de logistiek
- 3.2 Faciliteren en ondersteunen van ondernemers gedreven initiatieven.
- 3.3 Schaalniveau van de regio overstijgen als zijnde een regionaal *ecoduct/kruispunt* tussen kennis-as en transport-corridor.

Mijlpalen vorig economisch ambitiedocument (2016-2020):

Start focus 3 speerpunten, positionering FruitDelta, instrument RIF, Economic Board, Kersenparty, Logistics Valley Rivierenland, prestatie-afspraken RBT, instrument mobiliteitsfonds, TCO met Provincie, instrument Regiodeal met Rijk.

Essentiele *vitamines* (instrumenten tov opgaven) **voor realisatie van de geformuleerde economische ambities:** RIF, Economic Board, Mobiliteitsfonds, RAP, Merk FruitDelta Rivierenland, Samenwerkingsafspraken Bureau Toerisme en Recreatie

Regionale economische opgaven per speerpunt

Thema	COVID-19	Woon & Leefklimaat	Innovatiekracht	Arbeidsmarkt & Onderwijs	Lobby & Branding	Mobiliteit	Verduurzaamen	
	• Tijdelijk thema tot 2022 • Daadwerkelijke economische impact pandemie is nog steeds moeilijk te overzien door steunmaatregelen. • Vraagt adaptief kunnen inspelen op: nieuwe ontwikkelingen en behoeften van de regionale economie als gevolg van pandemie • Inzet op kansen regionale economie als gevolg van nieuwe steunmaatregelen Provincie, Rijk en Europa. • Wat mogelijk resulteert mogelijk in extra opgaven, doelen en/of Speerpunt eind 2022	• Ontwikkelruimte voor ondernemerschap: TeeltOndesteunende Voorzienigen • landschappelijke inpassing bedrijvigheid en gebouwen	• data gestuurdheid, high tech • toegevoegde waarde	• ontwikkelen en benutten arbeidspotentieel	• licence2produce: netwerken&verbinden •	• bereikbaarheid en ontsluiting •	• circulariteit • energie en water •	• .. • .. • .. • . • ..
		• Rivierbeleving & recreatieplassen • Gastvrije Binnensteden • Agrotoerisme • Cultuurhistorische landmarks • Regiopromotie						• .. • .. • .. • . • ..
		• Ruimtevraag logistiek • RPW & solitaire uitbreidingen • Stikstof aanpak	• MKB toekomstbestendig	• Kennisclusters ontwikkelen en benutten arbeidspotentieel	• Vitaal in crisistijd vs. Imago.	• Stimuleren gebruik alternatieve modaliteiten • MIRT A2 maatregelenpakket • MIRT Goederencorridors (A15)	• Stimuleren schone brandstoffen • Toekomstbestendige bedrijventerreinen	• .. • .. • .. • . • ..

Specifiek economische opgave voor elk speerpunt naar thema	Toonaangevend renderde tuinbouw, binnen de Europese thuismarkt.	Optimale balans tussen jaarrond aanbod, toeristische druk en draagkracht van de omgeving	Inzet op een slim en schoon logistiek ecosysteem, met focus op stimuleren van vitale werklocaties
Woon & Leefklimaat Als regiogemeenten integraal verankerd in: de regionale woonagenda 2020, regionale samenwerking arbeidsmigranten	**1. Opgave Ontwikkelruimte voor ondernemerschap** Binnen de verschillende pacten zijn Teeltondersteunende Voorzieningen (overkappingen voor hagel/zon, vliegenetten) noodzakelijk om aan renderende primaire productie mogelijk te maken: - level playing field binnen de Regio tav TOV, ontwikkelen van een regionaal gedragen handleiding TOV - TOV die op een innovatieve manier bijdragen aan het verbeteren van de productieomstandigheden in de brede zin zonder afbreuk te doen aan de landschappelijke kwaliteit **Rol overheid**: Regio Rivierenland faciliteert dat er een regionaal gedragen handleiding komt en middels het RIF innovatieve TOV's aanjagen **Draagt bij aan doelen 2.1, 2.2 en 2.3** **2. Opgave landschappelijk inpassing bedrijvigheid en gebouwen** Ook voor de verschillende agribusiness ketens bestaande uit toelevering, productie, verwerking en afzet geldt het motto 'behoud door ontwikkeling' waarbij schaalvergroting met bijbehorende gebouwen en machines een gegeven is. Echter die schaalvergroting heeft impact op het landschap en kan ook niet overal plaatsvinden in het landschap: - schaalvergroting binnen de agribusiness levert een bijdrage aan de landschappelijk kwaliteit door een optimale inpassing - voor de verschillende activiteiten wordt de meest optimale locatie gezocht passend bij de schaalgrootte - schaalvergroting gaat ook samen met het aantrekken van arbeidsmigranten die op een maatschappelijk verantwoorde manier gehuisvest dienen te worden **Rol overheid**: de eerder opgestelde Ruimtelijk Strategische Visie gebruiken als vertrekpunt voor de discussie met de regio gemeenten. Economische ontwikkeling vorm geven in samenhang met ruimtelijke kwaliteit waarbij Regio Rivierenland de facilitator is **Draagt bij aan doel 2.1 en 2.3.**	**1. Opgave Rivierbeleving & Recreatieplassen** De vier hoofdrivieren (Nederrijn / Lek, Maas, Waal, Linge) en recreatieplassen binnen de regio inzetten voor het versterken van de toeristische potentie zowel in kwalitatieve als kwantitatieve zin. **Rol van overheid:** (1.) regionaal acquisitiepunt R&T (2.) nulmeting van aanbod, gewenste doelgroep en op basis daarvan inventarisatie van marktruimte voor nieuw aanbod. (3.) financiering van initiatieven via RIF. (4.) faciliteren (in bestemmingsregels toestaan) van meer beleving langs bestaande routes (5.) onderhouden van routes (off- en online). **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *1.1, 1.2 en 1.4*** **2. Opgave Gastvrije Binnensteden** Middels een goed functionerende gouden driehoek het DNA van de steden zichtbaar maken (citymarketing), de cultuurhistorie van de binnensteden beter te benutten (door inrichting, branding) en de informatievoorzieningen versterken waardoor de binnensteden van Rivierenland nog aantrekkelijker worden voor recreanten en toeristen. **Rol van overheid:** (1.) regionaal acquisitiepunt R&T (2.) nulmeting van aanbod, gewenste doelgroep en op basis daarvan inventarisatie van marktruimte voor nieuw aanbod. (3.) financiering van initiatieven via RIF. (4.) faciliteren (in bestemmingsregels toestaan) van meer beleving langs bestaande routes (5.) onderhouden van routes (off- en online). **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *1.1, 1.2 en 1.4*** **3. Opgave Cultuurhistorische Landmarks** Krachtige verhaallijnen door het landschap die de cultuurhistorische landmarks aan elkaar verbinden en de geschiedenis tot leven brengt door de cultuurhistorische landmarks zichtbaarder en beleefbaar te maken, waardoor er meer bezoekers naar de regio komen. **Rol van overheid:** (1.) Beleid aanpassen waardoor meer mogelijk wordt in en bij cultuurhistorische landmarks (2.) regionaal acquisitiepunt R&T (3.) nulmeting van aanbod, gewenste doelgroep en op basis daarvan inventarisatie van marktruimte voor nieuw aanbod (4.) financiering van initiatieven via RIF (5.) marketing en promotie van cultuurhistorische landmarks (en verhaallijnen) middels jaarlijkse invulling in jaarplan BTR (6.) faciliteren (in bestemmingsregels toestaan) van meer beleving langs bestaande routes **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *1.1, 1.2, 1.3 en 1.4*** **4. Opgave Regiopromotie** Een sterke marketing en promotie van de streken binnen de regio waardoor naamsbekendheid van alle streken stijgt en er spreiding van doelgroepen over	**1. Opgave Ruimtevraag Logistiek** De XXL-locaties zijn inzet van verschillende nationale discussies, die door de regio nauwlettend worden gevolgd. Deze discussies richten zich onder andere op de landschappelijke inpassing, de gehanteerde definitie (in hectares), maar ook de wijze waarop overheden hier sturing aan geven. Uitdaging is met een juiste ruimtelijke inpassing en kwaliteit laten zien dat zorgvuldig met de ruimte en landschap wordt omgegaan om onnodige 'verdozing' van XXL locaties te voorkomen. **Rol overheid:** In lijn met de Ruimtelijke Strategische Visie (2019), zet in op clustering bij bestaande logistieke bedrijventerreinen die goed liefst multimodaal ontsloten zijn. **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *3.3*** **2. Opgave RPW & solitaire aanwezigheid in het buitengebied** Belangrijk doel van de regionale afspraken in het RPW is ervoor te zorgen dat de huidige balans tussen vraag en aanbod behouden blijft. Zo ontstaat er geen over programmering van (nieuwe) werklocaties in de regio die vervolgens weer tot een versnelde veroudering leidt. Tegelijkertijd kan en moet de kwaliteit van reeds bestaande bedrijventerreinen in de regio versterkt worden. Er liggen kansen voor verduurzaming en circulariteit, waar gemeenten en provincie samen mee aan de slag willen. **Rol overheid:** Bedrijven op de juiste plek met behulp van het RPW, afsprakenkader en RAP. Verder flexibiliteit en klantgerichtheid indien mogelijk, maar ook regionaal onderzoek naar solitaire bedrijfslocaties (in het buitengebied) en de uitbreidingsbehoefte van deze bedrijven. **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *3.3*** **3. Opgave Stikstof aanpak** Vanuit de provincie een proces opgestart om te komen tot een pakket met Gelderse maatregelen stikstof (GMS). Dit om te zorgen dat naast woningbouw ook grotere projecten en initiatieven doorgang kunnen vinden. Dit kan namelijk pas wanneer bij een negatief effect op Natura2000 gebieden er sprake is van compensatie. **Rol overheid:** volgend bij nationale ontwikkelingen met invullende inzet van regionale aanpak om vertraging economische ontwikkeling te voorkomen. **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *3.1 & 3.2***

		seizoenen en streken plaatsvindt. Belangrijk is daarbij dat die belevingen in de etalage worden gezet, die de gewenste doelgroepen aantrekken. Daarnaast ook het ontwikkelen van kennis (data) en jaarrond toeristisch aanbod dat regionaal is afgestemd en elkaar versterkt zodanig dat bestemming Rivierenland veel te bieden heeft en bezoekers naar de verschillende streken worden geleid. **Rol van overheid:** (1.) financiering middels een financiële bijdrage aan BTR (2.) marketing en promotie van de streken middels jaarlijkse invulling in jaarplan BTR (3.) streekpromotie via eigen communicatiekanalen (afgestemd met BTR) **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *1.3*** **5. <u>Opgave Agrotoerisme</u>** Vitaliseren van het platteland door het koppelen van agribusiness met recreatie & toerisme en versterken van bekendheid en imago van de regio bij de doelgroepen inzichtzoeker, rustzoeker en verbindingszoeker. Dit door gezamenlijke focus op verhaallijn en inpassing van streekproducten. **Rol van overheid:** (1.) regionaal acquisitiepunt R&T (2.) nulmeting van aanbod, gewenste doelgroep en op basis daarvan inventarisatie van marktruimte voor nieuw aanbod (3.) financiering van initiatieven via RIF (4.) financiering middels een financiële bijdrage aan BTR (5.) bijeenkomsten organiseren t.b.v. samenwerking ondernemers, BTR en gemeente (6.) marketing en promotie van aanbod agrotoerisme en streekproducten middels jaarlijkse invulling in jaarplan BTR (7.) promotie van spreekproducten via eigen communicatiekanalen (afgestemd met BTR) (8.) aanpassing van bestemmingsregels om meer mogelijkheden voor agrotoerisme te creëren). **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *1.1, 1.2 en 1.3***	
Innovatiekracht Als regiogemeenten verankerd in het Regionaal Investerings Fonds en het mobiliteitsfonds	**3. <u>Opgave Data-gestuurdheid, high tech</u>** Agribusiness wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van MKB-bedrijven. Om concurrerend op de Europese thuismarkt te kunnen blijven, is aandacht voor het gehele productieproces van toelevering en productie tot afzet noodzakelijk. Dit hele proces dient te worden gestroomlijnd gericht op economische en ecologische duurzaamheid die maatschappelijk wordt geaccepteerd. En dit alles zal plaatsvinden binnen een economie die verandert (transitie) waarbij die verandering een versnelling zal krijgen door Corona: - binnen het productieproces op de bedrijven wordt automatisering/robotisering en digitalisering op grotere schaal toegepast waarbij gebruik gemaakt wordt van de reeds opgedane kennis bij de voorlopers - het principe van precisielandbouw met bijbehorende databehoefte verder vorm en inhoud geven binnen de Rivierlandse agribusiness **Rol overheid**: vanuit FruitDelta Rivierenland innovaties aanjagen bij de verschillende O's middels co-finaciering via een investeringsfonds (RIF) **Draagt bij aan doel 2.1 en 2.2** 4. **<u>Opgave Toegevoegde Waarde</u>** Binnen de agribusiness wordt gewerkt aan schaalvergroting in combinatie met meer toegevoegde waarde binnen de totale keten: - streven naar verdergaande ketenintegratie waarbij toelevering, productie, verwerking en afzet samenkomen en innovaties opzoeken - clustervorming van agribusiness bedrijven gericht op slachtkracht en kennisontwikkeling. Indien nodig gericht bedrijven verleiden naar		**4. <u>Opgave MKB toekomstbestendig</u>** Rivierenland beschikt over bovengemiddeld veel mkb en familiebedrijven. Voor deze bedrijven ontstaan de komende jaar verschillende vraagstukken over hoe om te gaan met innovatie, nieuwe technologieën, arbeidsmarktvraagstukken en digitalisering/robotisering (economie 4.0). **Rol overheid**: Stimuleren van organiserend vermogen via inzet via Logistics Valley Rivierenland (logistiek) als mede faciliteren en aanjagen (vormen van) parkmanagement. Doel hiervan is realisatie van ondernemersgedreven initiatieven, die bijdragen aan de beschreven vraagstukken of maatschappelijke opgaven. Participatie via LV-R in bovenregionaal samenwerkingsverband *Logistics Valley* voor ondersteuning van regionale projecten en opschaling/delen van projecten uit de Gelderse Corridor of faciliteren met behulp van instrument RIF. **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *3.1, 3.2, 3.3***

	onze Regio toe te komen en voldoende ruimte creeeren voor zogenaamde startups, broedplaaten, fieldlabs ed - zoeken naar nieuwe toepassingen van de bestaande producten uit de agribusiness als grondstof voor nieuwe producten. ` - zoeken naar nieuwe producten/rassen en verpakkingsvormen - verkrijgbaarheid van regionale producten vergemakkelijken en verder optimaliseren (regionale ketens) **Rol overheid**: vanuit FruitDelta Rivierenland innovaties aanjagen bij de verschillende O's middels co-finaciering via een investeringsfonds (RIF) **Draagt bij aan doel 2.1 en 2.2**		
Arbeidsmarkt & Onderwijs Als regio integraal te verankeren in: regionale arbeidsmarktagenda 2021 (RW- POA)	**5. <u>Opgave Ontwikkelen en Benutten Arbeidspotentieel</u>** Om voldoende voorbereid te zijn op de arbeidsmarkt van de toekomst is het wenselijk dat de benodigde skills- en mindset ontwikkeld worden en regelmatig aangevuld/herijkt: - arbeidsparticipatie uitgaande van het regionaal beschikbare arbeidspotentieel optimaal vormgeven in overleg met overheid en bedrijfsleven - daar waar tekorten ontstaan, strategieen ontwikkelen om die tekorten op te vullen met aandacht voor de korte, middellange en langere termijn - voor de verschillende doelgroepen (jonger/ouder, lager/hoger opgeleiden, arbeidsmigranten) trajecten ontwikkelen in kader 'leven lang leren'(je bent nooit uitgeleerd) - Fruit Tech Campus en Laanboomhuis verder ontwikkelen tot ontmoetingsplek voor kennisontwikkeling en -delen en daarmee het regionale onderwijssysteem verder te versterken **Rol overheid**: binnen Regio Rivierenland is RW-POA het aanspreekpunt waar partijen betrokken bij arbeidsmarkt en onderwijs samenkomen. **Draagt bij aan doel 2.1 en 2.3**		**5. <u>Opgave Kennisclusters</u>** De regio beschikt niet over hbo of WO kennisinstelling. Dit gemis schept kansen om te voorzien in alternatieve vormen van kennisclusters, voor kruisbestuiving tussen sector en onderwijs. Verschillende concepten hiertoe zijn in de regio bekend waarbij ontmoeting, opleiding en bijscholing (op een werklocatie, nabij ondernemer) plaats kan vinden. Vanuit elkaar leren kennen en vertrouwen kan samen werken ontstaan. Reeds gestarte voorbeelden zijn: Huis van de Logistieke samenwerking, Laanboomgeboom TCO en Fruit Tech campus. **Rol overheid**: Stimuleren van organiserend vermogen via inzet Logistics Valley Rivierenland (LV-R). Doel hiervan is realisatie van ondernemersgedreven initiatieven die bijdragen leveren aan arbeidsmarkt- en scholingsvraagstukken in de logistiek. Daarnaast participatie (via LV-R) in bovenregionaal samenwerkingsverband Logistics Valley, voor ondersteuning van regionale projecten en opschaling/delen van projecten uit dit programma van de Gelderse Corridor **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *3. 2*** **6. <u>Opgave Iedereen Groeit Mee</u>** Aandachtspunten op het gebied van 21e vaardigheden instroom jongeren, zij-instromers, inclusie, flexibilisering & arbeidsmigratie (waaronder kenniswerkers). **Rol overheid:** participeren in Logistics Valley Rivierenland (LV-R), participatie in regionale arbeidsmarktagenda 2021. **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: 3.1 en *3. 2*** **7. <u>Opgave vitale sector in crisistijd vs imago</u>** Logistiek staat midden in de samenleving maar als mensen het over logistiek hebben, blijft het vaak beperkt tot transport van A naar B. Logisch dat iedereen dan aan vrachtauto's en blokkendozen denkt. De logistiek in deze regio is vervlochten in de economische structuur (DNA) van de regio, kent uiteenlopende cross-overs en is veel meer high tech dan mensen denken, maar wel heel erg in zichzelf gekeerd als het gaat om het delen van al deze innovatieve techniek. **Rol Overheid:** deelname via LV-R in bovenregionaal samenwerkingsverband *Logistics Valley* voor ondernemersgedreven initiatieven die resulteren in meer samenwerking door partners in de logistiek. Daarnaast ondersteuning van deze regionale projecten en opschaling/delen van projecten uit de Gelderse Corridor die ten gunste van de regio zijn. Faciliteren met behulp van instrument RIF. **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: 3.1 en *3. 2*** **8. <u>Opgave Ruimte voor Ondernemen</u>**
Lobby & Branding Als regio verankerd in het jaarplan Lobby & Branding (AB regio Rivierenland)	**6. Opgave Licence2produce: netwerken&verbinden** Kijkend vanuit de maatschappelijke acceptatie binnen de Regio, Nederland en de Europese thuismarkt is het cruciaal dat de agribusiness zijn verhaal aan de markt en haar afnemers kan uitleggen. Wanneer de sector verantwoord bezig is op de gestelde ambities zal dat ook aan de verschillende (discussie-)tafels uitgedragen dienen te worden: - binnen de Regio uitdragen hoe de agribusiness bezig is en hoe de verbinding met de inwoners van de Regio gelegd kan worden (local2local) - binnen de provincie aangeven dat de Greenport pacten binnen de Regio economisch bovengemiddeld scoren in de provinciale en nationale benchmark. Vanuit de Greenport pacten en Regio Rivierenland wordt gericht gewerkt aan een duurzame economisch verantwoorde sector - Binnen onze netwerken benoemen dat Greenport Gelderland de 7 Greenport is binnen Nederland		

	- binnen het Rijk nadrukkelijk verwoorden hoe de Greenport pacten verweven zijn binnen het Regionaal Economisch Ambitiedocument, Regiodeal en Gebiedsagenda **Rol overheid**: Regio Rivierenland werkt gericht en pro-actief op het netwerken&verbinden met de verschillende overheden op provinciaal en nationaal niveau **Draagt bij aan doel 2.3.**		
Mobiliteit Als regiogemeenten integraal verankerd in de regionale mobiliteitsvisie 2018	**7. Opgave Bereikbaarheid en ontsluiting** Agribusiness gaat gepaard met vervoerstromen zijnde de toelevering van producten en diensten, intern vervoer van de gerealiseerde producten en afvoer van het eindproduct. De vervoerstromen vinden plaats binnen de Regio en binnen Europa als onze thuismarkt: - binnen de Regio is behoefte aan verdere optimaliseren van de toelevering en afvoer van producten rekening houdend met de capaciteit van de huidige infrastructuur. Aspecten van snelheid van de aan/afvoer irt veiligheid dienen hier ook aan de orde te komen - teneinde onnodige vervoerstromen zo veel mogelijk te vermijden, productie en verwerking dichter bij elkaar plaats te laten vinden binnen de Regio dan wel vervoer van halffabrikaten stimuleren **Rol van overheid:** vanuit Regio Rivierenland in overleg met de verschillende Greenportpacten deze opgave verder invulling geven obv een toekomstige ambitie en huidige problematiek **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt *2.1***		**8. Stimuleren gebruik alternatieve modaliteiten** De keuze voor een modaliteit, en een eventuele modal shift, worden vooral genomen op criteria als kosten, snelheid en flexibiliteit. In toenemende mate komt duurzaamheid daar bij. De Gelderse corridor kenmerkt zich door de unieke ligging en de mogelijkheden voor multimodaliteit: snelwegen, ligging aan de rivieren, beschikbaarheid van terminals en een rail terminal in ontwikkeling op de Betuweroute. Toch vinden verladers en logistiek dienstverleners het lastig om het asfalt los te laten. Met name het in onze regio dominant aanwezige MKB moet daarbij geholpen worden. **9. MIRT A2 Deil-Vught** Planuitwerking voorkeursalternatief MIRT A2. **Rol overheid:** Participatie als opdrachtgever in MIRT traject **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *3.3*** **10. MIRT Goederencorridors (A15)** Een samenhangend netwerk van strategisch gelegen knooppunten is onderdeel van de Topcorridors en ontwikkelt zich op een duurzame, complementaire en concurrerende wijze, in balans met de fysieke leefomgeving. Het economisch potentieel van de goede internationale bereikbaarheid en voorzieningen in deze knooppunten wordt optimaal benut. Efficiënt ruimtegebruik en een goede inpassing van bestaande en nieuwe bedrijven draagt bij aan een goede vitaliteit en kwaliteit van stad en land. Het goederenvervoer over de corridors gebeurt in goede balans met de fysieke leefomgeving, in balans met de kwaliteit en ontwikkeling van stad en land. **Rol overheid:** Participatie in MIRT traject **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *3.3***
Verduurzaamen Als regiogemeenten integraal verankerd in: de Regionale Energie Strategie (RES)	**8. Opgave circulariteit** Rondom circulariteit (een economie zonder afval) komen concepten als kringlooplandbouw en biobased economy samen: - meer voorbeelden van circulariteit, kringlooplandbouw en/of biobased economy binnen de verschillende pacten ontwikkelen en zichtbaar maken met zicht op mogelijke economisch haalbare concepten. Hierbij aansluiten bij de landelijke discussie die gevoerd wordt - verder werken aan verduurzaming gewasbescherming, vergroening koude middelen binnen de bestaande koelsystemen, opwekking hernieuwbare energie - asbestverwijdering weer oppakken onder het thema circulariteit: economie zonder afval **Rol van overheid:** vanuit Regio Rivierenland samen met Greenport Geldeland organiseren en faciliteren dat kennis rondom circulariteit de Regio binnenkomt en door de betrokken partijen opgepakt gaat worden **Opgave draagt bij aan subdoelen speerpunt** *2.1, 2.2 en 2.3.*		**11. Toekomstbestendige bedrijventerreinen** De kwaliteit van reeds bestaande bedrijventerreinen in de regio moet versterkt worden. Er liggen kansen voor verduurzaming, klimaatadaptatie en circulariteit, waar gemeenten en provincie samen mee aan de slag willen. Toekomstbestendigheid heeft een brede reikwijde en heeft zowel betrekking op fysiek-ruimtelijke, milieu en duurzaamheids- als sociaal economische aspecten. Er liggen kansen voor verduurzaming, vergroening en circulariteit, waar gevestigde bedrijven, gemeenten en provincie samen mee aan de slag kunnen en willen. Een belangrijke voorwaarde is een zekere organisatiegraad op het bedrijventerrein. **Rol overheid:** stimuleren van organisatiegraad onder de eindgebruikers van werklocaties. Voorkomen van ruimtelijk weg-werp product met regionaal beleid geformuleerd in RPW. Faciliteren van ondernemersgedreven initiatieven die bijdragen aan vitale werklocaties. **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *3.1 en 3. 2*** **12. Opgave Stimuleren schone brandstoffen**

..	**9. Opgave energie en water** Energie en water zijn belangrijke inputfactoren voor de agribusiness. Als belangrijke energie verbruiker (opslag en vervoer) en waterverbruiker (vorst, zon, droogte) is er de uitdaging om hier op te acteren: - Verminderen van het energieverbruik en overstappen op hernieuwbare energie waarbij de bestaande agribusiness activiteiten als vertrek worden genomen. Ook de bestaande gebouwen gebruiken voor opwekking hernieuwbare energie (zonnepanelen) - aandacht voor kwaliteit en kwantiteit van het water zodat water als productiefactor geen belemmering vormt voor de agribusiness **Rol van overheid:** Regio Rivierenland faciliteert dat de betrokken stakeholders rondom energie en water hier met elkaar over praten. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de bestaande structuren rondom de Regionale Energie Strategie en de bestaande contacten met het Waterschap rondom het thema water. **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt *2.1***		De transitie naar duurzame brandstoffen en andere energiedragers voor transport over weg en water binnen de goederenvervoercorridors. De strategie inzake transitie naar duurzame energiedragers op landelijke schaal te kunnen koppelen. **Rol overheid:** aansluiten bij uitwerkingsprogramma's op lands(deel) niveau. **Opgave draagt bij aan subdoel speerpunt: *3.3***
COVID-19	- Prioritaire aanbeveling fase 2 - Steunmaatregelen die nieuwe mogelijkheden kan scheppen - Versnelling van 4e industriële revolutie - Conjunctuurgevoelig sectoren zijn dominant in de regio, maar blijken ook de vitale sectoren van het land ten tijde van een langdurige globale crisis in de 21e eeuw - Mogelijkheid voor nieuwe/andere economische opgaven, als gevolg van corona, reel als impact beter zichtbaar is. - Resultaat tijdelijk thema: Mid term ambitie-document de mogelijkheid tot aanpassingen qua doelen opgaven ambities (als meer duidelijk is wat de impact van corona op de economische structuur is).		

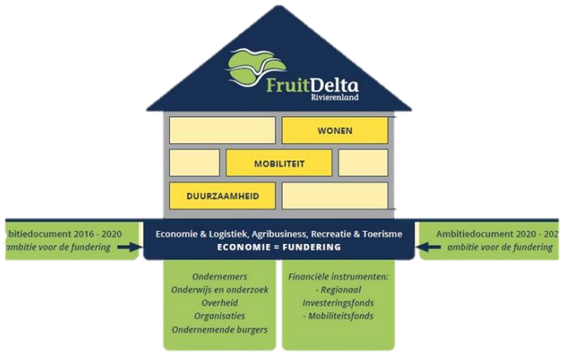
Opgave			

Website: https://www.fruitdelta.nl/regionaal-economisch-ambitiedocument/

Waarom samenwerking op regionale schaal?

Om lokale ambities te verwezenlijken is vaak regionale samenwerking nodig. Regionale samenwerking zorgt voor kennisontwikkeling en brengt het de lokale belangen en initiatieven met elkaar in verbinding waardoor slagkracht ontstaat en een integrale aanpak van gebiedsopgaven mogelijk wordt op een groter schaalniveau. Regionale samenwerking zorgt ook voor een grotere naamsbekendheid en beleidsaandacht voor de regio en de gemeenten daarbinnen. Het zorgt dat maatschappelijke vraagstukken waarvoor samenwerking nodig is, opgepakt kunnen worden en het zorgt voor een versnelling in het bereiken van resultaten door een grotere uitvoeringskracht. Met regionale samenwerking worden bouwstenen ontwikkeld waardoor er o.a. een multiplier op de eigen investering kan worden gerealiseerd.

Dit doen we vanuit de ambitie het economisch, sociaal en ecologisch kapitaal in onze regio verder te versterken. In deze samenwerking hebben we al belangrijke resultaten geboekt. Zo stimuleren we innovatief ondernemen met het Regionaal Investeringsfonds, werken we samen aan betere doorstroming, verkeersveiligheid en bereikbaarheid met het Mobiliteitsfonds. En werken we meer en meer met andere regio's én provincie Gelderland als partner in het realiseren van de doelstellingen van Gelderland. Een recent voorbeeld van succesvol samenwerken is het binnenhalen van een Regio Deal voor FruitDelta Rivierenland. Met deze extra impuls kunnen we verder aan de slag met vraagstukken die er voor ons als regio én voor heel Nederland toe doen. Samen zetten we FruitDelta Rivierenland letterlijk en figuurlijk op de kaart.

Wat is de meerwaarde concreet?

1. ***Een grotere naamsbekendheid en beleidsaandacht voor onze regio en de gemeenten daarbinnen:*** De regio is het juiste schaalniveau voor samenwerking met de provinciale, Rijks en Europese overheid op beleidsdossiers waarmee gezamenlijk gewerkt wordt aan maatschappelijke opgaven van de toekomst, zoals het klimaatvraagstuk. FruitDelta wordt sinds 2018 genoemd in het coalitieakkoord van provincie Gelderland.
2. ***Maatschappelijke opgaven aanpakken waarvoor samenwerking nodig is:*** **op bovenlokale beleidsterreinen zoals economie, mobiliteit, duurzaamheid en wonen** hebben gemeenten elkaar, soms verplicht, nodig om resultaten te boeken. Dit zijn maatschappelijke opgaven en beleidsterreinen die veelal strategisch van aard zijn. Daarbij is ook samenwerking nodig met ondernemers, onderwijs, organisaties en ondernemende inwoners.
3. ***Versnelling van resultaten door een grotere uitvoeringskracht:*** Door de samenwerking tussen gemeenten, maar ook met ondernemers, onderwijs, organisaties en ondernemende inwoners zijn er versneld resultaten te boeken op het gebied van werkgelegenheid en een prettig woon- en leefklimaat voor al onze inwoners (brede welvaart). Er ontstaan door de samenwerking meer uitvoeringskracht en middelen voor initiatieven vanuit de samenleving. De initiatieven van het RIF, maar ook de RES zijn hier mooie voorbeelden van.
4. ***Bouwstenen ontwikkelen voor financiële instrumenten van andere overheden:*** Door de samenwerking tussen de gemeenten, maar ook met ondernemers, onderwijs, organisaties en ondernemende inwoners worden er bouwstenen ontwikkeld die vervolgens in te zetten zijn voor financiële instrumenten van Provincie (zoals de Gebiedsagenda), Rijk (zoals de Regiodeal) en Europa. Hierdoor komen er financiële middelen naar ons toe en bereiken we een multiplier van onze eigen investeringen, zoals met het Regionaal Investeringsfonds (RIF).
5. ***Kennisontwikkeling:*** Samenwerken op regionale schaal brengt de lokale belangen en initiatieven met elkaar in verbinding waardoor slagkracht ontstaat en een integrale aanpak van gebiedsopgaven mogelijk wordt op een groter schaalniveau. Door de integrale aanpak bevordert regionale samenwerking het kennisniveau op lokale schaal doordat van elkaar kan worden geleerd. Door regionaal samen te werken, kom je lokaal verder. Een mooi voorbeeld is het project Gastvrije Waaldijk, waar drie gemeenten samen in optrekken.

Waarom Penta Helix?

Samenwerken aan de economische ontwikkeling van Rivierenland gebeurt sinds 2016 op basis van het Regionaal Economisch Ambitiedocument 2016-2020 met bijbehorend uitvoeringsprogramma. Samen met ondernemers, onderwijs, onderzoek, organisaties en ondernemende inwoners (de O's) werken de acht gemeenten samen op economisch beleid om duurzame, brede welvaart te stimuleren. Het Regionaal Investeringsfonds (RIF) is er speciaal voor ondernemers en ondernemende inwoners. Het is dé steun in de rug voor iedereen met een goed plan.

Het AB van Regio Rivierenland/FruitDelta wil graag de regionale economische samenwerking doorzetten en het proces voor het Regionaal Economisch Ambitiedocument 2020-2024 is gestart. Dit is een open proces, waarvan de uitkomst niet vastligt. Partijen kunnen er een bijdrage aan leveren door te participeren in een bepaalde fase. Bij het nastreven van duurzame, brede welvaart houden we in het proces rekening met de brede context van de regio. Het resultaat is een gedragen Regionaal Economisch Ambitiedocument 2020-2024. Daardoor komt FruitDelta Rivierenland bovendien beter op de kaart te staan bij de Provincie Gelderland, het Rijk en in Brussel.

Vervolgens is het de economische bouwsteen voor een gezamenlijke, breed gedragen agenda voor de toekomst van de regio. De Gebiedsagenda wordt gemaakt op basis van overeenkomende belangen en opgaven, van samenwerkende gemeenten, provincie Gelderland, regionale partners en (georganiseerde) inwoners. Het door de gemeenteraden en partners (pentahelix) vast te stellen FruitDelta economische ambitiedocument voor de periode 2020-2024.

FruitDelta Rivierenland

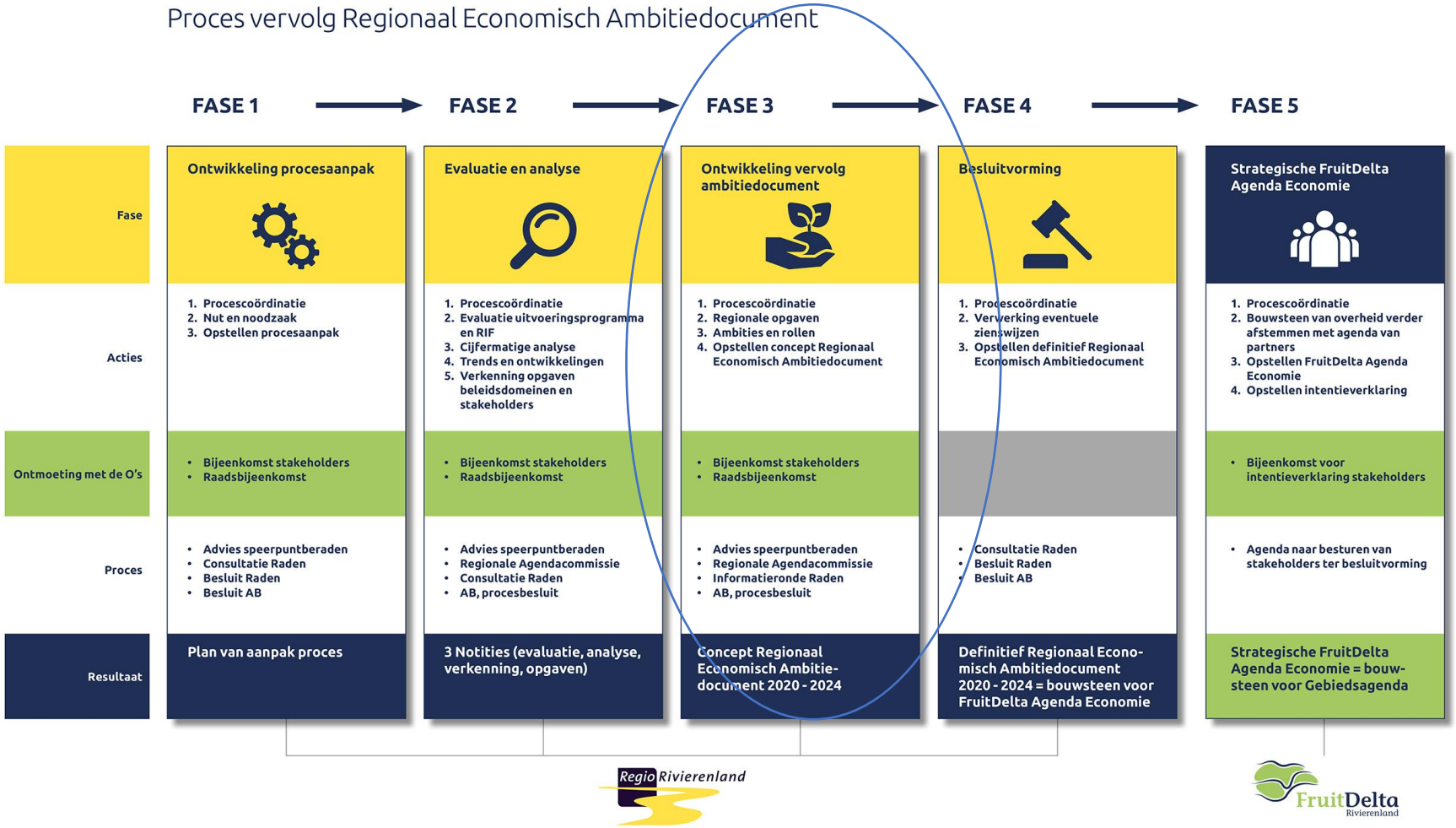
Regio Rivierenland

Regionaal Economisch Ambitiedocument 2021-2024: fase 3.2

Marien Borgstein - Niels Huijbers- Wouter Minkhorst -Annoesjka Wintjes

Fasen in het proces:

Deze sessie:

Centrale vragen:

Wat

- Herkent u zich in de speerpunten, ambities en subdoelen ?
- Herkent u zich in de gekozen thema's en opgaven?

Hoe

- Heeft u ideeën over hoe de financiering georganiseerd kan worden om op de verschillende opgaven projecten aan te jagen (gebruikmaken van de ervaringen van het RIF)

fase 3.2: Waarom stimuleren regionale economie mbv ambitiedocument?

Doel: Gericht stimuleren van toekomstbestendigheid en verzilveren van meerwaarde op de economische speerpunten, als fundamentele aanjagers van de brede welvaart in de regio.

fase 3.2: thema’s binnen de regionale economie

COVID-19

Woon & Leefklimaat

Innovatiekracht

Arbeidsmarkt & Onderwijs

Lobby & Branding

Mobiliteit

Verduurzamen

Herkent u de (overkoepelende) thema’s voor de regionale economie? Mist u wat?

fase 3.2: Focus op speerpunten

Regionale economische focus op 3 speerpunten

Logistiek & Werklocaties

Agribusiness

Recreatie & Toerisme

Herkent u de speerpunten?

fase 3.2: Doelen en ambities per speerpunten

Verduurzaming banenmotor
Een slim en schoon logistiek en ecosysteem

Europa als thuismarkt
Renderende innovatieve ketens

Economische groei
Optimale balans:
- vraag en aanbod
- toeristische druk
- draagkracht omgeving

STIMULEREN VAN CROSSOVERS

Doelen:

Stimuleren samenwerking stakeholders

Faciliteren en ondersteunen initiatieven ondernemers

Overstijgen schaalniveaus: regionaal kruispunt kennisas + transportcorridor

Doelen:

Faciliteren duurzaam telen

Stimuleren technologisch innoveren

JA

Ondersteunen maatschappelijke acceptatie

Doelen:

Stijging verblijfsaccomodaties

Extra jaarrond dagattracties

Meer bekendheid deelgebieden

Realisatie en behoud toeristische routes

Herkent u de ambities en subdoelen op de 3 speerpunten?

fase 3.2: thema's en opgaven *Logistiek & Werklocaties*

Thema's en hun opgaven per speerpunt

COVID-19	Woon & Leefklimaat	Innovatiekracht	Arbeidsmarkt & Onderwijs	Lobby & Branding	Mobiliteit	Verduurzamen
	• Ruimtevraag logistiek • RPW & solitaire uitbreidingen • Stikstofaanpak	• MKB toekomstbestendig	• Kennisclusters ontwikkelen en benutten arbeidspotentieel	• Vitaal in crisistijd vs. Imago	• Stimuleren gebruik alternatieve modaliteiten • MIRT A2 maatregelenpakket • MIRT Goederencorridors (A15)	• Stimuleren schone brandstoffen • Toekomstbestendige bedrijventerreinen

Herkent u de thema's en opgaven voor het speerpunt? Mist u een opgave voor dit speerpunt?

fase 3.2: thema's en opgaven *Agribusiness*

Thema's en hun opgaven per speerpunt

COVID-19	Woon & Leefklimaat	Innovatiekracht	Arbeidsmarkt & Onderwijs	Lobby & Branding	Mobiliteit	Verduurzamen
	• Ontwikkelruimte voor ondernemerschap: Teelt-Ondersteunende Voorzieningen • Landschappelijke inpassing bedrijvigheid en gebouwen	• Datagestuurdheid, hightech • Toegevoegde waarde	• Ontwikkelen en benutten arbeidspotentieel	• Licence2produce: netwerken & verbinden	• Bereikbaarheid en ontsluiting	• Circulariteit • Energie en water

Herkent u de thema's en opgaven voor het speerpunt? Mist u een opgave voor dit speerpunt?

fase 3.2: thema's en opgaven *Recreatie & Toerisme*

Thema's en hun opgaven per speerpunt

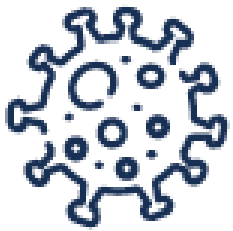
COVID-19	Woon & Leefklimaat	Innovatiekracht	Arbeidsmarkt & Onderwijs	Lobby & Branding	Mobiliteit	Verduurzamen
	• Rivierbeleving & Recreatieplassen • Gastvrije Binnensteden • Agrotoerisme • Cultuurhistorische landmarks • Regiopromotie					

Herkent u de thema's en opgaven voor het speerpunt? Mist u een opgave voor dit speerpunt?

fase 3.2: Inhoudelijke opgave *Covid-19*

Thema's en hun opgaven per speerpunt

COVID-19

- Tijdelijk thema tot 2022
- Daadwerkelijke economische impact pandemie is nog steeds moeilijk te overzien door steunmaatregelen.
- **Vraagt adaptief kunnen inspelen op**: nieuwe ontwikkelingen en behoeften van de regionale economie als gevolg van pandemie
- Inzet op kansen regionale economie als gevolg van nieuwe steunmaatregelen Provincie, Rijk en Europa.
- Wat mogelijk resulteert mogelijk in extra opgaven, doelen en/of Speerpunt eind 2022

Wat vindt u van COVID-19 als tijdelijke opgave in het nieuwe ambitiedocument?

fase 3.2: financiering inhoudelijke herijking

HOE: Financiering om projecten aan te jagen?

a. RIF
b. Andere bronnen zoals…

FruitDelta Rivierenland

Regio Rivierenland

Bedankt

Verrassend Rivierenland

100 verborgen parels in de regionale economie

Prof.dr. Gert-Jan Hospers

Stichting Stad en Regio, augustus 2020

Rapportage voor Regio Rivierenland

Stad en Regio
Onderzoek op ooghoogte

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Gemeente Buren	4
Gemeente Culemborg	11
Gemeente Maasdriel	19
Gemeente Neder-Betuwe	26
Gemeente Tiel	33
Gemeente West Betuwe	40
Gemeente West Maas en Waal	48
Gemeente Zaltbommel	55
Afsluiting	63

Fotocredits De foto op de voorkant van het rapport is ter beschikking gesteld door de Faber Halbertsma Group uit Eck en Wiel (gemeente Buren)

Inleiding

In de regio Rivierenland hebben de gemeenten de krachten gebundeld om de economie en brede welvaart van het gebied te stimuleren. In lijn met de regionale identiteit en kwaliteiten ligt de focus op drie speerpunten: (1) agribusiness, (2) economie en logistiek en (3) recreatie en toerisme. Achter deze overkoepelende termen gaan honderden bedrijven schuil. Sommige daarvan hebben het karakter van 'verborgen parels': in hun branche zijn ze een begrip, maar bij het grote publiek zijn ze nauwelijks bekend. Juist die verborgen parels vormen de motor van de regio en geven haar toekomstkracht. Maar waar zitten ze? Wat doen ze precies? En wat maakt ze zo uniek? In dit rapport een eerste verkenning.

100 verborgen parels: hoe kwam de lijst tot stand?

Hoe bepaal je of een bedrijf een verborgen parel is? In feite is dat onmogelijk, want wat de één opmerkelijk vindt aan een bepaald bedrijf, is voor de ander niets bijzonders. De lijst die in dit rapport wordt gepresenteerd is dan ook niet meer dan een 'educated guess' oftewel een geïnformeerde inschatting. Bij onze zoektocht naar verborgen parels in de regionale economie hebben we ons gebaseerd op bronnenmateriaal van overheden (acht gemeenten, regio Rivierenland en provincie Gelderland) en artikelen en ranglijsten in de media (De Gelderlander, Het Financieele Dagblad, Elsevier, KvK, Management Team, TripAdvisor, The Fork en verschillende brancheorganisaties). Daarnaast hebben we de ledenlijsten van lokale en regionale ondernemersverenigingen doorgenomen en bij alle gemeenten ingezoomd op Google Maps. En uiteraard zijn de websites van alle geselecteerde bedrijven geraadpleegd. Dit leverde een groslijst van in totaal ruim 200 potentieel interessante bedrijven op, grofweg 25 per gemeente. Vervolgens is deze lijst teruggebracht tot 100 bedrijven (12 tot 13 per gemeente) aan de hand van de volgende vier criteria:

- *Onderscheidende activiteiten* Het bedrijf doet iets opvallends en verschilt daarmee van branchegenoten. De 'points of difference' kunnen voortvloeien uit de bijzondere historie van de onderneming, de geleverde producten of diensten, innovatiekracht, duurzaamheid of maatschappelijke betrokkenheid. Nominaties, prijzen, awards, reviews en andere blijken van erkenning zijn daarvoor een indicatie.

- *Verbondenheid met de regio* Multinationals zijn 'footloose' en kunnen eigenlijk overal zitten. Wij vinden het belangrijk dat bedrijven geworteld zijn in hun omgeving. Bij flink wat familiebedrijven zie je die regionale verbondenheid.

- *Economische diversiteit* In theorie is het mogelijk dat alle verborgen parels in een gebied zich binnen één sector bevinden. Dat zou echter een saaie lijst opleveren. Daarom hebben we de drie speerpunten van de regio Rivierenland als uitgangspunt genomen en daarbinnen gezocht naar verrassende bedrijven. En bij elke gemeente hebben we ook een 'witte raaf' vermeld: een écht opmerkelijk bedrijf.

- *Geografische spreiding* Zeker voor de plattelandsgemeenten in Rivierenland geldt dat ze uit meerdere kernen bestaan. Bij de inventarisatie hebben we ons laten leiden door het uitgangspunt van verdelende rechtvaardigheid: verder kijken dan de hoofdkern. Wat dat betreft geldt ook hier het credo 'zoekt en gij zult vinden'.

Leeswijzer: geen ranglijst, maar een overzicht!

In de rest van dit rapport passeren de geselecteerde verborgen parels de revue. We hanteren daarbij een vast stramien. Om te beginnen wordt elke gemeente kort getypeerd aan de hand van circa 25 bedrijven uit de groslijst die we aan het begin van onze zoektocht hebben gemaakt. Daarna volgen in alfabetische volgorde portretjes van de bedrijven die wat ons betreft de titel 'verborgen parel' verdienen. Bij elke organisatie worden de locatie, de contactpersoon, het telefoonnummer, het mailadres, de website en het logo vermeld, gevolgd door een argumentatie waarom de parel zo bijzonder is. Het moge duidelijk zijn dat de lijst allesbehalve objectief is. Maar vanaf het begin van de exercitie was dat ook niet de bedoeling. Laat de lijst – die geen ranglijst is, maar een overzicht! – vooral een aanmoediging zijn om verder te zoeken naar verborgen parels in de regio Rivierenland.

Gemeente Buren

De gemeente Buren (26.500 inwoners) staat bekend om het gelijknamige vestingstadje Buren dat banden heeft met de Oranjes. Maar naast het stadje zelf heeft de gemeente Buren tal van andere parels. Zo zorgen de vele lokale telers ervoor dat het gebied vanouds in de top drie van Nederlandse fruitgemeenten staat. Enkele voorbeelden: **Aart van Schaik** (Lienden), **Berrybrothers** (Buren), **Bloedbessen** (Asch), **De Fruitmotor** (Lienden), **De Ruiter** (Erichem), **Fruit NL** (Ommeren), **Fruitweelde** (Ingen), **Halmfruit** (Lienden) en **Van Ossenbruggen Fruit** (Ingen). Het **Betuws Wijndomein** (Erichem) produceert prijswinnende Nederlandse wijnen. Verder is het opvallend hoeveel logistieke bedrijvigheid er in de gemeente is gevestigd. Naast spelers zoals de **Faber Halbertsma Group** (Eck en Wiel) en **Van Oort** (Eck en Wiel) zijn internationale koerier **Van de Wetering** (Ingen), messttransporteur **Orgamebo** (Kapel-Avezaath), chemicaliënexpert **Transportbedrijf Van Ziel** (Kapel-Avezaath) en **Rijn-Delta Palletspecialisten** (Maurik) het vermelden waard. Op het gebied van de bouw en de maakindustrie moeten bouwbedrijf **Gebr. Van Kessel** (Buren), minihijskraanspecialist **HOCAP** (Buren) en voedingsmachinebouwer **Key Technology** (Beusichem) worden genoemd. En wist u dat Ingen de thuisbasis is van tafelkledengroothandelaar **Wicotex** en breikledingbedrijf **Approvato**? Qua recreatie en toerisme kunnen we niet heen om het mooie vakantiepark **Eiland van Maurik** en het Zoelense evenementencluster **Wipeout**, **Beldert Beach** en de **Holland Evenementengroep**. Gewaardeerde horecaplekken zijn **Forelvisserij Maurik**, **Gastrobar Maximaal** (Buren), **Heerlijkheid Eck en Wiel**, **Kunsthof de Heuf** (Buren), **Landwinkel De Heus** (Zoelen), **Natuurlijk Gruun** (Ommeren) en restaurant **'t VeerHuys** (Beusichem).

(I) Speerpunt agribusiness

Bloedbessen

Plaats: Asch

Contact: Chris Bloed

Tel. 0345-501711

Mail: info@bloedbessen.nl

Web: www.bloedbessen.nl

Bij 'bloedbessen' denk je automatisch aan (bloed)rode bessen. De naam verwijst echter naar het familiebedrijf Bloed dat de bessen op ambachtelijke wijze teelt op een perceel in Asch en

op nevenvestigingen in Neerijnen en Maurik. Het bijzondere van Bloedbessen is dat de firma controle houdt over het gehele proces, van de teelt tot de verpakking. Zo is er voor de rode bessen een speciale milieuvriendelijke en hygiënische verpakking ontwikkeld. Daardoor kan Bloedbessen de kwaliteit, beschikbaarheid en voedselveiligheid van zijn bessen garanderen. Het grootste deel van het fruit wordt tussen juni en augustus met de hand geoogst door honderden scholieren uit de regio. Doordeweeks rijden er dan speciale bussen van stations in de buurt om de vakantiewerkers op te pikken en terug te brengen.

De Fruitmotor

Plaats: Lienden

Contact: Hilde Engels

Tel. 06-16274450

Mail: info@defruitmotor.nl

Web: www.defruitmotor.nl

In De Betuwse Fruitmotor werken telers, verwerkers en verkopers samen om consumenten bewuster te maken van de waarde van lokaal en duurzaam eten. Dat doen ze door van 'krenkelaars' (fruit met een plekje of vlekje) streekproducten te maken. Met de inkomsten uit de coöperatie wordt de biodiversiteit van boomgaarden verbeterd, terwijl aan alle partijen in de keten een eerlijke prijs wordt betaald. Voor deze unieke aanpak is De Fruitmotor intussen meermaals onderscheiden. Zo won de coöperatie in 2019 de Accon-AVM Circulair Award en stond ze in hetzelfde jaar op de vijfde plek in de 'Duurzame100' van dagblad Trouw. En het jaar daarvoor werd de Krenkelaar van één van de leden van de coöperatie - het Betuws Wijndomein in Erichem - uitgeroepen tot de beste cider van Nederland!

Fruitweelde

Plaats: Ingen

Contact: Elze-Lia Visser

Tel. 06-52000222

Mail: elze-lia@fruitweelde.nl

Web: www.fruitweelde.nl

Bij de biodynamische fruittuin Fruitweelde in Ingen maak je kennis met kringlooplandbouw in optima forma. Het bedrijf, dat in 2011is gestart, teelt bramen, frambozen en kiwibessen op 100% biologische wijze. Vanuit de gedachte dat alles met elkaar samenhangt hecht het

bedrijf veel waarde aan de gezondheid van de bodem. Fruitweelde is gecertificeerd door Skal Biocontrole, Global Gap en Stichting Demeter en verkoopt de oogst tussen juni en oktober bij biologische supermarkten (denk aan Ekoplaza en Marqt) en natuurvoedingswinkels in het hele land. En omdat bij kringlooplandbouw het principe 'afval = grondstof' geldt, wordt van het fruit dat niet voor consumptie geschikt ijs gemaakt dat ook overal te koop is.

Halmfruit

Plaats: Lienden

Contact: Herman Halm

Tel. 06-30232613

Mail: info@halmfruit.nl

Web: www.halmfruit.nl

Familiebedrijf Halmfruit zit al ten minste vier generaties in de fruitteelt: appels, peren, pruimen en kersen. De firma uit Lienden is echt een verborgen parel. Om te beginnen levert Halmfruit schoolfruit aan zo'n 300 scholen door het hele land. Verder heeft het bedrijf samen met de Liendense collega-teler Aart van Schaik gezorgd voor herintroductie van verdwenen kersenrassen (Kordia, Regina en Karina) op de Nederlandse markt. En last but not least levert Halmfruit al dertig jaar aan grootgrutter Albert Heijn. Door uitgekiende logistiek kunnen de geoogste kersen al binnen een etmaal in de supermarkt liggen. Dat het bedrijf aandacht schenkt aan duurzaamheid, spreekt eigenlijk voor zich. Mede dankzij Halmfruit genieten veel Nederlanders van heerlijke kersen van eigen bodem.

(II) Speerpunt economie en logistiek

Faber Halbertsma Group

Plaats: Eck en Wiel

Contact: Frans Colthoff

Tel. 088-9915007

Mail: f.colthoff@faberhalbertsmagroup.com

Web: www.faberhalbertsmagroup.com/nl

De Faber Halbertsma Group met Eck en Wiel als thuisbasis is een conglomeraat van bedrijven die pallets maken en verhuren. Aan het roer van het bijna 130 jarige oude familiefirma staat Ingrid Faber, de derde generatie. In 2019 telde de onderneming 720 medewerkers in binnen- en buitenland die in dat jaar in totaal zo'n 11 miljoen pallets produceerden en repareerden. Op het gebied van palletverhuur ('pooling') is het bedrijf Europees marktleider. Ook qua duurzaamheid en circulaire economie loopt de Faber Halbertsma Group voorop: bij alle bedrijfsprocessen staat hergebruik centraal. Geen wonder dat het bedrijf telkens opduikt in ranglijstjes van topondernemingen die in de media worden gepubliceerd.

Gebr. Van Kessel

Plaats: Buren

Contact: Ab de Jong

Tel. 0344-578578

Mail: info@kessel.nl

Web: www.kessel.nl

Of het nu gaat om de inrichting van het Utrechtse Jaarsbeursplein, de reconstructie van N-wegen in ons land of het onderhoud van de openbare ruimte voor de provincie Limburg, de 450 medewerkers van bouwbedrijf Gebr. Van Kessel draaien hun hand er niet voor om. De onderneming met hoofdkantoor in Buren bestaat uit verschillende gespecialiseerde bedrijven die actief zijn op het gebied van infrastructuur en civiele techniek. Gebr. Van Kessel hecht veel belang aan veiligheid, duurzaamheid en personeelsbeleid. Dat blijkt onder meer uit het grote aantal toegekende certificaten en innovaties, waaronder 'groene' asfaltmengels en circulaire productietechnieken. De bouwfirma kent een relatief platte organisatie en heeft in 2018-2019 zelfs de Beste Werkgever-award in de wacht gesleept.

Key Technology

Plaats: Beusichem

Contact: Louis Vintro

Tel. 0345-509900

Mail: keybv@key.net

Web: www.key.net/en/

Een bedrijf met de naam 'Key Technology' moet wel innovatief zijn. Dat is inderdaad het geval bij deze hightech firma waar zo'n 60 mensen werken: het is een internationaal

toonaangevende producent van inspectie-, transport- en sorteermachines voor de voedingsindustrie. De machines kunnen moeiteloos onvolkomenheden – denk aan stenen, stokjes en andere vreemde materiaaldeeltjes – in groenten, fruit en noten detecteren en verwijderen. Omdat het daarbij draait om precisie, worden de laatste snufjes ingezet, zoals camera's, lasers en kunstmatige intelligentie. De machines vinden vanuit Beusichem hun weg naar tal van landen in Europa, Afrika en Azië. Key Technology heeft zusterbedrijven in de VS en België en maakt deel uit van het Amerikaanse concern Duravant.

Van Oort

Plaats: Eck en Wiel

Contact: Simon van Oort

Tel. 0344-699000

Mail: info@oort.nl

Web: www.oort.nl

Onderweg kom je de vrachtwagens van Van Oort regelmatig tegen. Op 1 augustus 2020 vierde het transportbedrijf uit Eck en Wiel zijn zestigste verjaardag. Vervoerde de firma vroeger vooral fruit en stenen, nu is Van Oort gespecialiseerd in verhuizingen en het transport van meubels, koffie en zorgproducten. Ook worden bestel- en vrachtwagens verhuurd. Van Oort is een veelgevraagde logistieke dienstverlener. De cijfers spreken boekdelen: het bedrijf heeft 225 medewerkers, zo'n 300 voertuigen en een opslagcapaciteit van 20.000 vierkante meter. Behalve in Eck en Wiel heeft Van Oort een vestiging in het Vlaamse Mechelen van waaruit België en Luxemburg worden bediend.

(III) Speerpunt recreatie en toerisme

Forelvisserij Maurik

Plaats: Maurik

Contact: Bertha Peters

Tel. 06-43972000

Mail: info@forelvisserijmaurik.nl

Web: www.forelvisserijmaurik.nl

Vlak bij het vakantiepark Eiland van Maurik bevindt zich Forelvisserij Maurik. Hier kun je niet alleen heerlijk (zalm)forel eten, maar er onder begeleiding ook zelf op vissen. Bezoekers zijn erg te spreken over de gastvrije ontvangst, de viservaring en het eten ('Verrukkelijke forel!'). Forelvisserij Maurik organiseert ook wedstrijden, bedrijfsuitjes en familie- en kinderfeestjes. Ervaren sportvissers kunnen bij de avonturenvijver terecht, waar ze onder het motto 'vangen en terugzetten' kunnen vissen op andere vissoorten. Voor professioneel visaas moet je trouwens ook in Maurik zijn, want Berendsen visvoeders is een expert in het maken van wedstrijdvoeders die overal verkrijgbaar zijn. Topvissers zijn vooral te spreken over Berlok, een speciaal door Berendsen ontwikkelde smaakstof waar vissen gek op zijn.

Kunsthof de Heuf

Plaats: Buren

Contact: Lydia van den Heuvel

Tel. 06-47159308

Mail: info@kunsthofdeheuf.nl

Web: www.kunsthofdeheuf.nl

Aan de oude stadsmuur van Buren en de rivier de Koorne ligt Kunsthof de Heuf. Wie de reviews leest en foto's bekijkt, ziet direct dat dit een wel heel bijzondere vergaderlocatie, groepsaccommodatie en bed & breakfast is. Er worden verschillende groepsactiviteiten aangeboden, zoals workshops portretschilderen, lachtrainingen en stadswandelingen. In de landelijke media is er regelmatig aandacht voor Kunsthof de Heuf, niet in de laatste plaats vanwege de muziektheaterprogramma's die er onder de vlag van 'Psychologie in Theater' plaatsvinden. De laatste inzichten over grote levensvragen als liefde, relaties en ouderdom worden tijdens de voorstellingen gekoppeld aan muziek, theater en cabaret.

Natuurlijk Gruun

Plaats: Ommeren

Contact: Kees van Blijderveen

Tel. 0344-782560

Mail: info@natuurlijkgruun.nl

Web: www.natuurlijkgruun.nl

Natuurlijk Gruun is een verborgen parel te midden van de boomgaarden van Ommeren. Het is een Appelcafé, Boerenwinkel annex Educatiecentrum. Proeven, voelen en beleven staan

hier centraal, of je er nu komt voor een lunch, de beroemde appeltaart of ambachtelijke streekproducten met het Betuws Best-keurmerk. De locatie is zeven dagen per week te reserveren voor feesten en partijen, terwijl er voor groepen rondleidingen mogelijk zijn. Eigenaar Kees van Blijderveen weet waarover hij het heeft, want samen met zijn zoon runt de enthousiaste fruitteler en -handelaar het bedrijf Fruit NL waar appels en peren milieubewust worden geteeld. Bij Natuurlijk Gruun komen liefde voor streekproducten, een landelijke beleving en professionaliteit op een natuurlijke wijze samen.

(IV) Witte raaf: opmerkelijk!

Approvato

Plaats: Ingen

Contact: Willem Geurts

Tel. 0344-745030

Mail: contact@approvato.nl

Web: www.approvato.nl

In de dorpskern van Ingen zit het R&D-centrum en verkoopkantoor van Approvato, een bijzonder bedrijf dat gebreide kleding ontwerpt en produceert in nauwe samenwerking met gespecialiseerde fabrieken in Azië. Voor afnemers overal in Europa levert Approvato hoogwaardige t-shirts, polo's, truien en andere kledingstukken volgens vlak- en rondbreitechnieken. Het bijzondere van de firma is dat ze binnen de sector vooroploopt op MVO-gebied: de fabrieken in India, China en Bangladesh die de kleding voor Approvato produceren voldoen aan de hoogst mogelijke normen qua mens en milieu. Om dat kracht bij te zetten heeft Approvato tevens het bedrijf Fair & Co opgericht dat zich hard maakt voor duurzame, eerlijke en transparante productie in de kledingindustrie.

Gemeente Culemborg

Vraag de gemiddelde Nederlander naar bekende Culemborgse bedrijven en je krijgt als antwoord: Gelderman, Gispen en het Centraal Boekhuis. Meubels en logistiek horen inderdaad bij de gemeente Culemborg (28.500 inwoners) zoals de haven bij Rotterdam. Naast de **Gelderman Groep** en projectinrichter **Gispen** kent de stad het **ETC Design Center Europe** en vooraanstaande meubelbedrijven, zoals **Van Drenth Buighout & MultiDesk** en **VDS Culemborg**. En op het gebied van logistiek is Culemborg niet alleen de thuisbasis van het **CB** (afkorting van Centraal Boekhuis), maar bijvoorbeeld ook van opslagsystemenproducent **Europe Racking**, truckservice de **Van Dijk Groep** en transporteurs **Gebr. Pothuizen** en de **Van Sterkenburg Groep**. Tegelijkertijd staat het Culemborgse bedrijfsleven voor diversiteit. Zo komen we een reeks aan internationale spelers tegen: **Carrier Refrigeration Benelux** (supermarktkoeling), **MCN** (industriële montagetechniek), **Pfeiffer Vacuum** (vacuümpompen), **Rademaker** (industriële bakkerijmachines), **Tradekar Benelux** (fietsendragers), **Van Dam's Kwastenfabriek** en **Van Doorn Verlichting**. Verder telt Culemborg opvallend veel jonge innovatieve bedrijven, zoals **Eyedog** (mobile wayfinding), **Mr. Fill** (slimme afvalbakken) en **NO-AXE** (hout kloven zonder bijl). Qua dienstverlening is het ook variatie troef, of het nu gaat om **CLM Onderzoek & Advies**, partybedrijf **DS Events** en inkoopcentrum **FairPlaza**. In Culemborg zijn agribusiness en recreatie en toerisme minder dominant. Maar de bedrijven uit deze sectoren die er zitten zijn wél enig in hun soort. Neem kaasproducent **Bouter Group**, afbakproductengigant **Procema**, het **Elisabeth Weeshuis Museum**, **Odyssee Reisgidsen** en enkele hooggewaardeerde **B&B's**. En wat te denken van **Virtueel Kasteel Culemborg** dat je een verdwenen kasteel aan de hand van virtual reality laat beleven?

(I) Speerpunt agribusiness

Bouter Group

Plaats: Culemborg

Contact: Joost Wetzels

Tel. 088-7381001

Mail: info@royal-aware.com

Web: www.boutergroup.com

Koopt u wel eens Goudse kaas van Albert Heijn-huismerk? Dan is die kaas gerijpt en verpakt in het pakhuis van de Bouter Group aan de Rolweg in Culemborg, net zoals alle andere Hollandse en buitenlandse kazen die Albert Heijn onder eigen merk verkoopt. De Bouter Group is een innovatief familiebedrijf uit 1890 dat sinds 2010 deel uitmaakt van de A-ware Food Group. De ontwikkelingen bij de onderneming staan niet stil: vanaf 2013 maakt de Bouter Group ook tapas (vestigingen in Woerden en Almere), een jaar later ontving de firma het predicaat 'Koninklijk' en in 2017 en 2018 is het pand in Culemborg uitgebreid en vernieuwd. Bij de Bouter Groep gaan traditie, vernieuwing en groei hand in hand.

CLM Onderzoek & Advies

Plaats: Culemborg

Contact: Edo Dijkman

Tel. 0345-470726

Mail: edijkman@clm.nl

Web: www.clm.nl

CLM Onderzoek & Advies is een kennis- en adviesbureau met expertise op het gebied van duurzame landbouw en gezonde voeding. Vanuit Culemborg werken zo'n 25 professionals voor een reeks aan opdrachtgevers, zoals supermarkten, agrarische organisaties en overheden. De rapporten en adviezen van CLM verdwijnen niet in een bureaula, maar hebben impact in de wereld van de agribusiness. Zo werken boeren en voedingsbedrijven in heel Europa aan biodiversiteit met een tool die CLM heeft ontwikkeld. En ook de 'Bee Deals' (afspraken tussen bijvoorbeeld supermarkt Jumbo en fruittelers om bijvriendelijke maatregelen te nemen) komen uit de koker van het Culemborgse adviesbureau. Of neem de duurzame Weetwatjeeet-tomaten – het concept is door CLM bedacht.

Procema

Plaats: Culemborg

Contact: Rob Goorkate

Tel. 0345-534748

Mail: info@procema.nl

Web: www.procemabv.nl

Jaarlijks rollen er in de fabriek van Procema zo'n 30 miljoen afbakproducten van de lopende band, zoals appelflappen, ham-kaascroissants en saucijzenbroodjes. Het zijn allemaal

halffabricaten die diepgevroren en just-in-time worden geleverd aan bakkers en horecabedrijven in binnen- en buitenland. Naast het standaardassortiment is er ook maatwerk voor de klant mogelijk. Procema is een familiebedrijf dat ambacht koppelt aan de laatste inzichten over voeding en technologie. De firma innoveert zelf, maar werkt daarnaast samen met machinefabrikant Rademaker die ook op bedrijventerrein Pavijen zit. Procema heeft veel oog voor energiebesparing. Voorbeeld: de hete lucht die vrijkomt tijdens de productie wordt gebruikt om magazijnen en gangen te verwarmen.

(II) Speerpunt economie en logistiek

Carrier Refrigeration Benelux

Plaats: Culemborg

Contact: Maikel Massa

Tel. 0345-544444

Mail: info.benelux@carrier.utc.com

Web: www.carrier.com/commercial-refrigeration/nl/bx/

Grote kans dat je tijdens het winkelen of reizen een 'cool' Culemborgs product tegenkomt. Carrier Refrigeration Benelux – voorheen bekend onder de naam 'Carrier Bedrijfskoeling' – levert namelijk koel- en vriesapparatuur voor supermarkten en to go-winkels op tank- en treinstations. Het bedrijf maakt deel uit van het internationale concern UTC Climate, Controls & Security Systems. Het hoofdkantoor voor de Benelux staat in Culemborg; verder is er een vestiging in Valkenswaard. Bij de onderneming werken zo'n 250 mensen, van wie ruim de helft in de buitendienst. Carrier loopt voorop het gebied van duurzaamheid en heeft allerlei klimaatvriendelijke innovaties ontwikkeld. Denk hierbij aan systemen die op natuurlijke wijze worden gekoeld en andere slimme energiebesparende oplossingen.

ETC Design Center Europe

Plaats: Culemborg

Contact: Len de Koster

Tel. 0345-519646

Mail: info@etcdesigncenter.com

Web: www.etcdesigncenter.nl

Wie wil weten wat de laatste trends zijn op interieurgebied in het hogere segment, moet naar het ETC Design Center Europe. Sinds 1981 biedt het permanente expositiecentrum in Culemborg wooninspiratie voor professionals en consumenten. Op een oppervlakte van 15.000 vierkante meter en in 120 showrooms presenteren exposanten van meer dan 500 merken de nieuwste collecties, van meubels tot wandbekleding. Sinds kort kunt je er ook terecht om je kennis en vaardigheden te vergroten, bijvoorbeeld door rond te snuffelen in de ETC Library of een lezing bij te wonen van de ETC Academy. Daarmee ontwikkelt het ETC Design Center Europe zich tot een kennisplatform dat enig in zijn soort is.

Europe Racking

Plaats: Culemborg

Contact: Dirk Dessers

Tel. 085-4869700

Mail: info@europe-racking.com

Web: www.europe-racking.nl

Europe Racking maakt stellingen, wanden en andere systemen voor magazijninrichting. In 2015 was het bedrijf branchewinnaar van de Business Success Award. Niet zo gek als je bedenkt dat Europe Racking één van de weinige spelers in de sector is die alles in eigen huis ontwikkelt en produceert. Dat is een groot voordeel voor klanten: naast maatwerk is snelle levering mogelijk. Europe Racking heeft ongeveer 35 mensen in dienst en levert de opslagsystemen aan klanten in binnen- en buitenland. Onder de afnemers bevinden zich veel autobedrijven, maar bijvoorbeeld ook het Amsterdamse Concertgebouw dat de stellingen gebruikt voor de opslag van trommels en muziekinstrumenten.

FairPlaza

Plaats: Culemborg

Contact: Thom Lanfers

Tel. 0345-200201

Mail: info@fairplaza.nl

Web: www.fairplaza.nl

Indiase vloerkleden waar geen tussenhandel aan te pas is gekomen, wenskaarten van 100% gerecycled papier en biologische Griekse olijfolie… het is slechts een greep uit de vele home en living-producten die je bij Inkoopcentrum FairPlaza kunt aanschaffen. Aan de Beedseweg

in Culemborg vindt de bezoeker onder één dak zo'n 20.000 producten van 315 producenten uit 20 landen. Alle artikelen zijn fair trade en duurzaam ontwikkeld en de exposanten kennen achter elk product het verhaal. FairPlaza laat zien dat bedrijven sterker staan als ze hun krachten bundelen. En voor de consument is het ook handig: een breed assortiment, dagelijks nieuwe producten en in één keer afrekenen. FairPlaza is een mooi uithangbord voor Faitrade Gemeente Culemborg, een titel die de stad sinds 2010 mag voeren.

Rademaker

Plaats: Culemborg

Contact: Gerard Muermans

Tel. 0345-543543

Mail: office@rademaker.nl

Web: www.rademaker.com

In de lijst van 100 beste maakbedrijven van Nederland staat Rademaker al jaren in de top. Terecht, want in zijn branche behoort de fabrikant van machines voor industriële bakkerijen tot de wereldmarktleiders. De apparatuur van Rademaker kan van deeg allerlei broodsoorten maken, of het nu gaat om croissants of pizzabodems. De machines worden gebouwd in Culemborg en Slowakije. Er werken zo'n 475 mensen bij het bedrijf, terwijl 98% van de afnemers in het buitenland zit. Rademaker heeft in Culemborg een eigen Technology Centre om innovaties te ontwikkelen. In het kader van MVO sponsort het bedrijf The Women's Bakery, een sociale onderneming die kleinschalige bakkerijen in Rwanda opzet.

Tradekar Benelux

Plaats: Culemborg

Contact: Peter Paul van de Kar

Tel. 0345-470990

Mail: peterpaul.vandekar@tradekar.nl

Web: www.tradekar.com

Fietsendrager Diamant van het merk Pro-User® is door de Consumentenbond al zes keer gewaardeerd als 'Beste Koop'. Weinig mensen weten dat achter dit populaire product Tradekar Benelux schuil gaat, een leverancier van auto-, caravan- en fietsaccessoires die sinds 1983 in Culemborg zit. Andere producten van Tradekar zijn onder meer rangeersystemen voor caravans (Enduro®), beschermhoezen (Cover It®) en elektrische

buitenmotoren (fluistermotor.nl). Tradekar Benelux is een dynamisch en relatief klein bedrijf (circa 20 medewerkers) dat diverse patenten op zijn naam heeft staan. De producten, waarvan het merendeel in het Verre Oosten wordt gemaakt, voldoen aan de hoogste Europese kwaliteitsstandaarden en worden wereldwijd verkocht.

Van Dijk Groep

Plaats: Culemborg

Contact: George Seitzinger

Tel. 0345-544 640

Mail: info@dijkauto.nl

Web: www.dijkauto.nl

De Van Dijk Groep is een truckdealer met vestigingen in Woerden, Utrecht en Culemborg. Volvo Trucks en Renault Trucks hebben de Culemborgse locatie meermaals uitgeroepen tot beste dealervestiging en truckwerkplaats van het land. Geroemd worden de kwaliteit, bereikbaarheid en 24-uursservice van het personeel. Van Dijk denkt mee met de klant, bijvoorbeeld met behulp van FLIQX, een service die aan de hand van data het wagenpark scant om te kijken waar meer efficiëntie is te behalen. Onder de klanten van Van Dijk Culemborg zitten vanzelfsprekend lokale bedrijven, zoals de Van Sterkenburg Groep, een firma die meubels vanuit de hele wereld naar bedrijven en particulieren transporteert.

(III) Speerpunt recreatie en toerisme

Elisabeth Weeshuis Museum

Plaats: Culemborg

Contact: Leonieke Terlouw

Tel. 0345-513912

Mail: info@weeshuismuseum.nl

Web: www.weeshuismuseum.nl

Op de reviewsite Tripadvisor is het Elisabeth Weeshuis Museum 'Nr. 1 van 11 dingen om te doen in Culemborg'. Als je de reviews leest, begrijp je waarom. Bezoekers – behalve ouderen ook veel gezinnen – prijzen de mooie inrichting en de tuin van het museum, de interactieve

opstellingen voor kinderen en het vriendelijke personeel. Het Elisabeth Weeshuis Museum vertelt niet alleen het verhaal van het historische pand dat tussen 1560 en 1952 dienst deed als weeshuis, maar is tevens het stadsmuseum van Culemborg. Er worden regelmatig wisseltentoonstellingen en publieksactiviteiten georganiseerd. Een professioneel kernteam en tientallen vrijwilligers vormen de drijvende kracht achter het museum.

Odyssee Reisgidsen

Plaats: Culemborg

Contact: Bartho Hendriksen

Tel. 06-12924656

Mail: info@odyssee-reisgidsen.nl

Web: www.odyssee-reisgidsen.nl

Odyssee is een uitgever van 'duurzame' reisgidsen, in tweeërlei opzicht: de gidsen hebben niet alleen veel oog voor natuur en milieu van de bestemming die ze beschrijven, maar zijn door hun digitale concept ook klimaatvriendelijk. Als je een reisgids wilt kopen, downloadt of print je alleen de hoofdstukken die je nodig hebt. Odyssee werkt volgens deze formule sinds 2007, toen Culemborger en reisboekenschrijver Bartho Hendriksen bestaande gidsen ging actualiseren en digitaliseren. Sindsdien verschijnen er jaarlijks reisgidsen over al dan niet bekende steden en regio's, van Albanië tot Zeeland. Odyssee werkt met auteurs die de plek uit hun broekzak kennen en brengt ook specials uit, zoals fiets- en wandelgidsen. Wordt het niet eens tijd voor een Odyssee Reisgids over het Rivierenland?

(IV) Witte raaf: opmerkelijk!

Van Dam's Kwastenfabriek

Plaats: Culemborg

Contact: Piet van Erp

Tel. 0345-513041

Mail: info@vandamskwasten.nl

Web: www.vandamskwasten.nl

Van Dam's Kwastenfabriek (23 medewerkers) bestaat sinds 1928 en is de enig overgebleven kwastenfabriek van ons land. Het Culemborgse bedrijf produceert kwasten, verfrollers en andere benodigdheden voor professionele en huisschilders, onder meer onder de merknaam Goudhaantje®. Voordat de kwasten de fabriek verlaten en hun weg vinden in binnen- en buitenland, gaan ze door zeven paar handen van ervaren kwastenmakers. Maar Van Dam's Kwastenfabriek werkt ook met moderne machines en heeft veel oog voor vernieuwing. Zo mocht het bedrijf op een Europees congres van borstelmakers de Innovation Award 2019 in ontvangst nemen. De firma kreeg de prijs voor de Duo Brush, een kwast waar je met een knop in de steel een penseel tevoorschijn kunt toveren als je hem nodig hebt.

Gemeente Maasdriel

Bedrijven uit de gemeente Maasdriel (24.500 inwoners) die bekend zijn buiten de regio zijn vulmiddelproducent **Alabastine** en reisorganisatie **Kras**, beide in Ammerzoden. In 2020 is het hoofdkantoor van Kras verplaatst naar Rijswijk (Zuid-Holland). Maar in Maasdriel vinden we gelukkig veel meer bedrijvigheid! **Van Kessel Fruit** (Velddriel) en **De Groot Fresh Group** (Hedel) zijn grote fruitondernemingen. Agribusiness in deze gemeente omvat echter meer dan fruit alleen: het is de derde paddenstoelenregio van ons land met bedrijven uit de hele keten. Denk aan **Hooymans Substrates** en conservenspecialist **Prochamp** in Velddriel, **CNC Exotic Mushrooms** en **Kolkman Verpakkingen** in Hedel, champignonkwekerijen **De Hopwaag** en **Jarno Goesten** in Ammerzoden en **Paddestoelenrijk** in Rossum. Ook voor aardappelen kun je hier terecht, bij **Jac van den Oord Potatoes** (Ammerzoden) en **Quick's Quality Potatoes** (Hedel). Andere bijzondere bedrijven in de agribusiness zijn **Bakker Goedhart** (Hedel), **Oasegroen** (Ammerzoden) en **Palital Feed Additives** (Velddriel). Maasdriel is ook een gemeente van bouwers en vervoerders, zoals de **Biggelaar Groep** (Velddriel), **Ahlmann** (Ammerzoden) en **Van Zandwijk Transportmaterieel** (Ammerzoden) laten zien. Mede dankzij de centrale ligging is Hedel de vestigingsplaats van groothandels voor Italiaanse delicatessen en wijnen (**Silletti**), woningtextiel (**Lemetex**) en muziekinstrumenten (**The Music Alliance**). En ooit gehoord van **B-Style Solutions** (Velddriel) en **Jobe Sports International** (Heerewaarden)? Dankzij hun specifieke expertise zijn ze wereldwijd actief. Op recreatief en toeristisch gebied wijzen we ten slotte op **Kasteel Ammersoyen** (Ammerzoden), **Recreatiegebied de Zandmeren** (Kerkdriel) en **Restaurant Flicka** (Berm).

(I) Speerpunt agribusiness

Hooymans Substrates

Plaats: Velddriel

Contact: Jan Hooijmans

Tel. 0418-633911

Mail: info@hooymanscompost.nl

Web: www.hooymanscompost.nl

Champignons groeien op compost. Maar hoe kom je aan die compost? Daarvoor kun je terecht bij Hooymans Substrates in Velddriel. Het familiebedrijf is één van de grootste particuliere compostproducenten ter wereld. Met zo'n 40 vaste en 20 flexibele werknemers

produceert Hooymans 6.000 ton compost per week. De basis daarvoor wordt gevormd door organische afvalstoffen uit de natuur, zoals paarden- en kuikenmest. Om de geuroverlast tijdens het composteringsproces te minimaliseren, heeft de onderneming een biofilter van boomschorsdelen en andere natuurlijke materialen ontwikkeld. Of zoals ze het bij Hooymans Substrates zelf zeggen: 'We bootsen de natuur na, maar met de technologie van vandaag.' Het bedrijf maakt het circulaire principe ('afval = grondstof') letterlijk waar.

Jac van den Oord Potatoes

Plaats: Ammerzoden

Contact: Léon van den Oord

Tel. 073-5999191

Mail: info@jacvandenoord.nl

Web: www.jacvandenoord.nl

Als je de website van aardappelgroothandel Jac van den Oord Potatoes bekijkt, zou je niet zeggen dat deze onderneming al meer dan een eeuw bestaat. Het familiebedrijf heeft een frisse uitstraling en laat zien dat de pieper nog altijd toekomstgericht is. Met een team van ongeveer 25 mensen koopt Jac van den Oord aardappels in om ze te sorteren, te verpakken en te transporteren richting klant. De firma levert alle soorten en maten, van biologisch geteelde aardappelen tot chique pommes de terre. Jac van den Oord heeft veel oog voor duurzaamheid en innovatie, maar is ook maatschappelijk betrokken. Het bedrijf sponsort bijvoorbeeld goede doelen en het vrouwenteam van WV De Jonge Renner.

Palital Feed Additives

Plaats: Velddriel

Contact: Henry van den Bighelaar

Tel. 0418-840017

Mail: info@palital.com

Web: www.palital.com

In de voedselketen zorgt antibiotica voor steeds meer risico's. Wat als het vee resistent wordt voor het geneesmiddel? En wat doet antibiotica met de gezondheid van de consument? Palital Feed Additives uit Velddriel draagt bij aan de oplossing van deze vraagstukken door duurzame supplementen voor de veevoederindustrie te produceren. Het bedrijf is specialist op het gebied van butyraat (boterzuur), een middel dat goed is voor de spijsvertering en

darmgezondheid van de dieren. Palital heeft zo'n 40 mensen aan het werk, is actief in 35 landen en groeit sterk. De prestaties van het bedrijf zijn niet onopgemerkt gebleven: in 2017 won Palital het Oranje Handelsmissiefonds (exportstimuleringsprijs) en een jaar later werd directeur Van den Bighelaar Bommelerwaardse Ondernemer van 2018.

Van Kessel Fruit

Plaats: Velddriel

Contact: Jacco van Kessel

Tel. 0418-631231

Mail: info@vankesselfruit.nl

Web: www.vankesselfruit.nl

Lidl staat al jaren bekend als 'de beste supermarkt in groente en fruit'. Aan die positie draagt ook Van Kessel Fruit zijn steentje bij. Het familiebedrijf uit Velddriel levert al 15 jaar Nederlandse appels en peren aan supermarktketen Lidl. Van Kessel Fruit heeft drie eigen teeltbedrijven en verwerkt en verkoopt de oogst zelf, het hele jaar door. De firma werkt duurzaam: energie wordt opgewekt met zonnepanelen, terwijl koeling van de producten plaats vindt met het natuurlijke koudemiddel ammoniak. Qua innovatie zit Van Kessel evenmin stil. Zo is het bedrijf sinds 2020 Nederlands licentiehouder van het appelras Evelina. Later dit jaar zijn de stevige rood-oranje appels bij Lidl verkrijgbaar!

(II) Speerpunt economie en logistiek

Biggelaar Groep

Plaats: Velddriel

Contact: Johan Janssen

Tel. 0418-636000

Mail: info@biggelaargroep.nl

Web: www.biggelaargroep.nl

De Biggelaar Groep kent verschillende werkmaatschappijen, maar het hoofdkantoor staat in Velddriel. Het familiebedrijf voert complexe infrastructurele projecten uit op het gebied van grond- en waterbouw. Denk aan baggerwerkzaamheden, kadebouw en landschapsinrichting.

Met ruim 300 medewerkers en een jaaromzet van 100 miljoen euro verdient het bedrijf volgens nieuwsportaal Cobouw een plek in de Cobouw50, een ranglijst van de 50 grootste bouwondernemingen van ons land. In Velddriel zit overigens nog een onderneming met een Biggelaar aan het roer: BIG Machinery, een firma die wereldwijd handelt in zwaar bouw- en grondverzetmateriaal. Bij BIG zijn 500 voertuigen uit voorraad leverbaar, wat het bedrijf binnen Europa tot de grootste speler in deze tak van sport maakt.

B-Style Mobility Solutions

Plaats: Velddriel

Contact: Bart Smulders

Tel. 0418-638200

Mail: support@b-style.eu

Web: www.b-style.eu

Het vergroten van de wereld van rolstoelgebruikers. Dat is vanaf de opichting in 1973 de missie van B-Style Mobility Solutions geweest, een firma die aan de basis stond van de rolstoelauto. Ad Smulders, werkzaam in de race- en rallywereld, vond dit nieuwe type auto uit toen een vriend van hem in een rolstoel terecht kwam. Van ombouwfirma heeft het bedrijf zich na verschillende overnames ontwikkeld tot een leverancier van conversiekits voor auto's, taxi's en bussen. De bouwpakketten om voertuigen rolstoelvriendelijk te maken worden wereldwijd geleverd. B-Style Mobility Solutions doet de R&D en assemblage in eigen huis en zorgt ervoor dat de producten aan strikte Europese veiligheidseisen voldoen. Het bedrijf wordt geleid door Bart Smulders, de zoon van de inventieve oprichter.

Kolkman Verpakkingen Hedel

Plaats: Hedel

Contact: Gert Kolkman

Tel. 073-5992255

Mail: info@kvh.nl

Web: www.kvh.nl

Wie wel eens bij de Albert Heijn komt, kent ongetwijfeld de blauwe champignonbakjes. De verpakking is eind jaren '80 ontwikkeld door Kolkman Verpakkingen Hedel. Het bedrijf, dat in 2020 zijn 35-jarig jubileum viert, produceert verpakkingen voor champignons, vlees, groente en fruit. Het bijzondere van het familiebedrijf is dat het zijn eigen machines bouwt.

Daardoor kan de firma optimaal inspelen op klantwensen en maatwerk leveren. Uiteraard voldoen de verpakkingen van Kolkman aan alle kwaliteits- en duurzaamheidseisen in de branche. Innovatie speelt een grote rol, waarbij ook medewerkers op de werkvloer worden betrokken. Zo heeft het bedrijf onlangs geïnvesteerd in verdere procesautomatisering en een track & trace-systeem. Over elke verpakking is alles tot in het kleinste detail bekend.

Silletti

Plaats: Hedel

Contact: Anton Silletti

Tel. 073-5992298

Mail: info@silletti.nl

Web: www.silletti.nl

Toeval of niet, maar op tien minuten rijden van buurtschap Rome zit Silletti, een begrip in de wereld van de Italiaanse keuken en horeca. Silletti is importeur van delicatessen en wijnen uit heel Italië, of het nu gaat om ravioli met ricotta en spinazie, pikante Napolitaanse worst of grappa van Chardonnay-druiven. Naast professionele koks zijn ook particulieren van harte welkom. De reviews over de groothandel zijn lovend: 'Beetje Italië dichtbij huis', 'Leuke producten, en hele vriendelijke mensen!' en 'Uitstekende prijs-kwaliteit en altijd een lekkere espresso bij het afrekenen.' En voor wijnadvies zit je hier ook goed: de managing director, Anton Silletti, werd in 2019 winnaar van het NK Blind Wijn Proeven.

(III) Speerpunt recreatie en toerisme

Kasteel Ammersoyen

Plaats: Ammerzoden

Contact: Annette Zeelenberg

Tel. 073-5949582

Mail: ammersoyen@glk.nl

Web: www.ammersoyen.glk.nl

In het goed bewaarde Kasteel Ammersoyen in Ammerzoden waan je je in de Middeleeuwen. Het is één van de zeven Gelderse kastelen die Geldersch Landschap & Kasteelen (GLK) voor

het publiek heeft opengesteld. Elk jaar wordt de waterburcht door circa 25.000 mensen bezocht. Mede dankzij de inzet van vrijwilligers vinden er in het kasteel tal van activiteiten plaats, van kinderfeestjes en klassieke concerten tot thematische rondleidingen. In de Kasteelwinkel en het Koetshuis kun je terecht voor souvenirs, eten en drinken. Ammersoyen timmert aan de weg: de burcht wordt toegankelijker gemaakt voor invaliden en mensen die slecht ter been zijn. Verder worden niet-gebruikte ruimtes, zoals de bierkelder, ontsloten, terwijl archeologische vondsten uit de kasteelgracht meer aandacht krijgen.

Recreatiegebied de Zandmeren

Plaats: Kerkdriel

Contact: Kees de Jong

Tel. 0418-579615

Mail: info@zandmeren.nl

Web: www.zandmeren.nl

Aan de Maas bij Kerkdriel zijn door zand- en grindwinning de Zandmeren ontstaan: een uitgestrekt recreatiegebied met strand, horeca, vakantiewoningen, een jachthaven en volop watersportmogelijkheden. De laatste tijd wordt er fors geïnvesteerd om het gebied verder te ontwikkelen. Zo is de waterkwaliteit verbeterd en zijn er nieuwe accommodaties en attracties bijgekomen. ‘We zien waterrecreatie stevig toenemen en de Maas is booming’, aldus Tomas Ooijevaar, projectleider Zandmeren in het Brabants Dagblad. Op het terrein is ook de Land Rover Experience Nederland gevestigd. Het belevingscentrum speelt slim in op de natuurlijke kwaliteiten van het gebied en verzorgt onder meer off road-rijvaardigheidstrainingen en groepsevenementen met Landrovers langs de afgedamde Maas.

Restaurant Flicka

Plaats: Berm (Kerkdriel)

Contact: Merlijn van den Bosch

Tel. 0418-745361

Mail: info@restaurant-flicka.nl

Web: www.restaurant-flicka.nl

Waar in buurtschap Berm vroeger Eetcafé De Bommelse Stoep (in de volksmond 'Sientje') stond, bevindt zich sinds eind 2017 restaurant Flicka. Opmerkelijk: binnen een jaar kreeg de nieuwe horecazaak een Michelinster die ze tot op heden heeft weten te behouden. Daarmee

is Flicka het enige restaurant in het Rivierenland met een ster. Volgens de Michelingids is de zaak ‘het toonbeeld van een modern restaurant’. En behalve de kookkunsten van de chef en de aankleding van het interieur zijn de keurmeesters onder de indruk van ‘het prachtzicht op de groene omgeving en rivier de Waal’. Flicka is belangrijk voor de Bommelerwaard, want het toprestaurant trekt een koopkrachtig publiek uit alle delen van het land.

(IV) Witte raaf: opmerkelijk!

Jobe Sports International

Plaats: Heerewaarden

Contact: Henk van der Werf

Tel. 0487-573090

Mail: info@jobesports.com

Web: www.jobesports.com

Vanuit Heerewaarden verovert Jobe Sports International sinds 1974 de wereld met waterski’s, waterschoenen, zwemvesten en andere artikelen voor de snelle watersport. In ruim 80 landen wereldwijd worden de hippe producten verkocht. De collectie van Jobe wisselt snel en speelt in op de laatste trends in de markt. Wat te denken van opblaasbare SUB-boards en voorgevormde jetski-wetsuits? Productinnovatie, design en marketing staan bij Jobe Sports dan ook hoog in het vaandel. Bij het bedrijf werken zo’n 50 enthousiaste mensen met een passie voor watersport. Het personeel roemt de dynamiek, flexibele werktijden en informele werksfeer. De naam Jobe verwijst trouwens naar waterskilegende Jeff Jobe.

Gemeente Neder-Betuwe

Vanouds is de laanboomteelt hét uithangbord van de gemeente Neder-Betuwe (24.000 inwoners). Wereldwijd zijn de bomen uit deze contreien een begrip. In en om Opheusden zitten talloze laan- en sierboomkwekerijen, waarvan er zich zo'n 160 hebben aangesloten bij kwekersvereniging **Tree Centre Opheusden**. Hier een greep uit de vele innovatieve boomkwekerijen die de gemeente rijk is: de **Betuwe Groep**, **BomenKopen.nl**, **Huverba** (alle drie gevestigd in Opheusden) en **De Batterijen** (Ochten). De agribusiness in de gemeente reikt verder dan de laanboomteelt. Op het gebied van fruit springen sappenmaker **Fruity Line** (Ochten) en jamfabriek **Geurts** (Dodewaard) in het oog. Maar er zitten ook andere opvallende voedingsbedrijven, zoals Oosters eten-specialist **Go-Tan** (Kesteren), kipvervangerfabrikant **Ojah** en de **Interovo Egg Group**, een grote speler in de wereld van eieren. Daarnaast is de maakindustrie goed vertegenwoordigd: denk alleen al aan schuimvullingsproducent **Recticel**, trailerspecialist **Vlastuin** en plasticexpert **Majoni (**allemaal in Kesteren), machinebouwers **Damcon** (Opheusden) en **Vredo** (Dodewaard) en endoscopenreiniger **Wassenburg Medical** (Dodewaard). Verder laten de **Dekker Groep** (IJzendoorn), **De Beijer Groep** (Dodewaard) en **Romein Beton** (Dodewaard) zien dat het winnen en verwerken van zand en grind in deze streek traditie heeft. Dat geldt trouwens ook voor de handel, of het nu gaat om de verkoop van babyartikelen (**Babypark**), EHBO-benodigdheden (**Medicall Life Support**) of creatieve hobbymaterialen (**Craft Emotions**). Last but not least komen toeristen hier aan hun trekken: je huurt bijvoorbeeld een trekkershut op **Camping Betuwe** (Kesteren), bezoekt het **Nationaal Fruitpark Ochten** en sluit de dag af bij **Herberg De Engel** (Dodewaard).

(I) Speerpunt agribusiness

Betuwe Groep

Plaats: Opheusden

Contact: Karel Huibers

Tel. 0488-443106

Mail: info@betuweplant.nl

Web: www.betuweplant.nl

Wereldwijd kun je in tuinen en op balkons bomen van de Betuwe Groep tegenkomen. De onderneming uit Opheusden (35 medewerkers) heeft drie dochterbedrijven (Betuwe Plant, Gelderplant en Betuwe Boomkwekerij) en produceert niet alleen voor de export (80% van de

verkochte bomen). Zo levert Betuwe Groep ook aan bijna alle tuincentra van ons land. Binnen 20 jaar heeft Karel Huibers zijn bedrijf opgebouwd. Die indrukwekkende prestatie zorgde ervoor dat hij in 2019 door wist te dringen tot de top 10 van Nederlandse agrarische ondernemers. De Betuwe Groep produceert energieneutraal, terwijl intern transport met elektrische golfkarretjes plaatsvindt. Ook ontwikkelt het bedrijf innovaties, zoals zakken die stimuleren dat boomwortels door natuurlijk licht gesnoeid worden.

De Batterijen

Plaats: Ochten

Contact: Erik Stuurbrink

Tel. 0344-641271

Mail: info@batterijen.nl

Web: www.batterijen.nl

Boomkwekerij/Groencentrum De Batterijen in Ochten is één van de grootste kwekerijen van vruchtbomen in ons land. De fruitbomenteelt is een vak apart en daar weten ze hier alles van. De 20 medewerkers staan de klant met raad en daad terzijde. Een groot deel van het uitgebreide assortiment bomen wordt online verkocht. Naast bomen voor traditionele en moderne fruitrassen heeft De Batterijen 'specials'. Zo kweekt de firma sinds kort Betuwse kroosbomen, waarmee ze de 'kroos' – een haast vergeten fruitsoort, ook wel 'kerspruim' genoemd – voor de ondergang behoedt. Vanuit het hele land is er vraag naar kroosbomen. De Batterijen werkt duurzaam en is partner van de Nationale Bijenstrategie.

Fruity Line

Plaats: Ochten

Contact: Mark Bruijn

Tel. 0344-672030

Mail: contact@fruity-line.com

Web: www.fruity-line.nl

Verse sinaasappelsap, gembershotjes, spinazie-citroensmoothies met extra proteïne… Ze worden allemaal geperst en gebotteld bij Fruity Line in Ochten. Na een vliegende start in 2008 is het bedrijf sinds 2015 Europees marktleider in verse vruchtensappen en smoothies in het premium segment van de markt. Fruity Line levert de drankjes aan de detailhandel, catering, groothandel en to go-markt in heel Europa. Het bedrijf claimt dé trendsetter in

koudgeperste dranken te zijn. Of dat zo is, is moeilijk te beoordelen, maar feit is dat Fruity Line een moderne en hippe uitstraling heeft. En daar hoort vanzelfsprekend oog voor mens, milieu en gezondheid bij. Ook op dat vlak scoort het bedrijf prima.

Geurts Conservenfabriek

Plaats: Dodewaard

Contact: Sjaak Vondel

Tel. 0488-417272

Mail: info@geurts.com

Web: www.geurts.com

De Betuwe op z'n lekkerst!

Kent u de jam van conservenfabriek Geurts? Waarschijnlijk niet, en toch heeft u 'm vast al eens gekocht of geproefd. Bij familiebedrijf Geurts in Dodewaard produceren 30 werknemers onder 'private label' (merk van de klant) allerlei soorten jam. Elk jaar rollen er 35 miljoen potjes van de band die hun weg naar supermarkten en groothandels vinden. Een groot deel van de afzet gaat naar het buitenland; 15 procent wordt zelfs buiten Europa verkocht. De historie van Geurts gaat terug tot 1888. Daarmee is het één van de oudste jamfabrieken van ons land – en sinds 2014 bij Koninklijke beschikking Hofleverancier.

Ojah

Plaats: Ochten

Contact: Frank Giezen

Tel. 085-9020240

Mail: info@beeter.nl

Web: www.ojah.nl

'Verhip, het lijkt net kip!' Dat was het eureka-moment van voedseltechnoloog Frank Giezen. Ruim tien jaar geleden proefde hij met twee collega's een sojameel-watermengsel waarmee ze aan het experimenteren waren. Het product Beeter® was geboren: een plantaardige vleesvervanger met de textuur en de smaak van kip. Na het patenteren van hun creatie begonnen de drie uitvinders in 2009 het bedrijf Ojah in een oude fruitveiling in Ochten. Inmiddels zijn er bij Ojah, waar bijna 50 mensen werken, vijf productielijnen in bedrijf. Onder de internationale naam Plenti® gaat de kipvervanger de wereld over. In een tijd waarin minder vlees eten de norm wordt gaat Ojah een zonnige toekomst tegemoet.

(II) Speerpunt economie en logistiek

Babypark

Plaats: Kesteren

Contact: Henk Timmer

Tel. 0488-747100

Mail: info@fthgroep.nl

Web: www.babypark.nl

In Kesteren staat het hoofdkantoor van Babypark, de grootste babywinkel van Europa. Ouders vinden er alles voor hun kleintjes, van hele babykamers tot kinderwagens en speelgoed. Veel wordt online verkocht, maar Babypark heeft verspreid over ons land ook tien megastores. De klanten zijn uiterst tevreden over de producten en service: niet voor niets wordt het bedrijf op reviewsite Trust Pilot beoordeeld als 'uitstekend'. Babypark maakt deel uit van de FTH Groep in Kesteren, een investeringsmaatschappij die actief is op het gebied van retail, voeding, bouw en vastgoed. Het concern, waar ruim 1000 mensen werken, is lokaal betrokken, werkt samen met scholen en sponsort goede doelen.

Damcon

Plaats: Opheusden

Contact: Leendert Scheurwater

Tel. 0488-442828

Mail: info@damcon.nl

Web: www.damcon.nl

Bomen telen op de zware Betuwse rivierklei vraagt om degelijk materieel. Dat weten ze bij Damcon, producent en leverancier van boomkwekerijmachines uit Opheusden, als geen ander. Sinds de oprichting in 1969 levert Damcon zijn plant-, rooi- en spuitmachines en portaaltractoren tot ver buiten de regio. De machines van het bedrijf zijn wereldwijd gewild en worden bijvoorbeeld ook ingezet om olijfbomen in Spanje aan te planten. De producten van Damcon staan bekend om hun lange levensduur. Bij het nuchtere bedrijf werken zo'n 20 vakmensen. Hun takenpakket is gevarieerd, want Damcon fabriceert en levert niet slechts machines, maar zorgt ook voor transport, reparatie en service.

Dekker Groep

Plaats: IJzendoorn

Contact: Richard van den Berg

Tel. 0344-579999

Mail: info@dekkergroep.nl

Web: www.dekkergroep.nl

Dekker is een sterk familiebedrijf uit IJzendoorn dat in 2018 zijn 100-jarig bestaan vierde. Oorspronkelijk beperkte de firma zich tot zand- en grindwinning, maar de activiteiten zijn onder meer verbreed naar beton, logistiek en landschapsontwikkeling. Bij Dekker werken 220 medewerkers, verspreid over locaties in Nederland, België, Duitsland en Frankrijk. Ook al lag het bedrijf vroeger wel eens overhoop met de gemeente, de laatste jaren laat Dekker zich van de goede kant zien. Zo sponsort de onderneming allerlei regionale activiteiten, loopt ze voorop qua duurzaamheid en gaat ze in gesprek met de omgeving. 'Als we gewoon op de ouderwetse manier alleen maar zand zouden winnen, dan is ons bedrijf ten dode opgeschreven', licht één van de directeuren het bij Omroep Gelderland toe.

Vlastuin

Plaats: Kesteren

Contact: Gerrit van Vlastuin

Tel. 0488-482194

Mail: info@vlastuin.nl

Web: www.vlastuin.nl

De naam 'Vlastuin' staat voor een groep metaalbedrijven die een snelle maar stabiele groei laten zien. Onder de merken D-TEC, Bulthuis en Vogelzang produceert het bedrijf hoogwaardige trailers, bijvoorbeeld voor tankwagens en containervervoer. Verder levert Vlastuin halffabricaten in heel Europa, terwijl er in 2015 een landbouwmechanisatietak is toegevoegd die zich richt op het onderhoud van landbouwmachines en tractoren. Op de werkvloer draait het om vakmanschap en hightech – een toonbeeld van 'smart industry'. De laatste jaren is Vlastuin meermaals gelauwerd voor zijn concurrentie- en innovatiekracht. Bij de onderneming werken zo'n 200 mensen. Desondanks heeft het bedrijf altijd meer werk dan personeel. Vooral technisch geschoolde vakmensen zijn gewild.

Wassenburg Medical

Plaats: Dodewaard

Contact: Arno Wassenburg

Tel. 0488-700505

Mail: info@wassenburgmedical.nl

Web: www.wassenburgmedical.com

Dit hightechbedrijf uit Dodewaard laat de kracht zien van het principe 'wie kiest, wordt gekozen'. Sinds de oprichting in 1984 heeft Wassenburg Medical zich toegelegd op de ontwikkeling van producten en oplossingen voor het reinigen en desinfecteren van flexibele endoscopen. En die focus heeft zich uitbetaald. Wereldwijd weten medische bedrijven, ziekenhuizen en andere zorgverleners de was- en desinfectiemachines van Wassenburg te vinden. Zeker sinds 2013, toen het bedrijf deel is geworden van de Hoya Corporation, is het hard gegaan met de internationalisering. Wassenburg Medical is niet alleen producent, maar biedt zijn klanten ook steeds meer diensten, zoals onderhoud en trainingen.

(III) Speerpunt recreatie en toerisme

Herberg De Engel

Plaats: Dodewaard

Contact: Mirjam Venhorst

Tel. 0488-411280

Mail: via website www.de-engel.nl

Web: www.de-engel.nl

Als gebouwen konden praten, dan had Herberg De Engel heel wat te vertellen. Het is 's lands oudste herberg – al in 1591 wordt er melding van gemaakt. In de loop van de tijd stond het pand meermaals blank. Door een flexibele waterkering, die in 1994 is aangelegd, ben je verzekerd van droge voeten, terwijl je van het uitzicht op de Hiense uiterwaarden kunt genieten. Herberg De Engel is een specialiteitenrestaurant dat door zijn gasten hoog wordt gewaardeerd: in de jaarlijkse Heerlijk10Daagse-actie is De Engel een echte publiekslieveling. In 2020 beschouwt het grote publiek het zelfs als het beste restaurant van Gelderland. De herberg heeft een eigen wijngaard ('Villa Hehum') met 980 wijnstokken.

Nationaal Fruitpark Ochten

Locatie: Ochten

Contact: Floor Peters

Tel. 0344-607785

Mail: info@fruitpark.nl

Web: www.fruitpark.nl

In het Nationaal Fruitpark Ochten, dat tien jaar geleden is opgericht, staat de beleving van de Betuwse fruitcultuur centraal. Bezoekers maken op een actieve manier – wandelen, kijken, proeven, spelen – kennis met honderden fruitrassen en boomsoorten die de regio rijk. Deze 'edutainment' vindt plaats in een volledig energieneutrale setting. Sinds 2020 heeft het Nationaal Fruitpark ook een luxe viersterren plattelandshotel dat zich richt op de toeristische en zakelijke markt. De kamers zijn luxe en sfeervol, er worden lunches met streekproducten geserveerd en groepen kunnen vergaderen in de buitenlucht. In het park annex hotel werken ongeveer 25 mensen, terwijl er veel wordt samengewerkt met lokale leveranciers.

(IV) Witte raaf: opmerkelijk!

Majoni Plastics

Plaats: Kesteren

Contact: Nico Kneepkens

Tel. 0488-481441

Mail: info@majoni.nl

Web: www.majoni.nl

De plastic voetbal (1952), de skippybal (1968) en – de onder autoliefhebbers legendarische – Euro Buggy (1970/1971)… ze zijn allemaal uitgevonden door Majoni Plastics in Kesteren. Het bedrijf, dat in 2017 zijn 65-jarige verjaardag vierde, is nog steeds plasticspecialist, maar richt zich nu op het produceren van 'fenders' (stootkussens voor boten), waarin ze binnen Europa en Australië marktleider is. Zeker zo bijzonder als Majoni's businessactiviteiten is de bedrijfsfilosofie: het personeel op de werkvloer praat volop mee. Het leidt tot veel eigen verantwoordelijkheid en initiatief. Dat de medewerkers dit waarderen, blijkt uit het extreem lage ziekteverzuim en het grote aantal personeelsjubilea van 25 jaar of meer.

Gemeente Tiel

In de gemeente Tiel (42.000 inwoners) vinden we de grootste werkgevers van de regio: **Werkzaak Rivierenland** en **Ziekenhuis Rivierenland**. Maar het is ook de thuisbasis van een hoop verborgen parels. Om te beginnen met de agribusiness: in het buitengebied zit bijvoorbeeld **Betuwe Kers** (Wadenoijen), op de Tielse bedrijventerreinen groothandel **AgroBuren**, **Van Vulpen Veevoeders** en voedselinnovator **Dutch Protein & Services**. De strategische ligging van Tiel is aantrekkelijk voor logistieke dienstverleners als **Mol Cargo**, **Simon Loos**, **Vonk en Co** en **Krijgsman Public Warehousing**. Minder bekend zijn de unieke hightechbedrijven in Tiel. Wat te denken van koeltechnologie-experts **Van Amerongen CA Technology** en **Van Kempen Koudetechniek**? En ooit geweten dat er in Tiel legervoertuigen (**Defenture**) en robotarmen (**Kranendonk**) worden gebouwd? De chemische industrie is ook goed vertegenwoordigd met ondernemingen als **Huisman Gassen**, additievenfabrikant **Niacet**, poederlakkenproducent **Axalta** en olie- en vernisfabriek **Vliegenthart**. Verder valt op dat er in Tiel veel bedrijven zitten die verstand hebben van bouwmaterialen en installatietechniek: in menig huis vinden we isolatiematerialen van **Kingspan**, gevelelementen van **Metaglas** en een verwarmingssysteem van **Itho Daalderop**. **Metec** (producent van straatmeubilair en parkeervoorzieningen), **Vadrupak** (fabrikant van fruitverpakkingen) en **Medimpex** (toeleverancier voor de zorgsector) springen in het oog omdat ze zich inzetten voor sociale doelen of een inclusieve arbeidsmarkt. Op recreatief-toeristisch gebied biedt Tiel meer dan het jaarlijkse **Fruitcorso** en het **Van der Valk Hotel Tiel,** een lokale landmark langs de A15. Ga ook eens naar het **Flipje & Streekmuseum Tiel**, **Appelpop**, de **Betuwse Fruitrally**, restaurant **BuitenSporig** en **Minicamping Tussen de Dijken**.

(I) Speerpunt agribusiness

AgroBuren

Plaats: Tiel

Contact: André van Kessel

Tel. 0344-636200

Mail: info@agroburen.nl

Web: www.agroburen.nl

Vanuit de hoofdvestiging in Tiel levert AgroBuren ontelbare benodigdheden aan boom- en fruittelers, akker- en tuinbouwers en andere partijen uit de plantaardige sector. Het

assortiment is uitgebreid en bestaat uit allerlei soorten zaaizaden, organische meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, landbouwplastic, vogelverschrikkers en dergelijke. In Tiel werken zo'n 20 verkopers en adviseurs en op de locatie in Kesteren – waar het depot en dochterbedrijven Agro de Arend en Fruit Support Europe zitten – nog eens bijna 40. De onderneming staat erom bekend dat ze meedenkt met de klant en snel kan leveren. In 2021 bestaat het bedrijf, dat deel uitmaakt van de Wesemael groep, 20 jaar.

Betuwe Kers

Plaats: Wadenoijen

Contact: Aart Blom

Tel. 06-19944110

Mail: info@betuwekers.nl

Web: www.betuwekers.nl

Aan de rand van Tiel zitten ondernemers die het profiel 'stad van Flipje' een eigentijdse invulling geven. Neem Betuwe Kers in Wadenoijen, dat uitermate actief is in het promoten van de kers en daar telkens een feestje van maakt. In zijn eigen boomgaard d'n Kerkewaerdt organiseert Betuwse Kers elk jaar de Open Kersendagen. Ook zet de onderneming zich in voor maatschappelijke doelen. Zo werden in de zomer van 2020 25 gezinnen met jonge hartpatiënten uitgenodigd om zelf een kistje kersen in de boomgaard te plukken. Je kunt je afvragen hoe verborgen deze parel nog is: volgens een Chinese krant moeten Chinezen die Nederland bezoeken echt even naar Betuwe Kers. Het bedrijf is partner van het Lekker Lokaal Rivierenland-project, wat recht geeft op het streekmerk 'Betuws Best'.

Dutch Protein & Services

Plaats: Tiel

Contact: Kees Kortleve

Tel. 0344-677677

Mail: info@dpsfood.nl

Web: www.dpsfood.nl

Op de Future Concepts-afdeling van de firma Dutch Protein & Services wordt de ene na de andere culinaire creatie bedacht. Wat te denken van veganistische inktvisringen, schnitzels die knapperig uit de oven komen en gezond broodbeleg van appel en rode biet? Dutch Protein & Services is een familiebedrijf dat samen met klanten in binnen- en buitenland

innovatieve voedingsconcepten ontwikkelt en daarvoor de ingrediënten (bindingen, stabilisatoren en coatings) levert. De onderneming weet slim in te spelen op trends in de markt zoals glutenvrije, halal en veganistische voeding. Het bedrijf heeft vestigingen in Turkije en Griekenland, maar blijft zijn thuisbasis Tiel trouw. Om verder te kunnen groeien is de productielocatie op industrieterrein Kellen onlangs uitgebreid.

(II) Speerpunt economie en logistiek

Itho Daalderop

Plaats: Tiel

Contact: Bas Korte

Tel. 0344-636500

Mail: info@ithodaalderop.nl

Web: www.ithodaalderop.nl

In miljoenen huizen zorgt Itho Daalderop ervoor dat de bewoners lekker warm kunnen douchen en niet in de kou hoeven zitten. De firma ontwikkelt en fabriceert verwarmings- en ventilatiesystemen voor de Nederlandse en Belgische markt. Negen op de tien producten is in Tiel bedacht en gemaakt. Dat Itho Daalderop een innovatieve onderneming is, blijkt uit de vele prijzen die ze heeft gewonnen. In 2016 kreeg het Zero Energy Concept bijvoorbeeld de VSK Award, dé innovatieprijs binnen de installatiebranche. Itho Daalderop zit niet alleen in Tiel, maar heeft ook vestigingen in Schiedam en Zellik (vlak bij Brussel). Het is een grote speler in de markt: bij het bedrijf staan in totaal 450 mensen op de loonlijst.

Krijgsman Public Warehousing

Plaats: Tiel

Contact: Johan Krijgsman

Tel. 0344-637080

Mail: info@krijgsmanpublicwarehousing.nl

Web: www.krijgsmanpublicwarehousing.nl

De naam Krijgsman verraadt al dat deze logistieke dienstverlener een familiebedrijf is. In 1983 zag magazijnchef Maarten Krijgsman een gat in de markt: de opslag, verwerking en

distributie van boeken voor kleine uitgevers vanuit één centrale plek. Dat doet het bedrijf nog steeds, maar ook voor andere non-foodartikelen. In deze tak van sport heeft Krijgsman één van de modernste magazijnen van Europa. Sinds kort werkt het Tielse bedrijf intensief samen met het CB (Centraal Boekhuis). Vooral tijdens piekmomenten ondersteunt Krijgsman de grote Culemborgse boekendistributeur met 'value added logistics', zoals het sealen en stickeren van boeken. Een mooi voorbeeld van regionale synergie.

Medimpex

Plaats: Tiel

Contact: Mark Koudijs

Tel. 0344-615300

Mail: info@medimpex.nl

Web: www.medimpex.nl

Medimpex is al meer dan drie decennia een belangrijke toeleverancier voor de zorgsector. Medicijnkasten, douchetoiletstoelen, verbandwagens en ga zomaar door… bij Medimpex kun je ze bestellen. De onderneming is importeur en werkt daarnaast samen met fabrikanten om de artikelen in eigen beheer te maken. Bij Medimpex wordt maatschappelijke betrokkenheid met hoofdletters geschreven. Het bedrijf heeft sinds enkele jaren nauwe contacten met de Werkzaak Rivierenland die mensen uit de regio begeleidt bij het zoeken naar werk. Op deze manier hebben verschillende werklozen en Wajongers een vaste baan bij het bedrijf gevonden. De firma was altijd al inclusief, maar sinds vorig jaar is ze dat ook officieel: toen won Medimpex de All-in Werkgeversprijs Rivierenland 2019.

Metec

Plaats: Tiel

Contact: Michel Megens

Tel. 0344-619560

Mail: info@metec.nl

Web: www.metec.nl

Misschien hebt u in een park wel eens op een Metec-bank gezeten. En wie weet heeft u uw fiets wel eens in een stalling 'made in Tiel' geparkeerd. Het bedrijf Metec fabriceert en levert straatmeubilair en verkeersvoorzieningen voor de openbare ruimte, parkeerplekken en bedrijfspanden. Maar Metec doet nog meer. Zo is de onderneming hoofdsponsor van de

Nederlandse wielerploeg Metec-TKH Continental Cyclingteam, dat overigens ook wordt gesteund door de Tielse bedrijven Metaglas en Van Helden Relatiegeschenken. En in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen zet Metec zich in voor een school in Zambia. Een bedrijf, kortom, waar men verder kijkt dan louter geld verdienen.

Van Amerongen CA Technology

Plaats: Tiel

Contact: Niels Remmelink

Tel. 0344-670570

Mail: info@van-amerongen.com

Web: www.van-amerongen.com/nl

Het bewaren van fruit en groente is een vak apart. Wil je bijvoorbeeld de kwaliteit en de smaak van kiwi's behouden, dan moet je het rijpingsproces tegengaan. Van Amerongen heeft zich helemaal op fruit- en groentebewaring toegelegd – en dat al meer dan een halve eeuw. Het bedrijf ontwikkelt Controlled Atmosphere (CA)-technologie en bouwt machines en besturingssystemen die in koelcellen en andere bewaarfaciliteiten worden toegepast. Betuwse fruitbedrijven maken er uiteraard gebruik van, maar Van Amerongen verkoopt zijn producten daarnaast in meer dan 50 landen. Tot en met in Nieuw-Zeeland blijven kiwi's dankzij Tielse technologie gekoeld. Het bedrijf werkt nauw samen met wetenschappers, onder meer om zijn producten nog energiezuiniger te maken.

Vonk en Co

Plaats: Tiel

Contact: Boudewijn den Ambtman

Tel. 0344-609100

Mail: pz@vonk-co.nl

Web: www.vonk-co.nl

Elk jaar vervoert internationaal transportbedrijf Vonk en Co ruim één miljoen wasmachines, koelkasten, stofzuigers en andere huishoudelijke apparaten. Dat doet de firma in opdracht van gerenommeerde merken als Miele, Bosch en Siemens. Via Vonks distributiecentrum in Tiel gaat het witgoed naar groothandels en de consument. Vonk en Co is een echt Betuws familiebedrijf met de waarden die daarbij horen: hard werken, kwaliteit leveren en 'afspraak is afspraak'. Wat als eenmansbedrijf begon, is uitgegroeid tot een grote speler met 165

medewerkers in vaste dienst. Vonk en Co kreeg in 2019 koninklijk bezoek, onder meer vanwege zijn inzet om jongeren voor de logistiek te enthousiasmeren.

(III) Speerpunt recreatie en toerisme

Betuwse Fruitrally

Plaats: Tiel

Contact: Gert-Jan van Ingen

Tel. 06-51355916

Mail: gingen@hartvantiel.nl

Web: www.hartvantiel.nl

In 2018 en 2019 organiseerde de ondernemersvereniging Hart van Tiel de Betuwse Fruitrally. Met oldtimers en bijzondere auto's maakten de deelnemers vanuit hartje Tiel een tocht van circa 50 kilometer door de Betuwe met de mogelijkheid om onderweg de inwendige mens te versterken. Het gratis event werd druk bezocht en werd gecombineerd met een koopzondag. Ook voor autoliefhebbers – jong en oud – die niet meededen was de Betuwse Fruitrally een feest: ze konden de fraaie bolides bij aankomst en vertrek bewonderen. In 2020 moest het evenement vanwege de coronacrisis worden afgezegd, maar hopelijk kan de tocht in 2021 weer plaatsvinden. Een simpel maar mooi concept: vanuit Tiel de Betuwe in!

Minicamping Tussen de Dijken

Plaats: Tiel

Contact: Jan Kuster

Tel. 06-48312486

Mail: minicamping-tussendedijken-tiel@live.nl

Web: www.minicamping-tussendedijken-tiel.nl

Bij muziekminnaars staat Appelpop aan de Tielse Waalkade met stip in hun agenda. Terecht, want het is 's lands grootste gratis muziekfestival. Normaliter wordt het in september gehouden. Een maand ervoor kun je in Tiel echter naar Rock & Blues Tussen de Dijken. Het intieme en kleine muziekfeest vindt plaats op Minicamping Tussen de Dijken. Getuige de vele positieve reviews is het hier ook de rest van het vakantieseizoen goed toeven. Een

Google-score van 4,5 uit 5 sterren en reacties als ‘Hartelijke ontvangst in een mooie omgeving’ en ‘Leuke gastvrije camping waar iedereen zichzelf kan zijn’ spreken boekdelen. De camping heeft 25 ruime plaatsen voor caravans, tenten en campers.

(IV) Witte raaf: opmerkelijk!

Vliegenthart

Plaats: Tiel

Contact: Willem Soetekouw

Tel. 0344-633336

Mail: info@vliegenthart.com

Web: www.vliegenthart.com

Aan het logo is het al te zien: dit is een firma met een lange traditie. En wat voor één! Olie- en vernisfabriek Vliegenthart behoort tot de oudste chemische bedrijven in Europa. Sinds 1839 heeft men ervaring met de productie en verwerking van plantaardige oliën (denk aan teak- en raapolie), afbijtmiddelen en halffabricaten voor de verfindustrie. Vliegenthart schenkt veel aandacht aan de veiligheid en gezondheid van zijn personeel en wordt door de arbeidsinspectie beschouwd als een ‘good practice’ in de chemische industrie. Het bedrijf is bovendien sociaal bewogen: binnen het netwerk De Tielse Uitdaging helpt Vliegenthart maatschappelijke organisaties en lokale verenigingen die vragen hebben.

Gemeente West Betuwe

Qua oppervlakte en inwoneraantal is West Betuwe (50.500 inwoners) de grootste gemeente van de regio Rivierenland. Het gebied heeft veel fruitboomgaarden, wat zich in een omvangrijke agribusiness-sector vertaalt. Sommige bedrijven doen bij menigeen direct een belletje rinkelen, zoals afzetorganisatie **FruitMasters** (Geldermalsen), conservenfabriek **Coroos** (Geldermalsen) en fruitgroothandel **Vogelaar Vredehof** (Enspijk). Maar in hun branche zijn ook **Lewis Flowers & Fruits** (Tuil), champignongroothandelsbedrijf **Spronk Trading** en sorteertechnologiespecialist **Greefa** (Tricht) een begrip. Kleiner, maar daarom niet minder succesvol zijn **Stokerij Lubberhuizen** (Varik), **Wijngaard De Kruithof** (Ophemert) en **Zuivelboerderij Noordam** (Hellouw). Met transportondernemingen als **Blankers Transport** (Ophemert), **Nedcargo** (Haaften), **Van den Haak/Transmission** (Geldermalsen) en **Hartog en Bikker** (Vuren) is de logistieke sector in West Betuwe eveneens goed vertegenwoordigd. En laten we carrosseriefabriek **Hartog-Est** (Waardenburg), die al sinds 1825 bestaat, niet vergeten! In de ondergrond zijn kabelexperts **A. Hak** (Tricht) en **Filoform** (Geldermalsen) actief, bovengronds de **Leeuwenstein Groep/Van Doorn** en **Verkeersregelaars Nederland** (beide uit Geldermalsen). Echte nichebedrijven zijn aluminiumexpert **Hermeta** (Asperen), bodemstrooiselproducent **Plospan** (Waardenburg) en horecagroothandel **HSB Haaften** (Haaften). Geldermalsen is opvallend sterk op ICT-gebied: hier zitten prijswinnende bedrijven, waaronder 3D-printerproducent **Ultimaker**, softwarefirma **Softbrick** en ICT/designfirma **Spin Remote BV**. Toeristen en dagjesmensen zijn steevast onder de indruk van **Fort Asperen** en **Fort Vuren**, die allebei deel uitmaken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Ook het landgoed **Heerlijkheid Mariënwaerdt** (Beesd), fruitbedrijf annex B&B **De Hoenderik** (Tricht) en het interactieve science center **GeoFort** (Herwijnen) zijn toeristisch-recreatieve parels waar de gemeente West Betuwe trots op mag zijn.

(I) Speerpunt agribusiness

FruitMasters

Plaats: Geldermalsen

Contact: Kees de Kat

Tel. 0345-578800

Mail: info@fruitmasters.com

Web: www.fruitmasters.com

Toegegeven, binnen de regio Rivierenland is FruitMasters al lang geen onbekende meer. De afzetorganisatie die het fruit voor telers in binnen- en buitenland vermarkt is regelmatig positief in het nieuws. Zo kreeg FruitMasters in 2019 nog koninklijk bezoek en prees de provincie Gelderland het bedrijf vanwege zijn lokale betrokkenheid en rol in de regionale economie. De reden om de afzetorganisatie hier tóch als parel op te nemen zijn de 400 telers die erachter zitten: weliswaar blijven zij voor de consument verborgen, FruitMasters zorgt ervoor dat hun producten parels worden door ze mooi te verpakken en te presenteren. Het bedrijf geeft de telers een podium om met hun fruit te kunnen 'shinen'.

Lewis Flowers & Fruits

Plaats: Tuil

Contact: Marcel Leeuwis

Tel. 06-27201920

Mail: marcel@leeuwisfruit.nl

Web: www.lewisflowers.nl

De langste chrysantenkas van ons land staat in Tuil. Aan weerszijden van een pad van 500 meter worden het hele jaar door tros- en pluischrysanten geteeld. Eigenaar van het complex is Lewis Flowers & Fruits, naast bloementeler ook fruitproductiebedrijf. In totaal werken er zo'n 20 vaste krachten, in het oogstseizoen aangevuld met 80 extra tijdelijke medewerkers. Jaarlijks vinden tot wel drie miljoen appels en peren van Lewis hun weg naar de klant. De laatste jaren legt de firma zich steeds meer toe op de perenteelt. Het pronkstuk van Lewis is boomgaard Kolkenbosch in Haaften waar sinds 2018 peren worden verbouwd. Kolkenbosch ligt in een natuurgebied en is een toonbeeld van kringlooplandbouw.

Spronk Trading Holland

Plaats: Deil

Contact: Rik Spronk

Tel. 0345-681668

Mail: info@spronktradingholland.nl

Web: www.spronktradingholland.com

In het dorp Deil zit het handelsbedrijf Spronk Trading Holland, een bekende naam in de Europese champignonmarkt. Door solide contacten met telers uit de buurt en een efficiënte logistiek slaagt de firma erin om champignons, shiitakes en oesterzwammen binnen 24 uur

op de plek van bestemming te krijgen. Spronk Trading Holland zit niet stil. Sinds 2017 heeft de onderneming naast de reguliere bedrijfsactiviteiten een eigen productielijn voor fruit- en groentedozen. En dankzij goede contacten in de sector importeert Spronk sinds kort ook mango's, limes en ander exotisch fruit. Het bedrijf slaat zijn vleugels uit, maar blijft trouw aan zijn wortels: Spronk is sponsor van diverse lokale vrijwilligersorganisaties.

Zuivelboerderij Noordam

Plaats: Hellouw

Contact: Peter Noordam

Tel. 0418-594075

Mail: noordam@boerderijeducatierivierenland.nl

Web: www.zuivelboerderijnoordam.weebly.com

Dat het beste fruit uit de Betuwe komt, weet iedereen. Maar dat je er ook voor de beste kaas moet zijn, is minder bekend. Toch is het zo, want Zuivelboerderij Noordam in Hellouw won in 2011, 2016 en 2018 de Cum Laude Awards voor de beste boerenkaas van Nederland. Samen met hun echtgenotes bestieren Peter en Johan Noordam een melkveebedrijf met 340 koeien en 300 stuks jongvee. De kaas die ze maken gaat voor 80% naar de handel; de rest wordt in de boerderijwinkel verkocht. Zuivelboerderij Noordam is aangesloten bij Stichting Boerderij-Educatie Rivierenland en heeft daardoor talloze kinderen laten kennismaken met de wondere wereld van kaasbereiding en het werken op de boerderij.

(II) Speerpunt economie en logistiek

Blankers Transport

Plaats: Ophemert

Contact: Martien Blankers

Tel. 0344-639966

Mail: info@blankerstransport.com

Web: www.blankerstransport.com

Met circa 40 vrachtwagens en 45 werknemers verzorgt Blankers Transport vanuit Ophemert internationaal goederenvervoer, van Noorwegen tot Spanje. Dat doen natuurlijk veel meer

logistieke dienstverleners in de regio Rivierenland. Het bijzondere van Blankers Transport is dat het bedrijf al 170 jaar in familiehanden is. Nog opvallender is een vinding die de firma 25 jaar geleden deed: de hydraulisch verstelbare laadvoer, waardoor het mogelijk is om producten zoals schuim, latex en matrassen samen te persen. Daardoor kunnen de vrachtwagens tot drie lagen pallets los van elkaar vervoeren. De laadruimte wordt zo efficiënter benut, wat behalve klant- ook klimaatvriendelijk is. Het geeft het bedrijf een concurrentievoordeel in een branche waarin de marges onder druk staan.

Greefa

Plaats: Tricht

Contact: Dick Verkade

Tel. 0345-578100

Mail: info@greefa.com

Web: www.greefa.com

Sinaasappels hebben soms last van onzichtbare schimmels waardoor ze gaan rotten. Maar hoe kom je de ziekteverwekkers op het spoor? Greefa heeft een slim meetsysteem bedacht dat aan de hand van UV-licht en filters binnen no time de rotte plekken detecteert. Het is één van de vele innovaties die Greefa heeft ontwikkeld. Het bedrijf uit Tricht is marktleider in sorteertechnologie en werkt wereldwijd. Wie bij Greefa aan de slag wil, moet veel weten van fruit en groente, maar ook van techniek en data. Vind die multi-talenten maar eens! Samen met andere regionale partijen (zoals Vogelaar Vredehof) is Greefa dan ook partner van een nieuwe mbo-fruitopleiding op de Fruit Tech Campus in Geldermalsen.

Hartog-Est Carrosseriefabriek

Plaats: Waardenburg

Contact: Jorrit den Hartog

Tel. 0418-654025

Mail: info@hartog-est.nl

Web: www.hartog-est.nl

Transportbouwer Hartog-Est begon in 1825 als wagenmaker voor boeren uit de directe omgeving. Bijna twee eeuwen later levert het carrosseriebedrijf uit Waardenburg nog altijd aan agrariërs in het Rivierenland. Maar de klantenkring is intussen enorm uitgebreid. Hartog-Est produceert open en gesloten laadbakken, hefvloeren en koelcarrosserieën, maar

bouwt met hetzelfde gemak bestelwagens om. Afnemers roemen de maatwerkoplossingen die de firma bedenkt en bouwt. In een interview met RCT Gelderland verklaart directeur Jorrit den Hartog – intussen de vijfde generatie – het succes van Hartog-Est als volgt: 'Ik denk dat we zo lang bestaan omdat we ons op meerdere doelgroepen hebben gericht. 'We go with the flow' zodat we constant kunnen acteren op nieuwe ontwikkelingen'.

Hermeta

Plaats: Asperen

Contact: Marcel van der Sluijs

Tel. 0345-634888

Mail: info@hermeta.nl

Web: www.hermeta.nl

Of het nu gaat om de afvalbakjes van NS-treinen, garderobes voor het Efteling Theater of kleedkamers voor het Nike hoofdkantoor, bij Hermeta draaien ze hun hand er niet voor om. Het metaalwarenbedrijf uit Asperen is gespecialiseerd in het maken van producten waarvan gerecycled aluminium de basis vormt. De firma noemt zichzelf terecht innovatief en duurzaam en heeft daarvoor de labels 'Hermeta Life' en 'Hermeta Blue' bedacht. Maar aan deze troeven mogen we gerust het begrip 'inclusief' toevoegen. Zo produceert Hermeta lockers met braille en kapstokken waar rolstoelgebruikers makkelijk bij kunnen. Ook werken er bij het 130 medewerkers tellende bedrijf mensen met een beperking.

HSB Haaften

Plaats: Haaften

Contact: Albert van den Heuvel

Tel. 0418-556868

Mail: info@hsb-haaften.nl

Web: www.hsb-haaften.nl

Bij een bedrijf dat 'HSB' heet, vraag je je onwillekeurig af waar die letters voor staan. HSB is de afkorting van 'Horeca Service Beesd', een groothandel in ijs en disposables die in 1978 werd opgericht. Het familiebedrijf is inmiddels verhuisd naar Haaften, terwijl het assortiment is uitgebreid met een eigen koffiemerk (Perfetto Café), hygiëne-artikelen en grootkeukens. Een eigen bezorgdienst levert de artikelen bij klanten af, van regionale autodealers tot hippe restaurants in de Randstad. Geen wonder dat het bedrijf, waar intussen 40 mensen werken,

al jaren groeit. Onlangs is HSB binnen Haaften naar een groter pand verhuisd, waar klanten zich in een experience center van 500 m² volop kunnen laten inspireren.

Van Doorn (voorheen: Leeuwenstein Groep)

Plaats: Geldermalsen

Contact: Barend van Doorn

Tel. 0345-572591

Mail: info@leeuwenstein.com

Web: www.leeuwenstein.com

In 1963 verlieten vier zonen uit telersgezin Van Doorn de fruitteelt en stapten in de groene aannemerij. Een gouden greep, want de vraag naar diensten in de buitenruimte groeide, van groenonderhoud tot verkeersmaatregelen. De activiteiten werden ondergebracht in meerdere bedrijven die in 2009 onder de holding Leeuwenstein Groep kwamen te hangen. Er werken nu 325 mensen en de jaaromzet bedraagt zo'n 70 miljoen euro. Een prestatie van formaat, die de onderneming onder meer de titel 'Familiebedrijf van het jaar 2010' opleverde. Dochterbedrijf Ecoleon haalde de media in 2018 met de actie om praatpalen om te bouwen tot oplaadpalen voor elektrische auto's en fietsen. Een prachtig voorbeeld van 'upcycling'. Sinds eind juli 2020 heet Leeuwenstein Groep simpelweg 'Van Doorn'.

(III) Speerpunt recreatie en toerisme

Fort bij Asperen

Plaats: Acquoy

Contact: Marcel van Kerkvoorde

Tel. 06-44238143

Mail: info@fortbijasperen.nl

Web: www.fortbijasperen.nl

Met een beetje geluk staat Fort bij Asperen binnenkort in hetzelfde rijtje als de Egyptische piramides of de Amsterdamse grachtengordel. De Nieuwe Hollandse Waterlinie, waarvan dit torenfort uit 1840 deel uitmaakt, is namelijk genomineerd voor de status van UNESCO Werelderfgoed. Fort bij Asperen is dan ook een bijzonder bouwwerk: het bestaat uit drie

verdiepingen, heeft drie schillen en wordt omgegeven door een gracht met ophaalbrug. Ooit bood het onderdak aan soldaten en onderduikers, nu kun je er ronddwalen, vergaderen of trouwen. Bij het fort ligt etablissement De Taveerne waar het terras een goed uitzicht geeft op het militaire erfgoed. Het fort wordt beheerd door het Leerwerkbedrijf Nieuwe Hollandse dat voor (v)mbo-studenten uit de regio leerwerkprojecten realiseert.

Heerlijkheid Mariënwaerdt

Plaats: Beesd

Contact: Nathalie barones van Verschuer-des Tombe

Tel. 0345-687010

Mail: info@marienwaerdt.nl

Web: www.marienwaerdt.nl

‘Het openluchtmuseum van het rivierengebied’. Zo heeft het ministerie van LNV deze natuurrijke plek eens treffend genoemd. Op een oppervlakte van zo’n 900 hectare vinden we aan de rand van Beesd Heerlijkheid Mariënwaerdt. Sinds 1734 wordt het landgoed beheerd door de familie van Verschuer. Die lange traditie betekent niet dat men hier geen oog heeft voor trends. Integendeel: landgoed Heerlijkheid Mariënwaerdt past helemaal in deze tijd. Alle landbouwproducten worden biologisch geteeld, er vinden tal van fairs en feesten plaats en de horeca en winkel worden door gasten geroemd. Op het landgoed is het prachtig wandelen en fietsen. Bij laadpalen op het parkeerterrein kun je zelfs je e-bike opladen.

(IV) Witte raaf: opmerkelijk!

Plospan

Plaats: Waardenburg

Contact: Willem Plomp

Tel. 0418-651911

Mail: info@plospan.nl

Web: www.plospan.com

In koeienstallen, paardenboxen en konijnenhokken dragen zaagsel en andere houten bodemstrooisels bij aan het welzijn van de dieren. Ze kunnen er comfortabel op liggen. Een

groot deel van die bodembedekkers is geproduceerd door het bedrijf Plospan – tot eind 2019 bekend als ‘Zaagsel- en Houtvezelbedrijf Plomp & Zonen’ – uit Waardenburg. Het is de marktleider in deze niche en wereldwijd actief. Plospan werkt circulair: op 600 locaties door het hele land zamelt het bedrijf via containers en bakken houtafval in om er een kwalitatief hoogwaardig nieuw product van te maken. Naast bodemstrooisels produceert Plospan, waar 80 mensen werken, milieuvriendelijke houtpallets. Ook in allerlei andere aspecten van de bedrijfsvoering ademt de houtverwerker een en al duurzaamheid.

Gemeente West Maas en Waal

Als je met ouderen praat over de economie van West Maas en Waal, komt steevast de meubelindustrie ter sprake. Inderdaad ontstonden er na WO II in Beneden- en Boven-Leeuwen tientallen meubelbedrijven. Veel ondernemingen hebben het niet gered, maar toch vind je in de gemeente West Maas en Waal (19.000 inwoners) nog redelijk wat ambachtelijke meubelfirma's en aanverwante bedrijvigheid. Voorbeelden zijn de meubelmakers **Geo Collection**, **DT69** en **Steel & Stockings** in Beneden-Leeuwen en **Dubbelman Design**, **NB Design** en **Starline** in Boven-Leeuwen. Qua agribusiness is de gemeente van alle markten thuis, variërend van het opfokken van vleeskuikens (**Beijer Pluimvee**, Wamel) en biggen (**Dorvar BV**, Dreumel) tot het kweken van fruitbomen (**Boomkwekerij Van Rijn**, Wamel) en paddenstoelstammen (**Fresh Mushrooms**, Alphen). Machineleveranciers **Perfect Van Wamel** (Beneden-Leeuwen) en **Van der Linden Fruitteelt Machines** (Alphen) hebben een duidelijke link met de agribusiness. Dat geldt evenzeer voor de logistieke dienstverleners **Herbert Sas Transport & Fruit** (Dreumel) en **H&S Coldstores** (Beneden-Leeuwen). In Beneden-Leeuwen vinden we verder twee bedrijven die zich hebben toegelegd op de interne logistiek: material handling-expert **MAAS Internal LogistiX** en opbergsystemenspecialist **EAZZ**. Verrassende ondernemingen in de gemeente zijn uitvaartkistenmaker **Beerenberg** (Beneden-Leeuwen), **Breifabriek De Reuver** (Boven-Leeuwen) en **Tingieterij 't Oude Ambacht** (Alphen). Toe aan ontspanning? Daarvoor zit je ook goed in West Maas en Waal: in het watersportgebied **De Gouden Ham** en in **De Tuinen van Appeltern** kom je gegarandeerd tot rust, terwijl horecabedrijven **Moeke Mooren** (Appeltern), **De Korenmolen** (Maasbommel) en **De Twee Linden** (Beneden-Leeuwen) ook buiten de regio hoog aangeschreven staan.

(I) Speerpunt agribusiness

Beijer Pluimvee VOF

Plaats: Wamel

Contact: Ad Beijer

Tel. 0487-561941

Mail: via website www.agrifirm.nl

Web: www.agrifirm.nl/aanbod/pluvita/vof-beijer/

Beijer VOF uit Wamel is een goed voorbeeld van innovatie en transitie in de pluimveesector. In 1996 begonnen Ad en Hilde Beijer met hun vermeerderingsbedrijf voor moederdieren van vleeskuikens. Maar sinds kort zijn ze een stapje in de keten teruggegaan: Beijer Pluimvee is in 2019 omgeschakeld naar een opfokbedrijf voor vleeskuikens. De stallen in Wamel zijn omgebouwd en er is een nieuwe locatie bijgekomen in Beneden-Leeuwen. De stalinrichting zorgt voor optimale omstandigheden voor de dieren en de omgeving. In 2008 was Beijer Pluimvee overigens al energieneutraal: de mest gaat naar de coöperatieve biomassacentrale. En dankzij investeringen in zonnepanelen op de daken van de stallen wordt Beijer per saldo energieproducent. Het bedrijf is een visitekaartje voor de pluimveesector

Boomkwekerij Van Rijn

Plaats: Wamel

Contact: Jan van Ingen

Tel. 0487-501227

Mail: info@vanrijnfruittrees.nl

Web: www.vanrijnfruittrees.nl

Aan de provinciale weg in het Land van Maas en Waal ligt sinds 1952 Boomkwekerij Van Rijn. Op tientallen hectares binnen een straal van 25 kilometer van Wamel kweekt het bedrijf fruitbomen en onderstammen voor de professionele teelt. Het bedrijf levert over de hele wereld. Boomkwekerij Van Rijn is ook partner voor het testen van nieuwe fruitsoorten en het introduceren van nieuwe rassen. Zo is het bedrijf sinds 2008 licentiehouder van het appelras Maribelle dat omschreven wordt als ‘fris van smaak, zoet-zuur, aromatisch’. Daar zijn de consumenten het mee eens, want ze kopen de appelsoort (die in de markt ook bekend staat als ‘Lola’) massaal. In heel Europa wordt Van Rijns ‘oogappel’ nu geteeld.

Dorvar BV

Plaats: Dreumel

Contact: Jeroen van Doremalen

Tel. 0487-502 646

Mail: info@dorvar.nl

Web: www.dorvar.nl

Dorvar BV is een modern varkensbedrijf met Dreumel als thuisbasis. Op diverse locaties in de regio en daarbuiten worden biggen van de hoogste kwaliteit (lees: in topconditie) gefokt.

Duurzaamheid en gezondheid staan daarbij centraal. Mede dankzij 8000 zonnepanelen op het dak kan Dorvar energieneutraal produceren. Het bedrijf werkt bovendien circulair: op een eigen akker in Maasbommel wordt alle mest afgezet om er vervolgens varkensvoer op te laten groeien. Binnen de sector voldoet Dorvar aan de hoogste normen voor dierenwelzijn, hygiëne en gezondheid. Ten slotte is het een erkend leerbedrijf. Het hoeft daarom niet te verbazen dat Dorvar in 2018 de Agro Award van Maas & Waal won.

(II) Speerpunt economie en logistiek

Beerenberg

Plaats: Beneden-Leeuwen

Contact: Mark Beerens

Tel. 06-40581415

Mail: info@beerenberg.nl

Web: www.beeenberg.nl

Dit jonge bedrijf heeft een verdrietige achtergrond: de moeder van ontwerper Dimitri Jagtenberg – één van de oprichters – had als laatste wens dat haar zoon de uitvaartkist zou maken. Zo geschiedde. Samen met collega-ontwerper Mark Beerens maakt Jagtenberg sindsdien producten die een stijlvolle bijdrage leveren aan de uitvaartbranche. Naast persoonlijke uitvaartkisten levert Beerenberg ook draagbaren, wades en urnen die aansluiten bij de stijl van de overledene. Het bedrijf slaagt erin om full colour prints direct op hout aanbrengen, zodat elk product persoonlijk en uniek is. De uitvaartkisten zijn handgemaakt en kunnen als het nodig is binnen een dag in het hele land bezorgd worden.

EAZZ

Plaats: Beneden-Leeuwen

Contact: Eric Allard

Tel : 0487-596644

Mail: info@eazz.nl

Web: www.eazz.nl

Voor 700 werkplekken op het hoofdkantoor van Jumbo verzorgde EAZZ de kluisjes en garderobekasten. Met je medewerkerspas krijg je toegang tot een locker in de buurt van de plek waar je die dag toevallig werkt. Zo hoef je je geen zorgen te maken dat je je kluissleutel verliest. Gebruiksgemak bij het opbergen is precies wat EAZZ (spreek uit als 'easy') beoogt. Voor allerlei bedrijven, overheden en instellingen verzorgt het bedrijf opbergoplossingen. De geleverde producten en systemen zijn handig en duurzaam en zien er ook nog eens stijlvol uit. Bij het jonge en dynamische bedrijf werken niet meer dan 10 mensen.

Herbert Sas Transport & Fruit

Plaats: Dreumel

Contact: Herbert Sas

Tel. 0487-573740

Mail: info@herbertsas.nl

Web: www.herbertsas.nl

Herbert Sas heeft in zijn bedrijfsnaam niet voor niets 'Transport & Fruit' staan. Het familiebedrijf uit Dreumel met 20 medewerkers is niet alleen logistiek dienstverlener, maar runt ook een eigen fruitboomgaard. Qua vervoer is Herbert Sas van alle markten thuis: naast groente en fruit worden post, levensmiddelen en stukgoederen getransporteerd. Onder de klanten bevinden zich supermarktketens, waaronder ook Albert Heijn. Mond tot mond-reclame over de goede service zorgt ervoor dat het bedrijf al jaren groeit. Op de weg zie je dan ook steeds meer vrachtwagens rijden in de voor Herbert Sas zo kenmerkende kleuren groen en wit. Ze staan symbool voor de kracht en kwaliteit van het bedrijf.

MAAS Internal LogistiX

Plaats: Beneden-Leeuwen

Contact: Wilbert Raap

Tel. 0487-594363

Mail: info@maasil.nl

Web: www.maasil.nl

Logistiek omvat meer dan vervoer over de weg. De afhandeling van orders in magazijnen - denk aan het verzamelen, verpakken en verzenden van artikelen - is zeker zo belangrijk. In dat laatste is MAAS Internal LogistiX een expert. Het bedrijf uit Beneden-Leeuwen bestaat pas sinds 2009, maar heeft intussen al meer dan 200 logistieke systemen ontwikkeld voor

opdrachtgevers als H&M, Coolblue, Sacha Schoenen en tal van webshops. De online-markt groeit en MAAS Internal LogistiX speelt daar slim op in. De schrijffout X aan het eind van de bedrijfsnaam verwijst trouwens naar het favoriete type zeilboot van de beide oprichters. Ongetwijfeld zullen ze de logistiek aan boord ook goed geregeld hebben!

Perfect Van Wamel

Plaats: Beneden-Leeuwen

Contact: William Oomen

Tel. 0487-592944

Mail: perfect@vanwamel.nl

Web: www.vanwamel.nl

In de fabriek van Perfect Van Wamel hangen overal straatnaambordjes met daarop de naam van gepensioneerde werknemers. Meteen valt de lange duur van de dienstverbanden op. Het tekent de sfeer bij de fabrikant van maaiers en sorteermachines voor de fruitteelt, land- en tuinbouw. Alle producten worden 'in house' ontwikkeld en geproduceerd, waarvan 80% geëxporteerd wordt, door heel Europa en naar Noord-Amerika. Het bedrijf doet veel aan regionale sponsoring en werkt zo duurzaam mogelijk. Omdat zijn kinderen een ander carrièrepad kozen, heeft Freek van Wamel zijn bedrijf in 2017 met pijn in het hart verkocht. Daarbij stelde hij wel een voorwaarde: 'als de familiecultuur maar blijft'.

(III) Speerpunt recreatie en toerisme

De Korenmolen

Plaats: Maasbommel

Contact: Joep van Gruijthuijsen

Tel. 0487-726146

Mail: info@korenmolen.nl

Web: www.korenmolen.nl

Op recensiesite The Fork wordt restaurant de Korenmolen met een 9,2 ('uitmuntend') gewaardeerd. Als je de foto's van de gerechten ziet, begrijp je meteen waarom. Maar de goede keuken is niet de enige reden waarom De Korenmolen de aandacht trekt. Het

restaurant denkt mee met gasten die voor of na het eten wat van de omgeving willen zien. Zo wordt in samenwerking met zusterbedrijf Moeke Mooren en passagierschip De Sluizer in Appeltern het arrangement ‘Een dagje Gouden Ham’ aangeboden: een rondvaart over de Maas, daarna een indoor-activiteit en afsluitend een 4-gangen menu bij De Korenmolen. Een slimme zet, want een toerist bezoekt geen dorp, maar een regio.

De Tuinen van Appeltern

Plaats: Appeltern

Contact: Ben van Ooijen

Tel. 0487-541732

Mail: info@appeltern.nl

Web: www.appeltern.nl

Eerlijk is eerlijk, de Tuinen van Appeltern zijn niet echt een verborgen parel meer. Met 200 voorbeeldtuinen op 22 hectare is dit ‘s lands grootste tuininspiratiepark. Tuinliefhebbers kennen de Tuinen al sinds de oprichting in 1988. Maar de laatste jaren heeft het park een ware metamorfose ondergaan. Het aanbod sluit aan bij de huidige tijd: er ligt nu nog meer nadruk op inspiratie, beleving en duurzaamheid. Zo geven experts gratis tuinadvies, is er een dagelijkse plantenmarkt en richt een deel van het park zich op ecologisch tuinieren (Wilde Weelde Wereld). Ook de nieuwbouw is klaar voor de toekomst. Tuinfanaten die zeggen ‘ik ben er al eens geweest’ moeten zeker een keer terug naar Appeltern.

Tingieterij ’t Oude Ambacht

Plaats: Alphen

Contact: Martijn van Zon

Tel. 0487-561918

Mail: info@oudeambacht.eu

Web: www.oudeambacht.eu

Dit bedrijf hadden we net zo goed kunnen opnemen onder het speerpunt ‘economie en logistiek’. Want bij Tingieterij ’t Oude Ambacht in Alphen aan de Maas worden ‘gewoon’ producten gemaakt: ambachtelijke geschenken van tin, zoals kandelaars, beeldjes en sieraden. Maar echt gewoon is dat niet. Want ooit geweten dat De Tingieterij al 35 jaar lang de kampioensschaal voor het eredivisievoetbal vervaardigt? Dat de categorie ‘recreatie en toerisme’ ook past, ligt aan de excursiemogelijkheden die het bedrijf biedt. Jaarlijks laten

15.000 bezoekers zich verrassen door de wondere wereld van het tin gieten. En na afloop van het bezoek kunnen ze ter plekke een mooi aandenken kopen voor thuis.

(IV) Witte raaf: opmerkelijk!

Breifabriek De Reuver

Plaats: Boven-Leeuwen

Contact: Erna de Reuver

Tel. 0487-591370

Mail: info@breifabriek.com

Web: www.breifabriek.com

Waar laten veel voetbalclubs, politieke partijen en carnavalsverenigingen hun shawls, mutsen en andere gebreide promotieartikelen maken? Bij Breifabriek De Reuver in Boven-Leeuwen, want daar staat één van de laatste breierijen in ons land. De levertijden zijn kort, want het bedrijf produceert alles zelf en doet niet aan tussenhandel. Daardoor kon de Breifabiek in 2017 moeiteloos duizenden Vitesse-shawls leveren toen de club Europa in ging. Breifabriek De Reuver werkt volgens een eigen keurmerk, BeHonest, dat staat voor zaken als '100% Nederlands', 'duurzaamheid', 'ieder zijn deel' en 'met passie'. Het familiebedrijf wordt gerund door Erna de Reuver - de derde generatie - die gewoon meehelpt op de werkvloer. 'We zijn allemaal multi-inzetbaar hier', zegt ze tegen Omroep Gelderland.

Gemeente Zaltbommel

In het buitengebied van de gemeente Zaltbommel (29.000 inwoners) vinden we flink wat agribusiness. Er zit een indrukwekkend teeltcluster met grote kwekerijen als **Diamond Flowers** (Zuilichem), **CJ Ochids** (Gameren) en **Mans Flowers** (Brakel). Sommige kwekers richten zich op nicheproducten, zoals **Kwekerij Van Wijgerden** (Bruchem), **Artisan Ochids** (Nieuwaal) en **Slakkenkwekerij Slow Escargots** (Nieuwaal). Gerelateerd aan de agribusiness zijn plantrobotontwikkelaar **ISO Group** (Gameren) en groendakenspecialist **Ekogras**. Vanwege zijn centrale ligging in het land kent Zaltbommel vanouds veel logistieke bedrijvigheid. Ondernemingen als **Vos Transport Zaltbommel**, **G. van Doesburg Internationaal Transport** en **Eljo Exalto** (Brakel) – gespecialiseerd in exceptioneel vervoer – hebben voor elke logistieke vraag een oplossing. In de toelevering zijn mobiele weegsystemenfabrikant **RAVAS** en truckstoelenexpert **TRÔNE Seating** tot ver buiten de gemeente actief. Zaltbommel is ook een hotspot voor distributie en handel: denk alleen al aan het Europese distributiecentrum van software- en dataspecialist **Hitachi Vantara**, het pakkettensorteercentrum van **DHL Parcel** en de technische groothandels **Plieger** en **SPI Service Parts**. Historisch gezien heeft Zaltbommel een sterke band met stenen en schepen. Daarvan getuigen **Wienerberger Nederland** – een grote speler in keramische en bestratingsmaterialen – en enkele maritieme bedrijven, zoals scheepsschroevenproducent **Van Voorden Foundry**, jachtenbouwer **Elling Shipbuilding** (Aalst) en **Boottotaal.nl**, 's lands grootste webshop voor watersportartikelen. Vreemde eenden in de bijt, maar juist daarom noemenswaardig zijn honden- en kattensnackproducent **Antos**, reinigingsmiddelenfabrikant **Mavro** en **Nenko**, leverancier van producten voor mensen met een zorgbehoefte. Toeristisch gezien is eigenlijk heel Zaltbommel een verborgen parel. Maar bezoekers moeten in het centrum in elk geval naar **Stadskasteel Zaltbommel** en het **Bommels Bakhuys** en daarbuiten naar **Slot Loevestein** en **Speeltuin Nederhemert**.

(I) Speerpunt agribusiness

Diamond Flowers

Plaats: Zuilichem

Contact: Koen Kreling

Tel. 0418-700515

Mail: koen@diamond-flowers.nl

Web: www.diamond-flowers.nl

In Zuilichem staat de grootste chrysantenkwekerij van ons land. Onder een glazen dak van 12 hectare kweken vader en zoon Kreling met zo'n 20 medewerkers miljoenen chrysanten per jaar. In de kas barst het van de hightech-apparatuur: plantmachines, oogstrobots en sorteermachines. Voor de energievoorziening maakt Diamond Flowers gebruik van drie WKK-installaties (WKK staat voor warmtekrachtkoppeling). Tegelijkertijd zet de kwekerij in op biologische gewasbeschermingsmethoden, zoals de bestrijding van schadelijke insecten door natuurlijke vijanden. Dankzij intensieve samenwerking met transportbedrijf Geranco uit het nabijgelegen Gameren kunnen de chrysanten 24 uur per dag aan veilingen geleverd worden. Na geveild te zijn gaan de bloemen vers en wel de hele wereld over.

Kwekerij Van Wijgerden

Plaats: Bruchem

Contact: Peter van Wijgerden

Tel. 0418-642824

Mail: via website www.primula.nl

Web: www.primula.nl en www.lookandtaste.nl

Kwekerij Van Wijgerden laat zien dat je als bloemenkweker niet per se aan schaalvergroting hoeft te doen. Innoveren en inspelen op markttrends is ook een slimme strategie. Met zijn kwekerij doet Van Wijgerden dat door primula's en andere bloemen te kweken in kleuren die op dat moment in de mode zijn. Ook verkoopt hij onder het merk 'Look & Taste' potten met bloemen die je thuis kunt plukken om er je culinaire hoogstandjes mee op te fleuren. Denk aan komkommerkruid, viooltjes en de Oost-Indische Kers. Het blijkt een gouden greep: de eetbare bloemen gaan als warme broodjes over de toonbank. En passend bij deze tijd kan de klant de Look & Taste-bloemen uiteraard ook in de webshop bestellen.

Slakkenkwekerij Slow Escargots

Plaats: Nieuwaal

Contact: Lennard ter Hall

Tel. 06-22503586

Mail: info@slowescargots.nl

Web: www.slowescargots.nl

Slakken kennen we uit de Franse keuken, maar misschien worden ze wel het vlees van de toekomst. Dat laatste zou Lennard ter Hall van Slakkenkwekerij Slow Escargots niets

verbazen, want volgens hem zijn slakken eitwitrijk, vetarm en gezond. De half miljoen slakken die in zijn kassen rondkruipen worden voor consumptie verkocht aan de horeca en particulieren. Bij het kweken legt Ter Hall veel nadruk op smaak, voedingswaarde en duurzaamheid. En daarvoor gelooft hij, net zoals de dieren die hij kweekt, in de factor tijd. Het bedrijf is partner van Slow Food en werkt samen met topkoks in het hele land. Ook geeft Slow Escargots masterclasses, rondleidingen en voorlichting. Tussen 2012 en nu is de firma uit Nieuwaal uitgegroeid tot de grootste slakkenkwekerij van ons land.

(II) Speerpunt economie en logistiek

Ekogras Groendaken

Plaats: Zaltbommel

Contact: Kees Jan Hobo

Tel. 06-10292513

Mail: info@ekogras.com

Web: www.ekogras.com

Ekogras Groendaken

In Scandinavische landen zijn ze schering en inslag, maar bij ons zie je ze ook steeds meer: groendaken oftewel dakbedekkingssystemen die bestaan uit vegetatie in plaats van tegels. Een plantendak op een woning, garage of kantoor is niet alleen duurzaam, het zorgt ook voor een lagere energierekening. In Nederland is Ekogras al meer dan drie decennia dé groendakenspecialist. Het bedrijf heeft een eigen kwekerij waar vooral vetplanten (sedum) worden gekweekt. Doe-het-zelvers kunnen via een webshop voorgekweekte cassettes of vegetatiematten kopen, maar Ekogras kan ook de hele aanleg van een groendak verzorgen. Tal van aannemers, instellingen, overheden en particulieren hebben het sympathieke bedrijf al ingehuurd om hun dak letterlijk en figuurlijk te vergroenen.

ISO Group

Plaats: Gameren

Contact: Raymond van den Berg

Tel. 0418-552735

Mail: sales@iso-group.nl

Web: www.iso-group.nl

ISO GROUP

Robots in de plantenkas? Wen er maar aan, want steeds meer kwekers schaffen de ISO Robot Plug Planting Machine aan. De automatische plantmachine is arbeidsbesparend en levert dankzij precisietechnologie ook nog eens een betere kwaliteit planten op. De robot is ontwikkeld door de ISO Group, een jong bedrijf uit Gameren dat zich heeft toegelegd op industriële oplossingen voor de bedekte tuinbouw. ISO levert zijn hightech machines niet alleen aan de snijbloemensector, maar ook aan de bomen-, groenten- en potplantenteelt. Nationaal én internationaal. Maar ook om de hoek werken kwekers al met de robotplanters, zoals Diamond Flowers uit Zuilichem en Kwekerij Waalzicht uit Poederoijen.

Nenko

Plaats: Zaltbommel

Contact: Anita Cuppers

Tel. 0418-820082

Mail: klantenservice@nenko.com

Web: www.nenko.nl

Sinds 1987 zet familiebedrijf Nenko (circa 18 medewerkers) zich in om de levenskwaliteit van mensen met een zorgbehoefte te verbeteren. De onderneming levert daarvoor een reeks producten, zoals aangepast speelgoed, speciale meubels en therapiehulpmiddelen. Zo is Nenko de exclusieve importeur van robothonden en -katten voor ouderen met dementie. Maar het bedrijf ontwerpt ook 'snoezelruimtes': ruimtes die de zintuigen van mensen met een speciale behoefte op een prettige wijze prikkelen. De producten worden in samenspraak met de doelgroep ontwikkeld. En passend bij de sector waarin ze opereert laat de firma een deel van het assortiment in sociale werkplaatsen maken. Nenko makes sense!

Plieger

Plaats: Zaltbommel

Contact: Wendelien Lingbeek

Tel. 0418-682682

Mail: info@plieger.nl

Web: www.plieger.nl

De afgelopen jaren dook de technische groothandel Plieger regelmatig op in lijstjes van gerenommeerde familiebedrijven. Terecht, want het is nogal een prestatie om van eenvoudig loodgietersbedrijfje uit te groeien tot een onderneming met liefst 61 vestigingen en 750

medewerkers. Plieger, dat met het hoofdkantoor in Zaltbommel zit, is de grootste speler in ons land op het gebied van sanitair en levert meer dan 150.000 verschillende artikelen aan de installatiebranche, bouwmarkten en winkels. De logistiek vindt plaats in eigen beheer. Inmiddels is Plieger onderdeel van de GC Gruppe – Europees marktleider in de branche –, maar de firma heeft nog wel de uitstraling van een solide familiebedrijf.

RAVAS

Plaats: Zaltbommel

Contact: Henri Peter van Seumeren

Tel. 0418-515220

Mail: backoffice@ravas.com

Web: www.ravas.com

Over de hele wereld hebben magazijnmedewerkers dagelijks profijt van producten 'made in Zaltbommel'. In veel vorkheftrucks en handpalletwagens is namelijk een weegsysteem van RAVAS geïntegreerd. In de ontwikkeling en productie van deze mobiele weegapparatuur behoort RAVAS tot de wereldtop. Alleen al in Europa heeft het bedrijf een marktaandeel van 65%. Na demontage zijn de producten van RAVAS volledig recyclebaar en het spreekt voor zich dat het bedrijf aan alle internationale standaarden op het gebied van kwaliteit, gezondheid en veiligheid voldoet. Wie bij RAVAS gaat werken, komt in een internationale omgeving terecht. Het bedrijf heeft veel oog voor culturele diversiteit op de werkvloer. Dat leverde het bedrijf de All-in Werkgeversprijs Rivierenland 2019 op.

TRÔNE Seating

Plaats: Zaltbommel

Contact: Frans-Jozef van Seumeren

Tel. 085-1302582

Mail: info@troneseating.com

Web: www.throneseat.nl

Veel chauffeurs in de transportsector, de bouwbranche en het openbaar vervoer hebben last van hun rug. Niet zo gek: ze zitten de hele dag en helaas niet altijd op de juiste stoel. In een eigen Seating Engineering Centre ontwikkelt het bedrijf TRÔNE Seating elektrisch instelbare chauffeursstoelen ter preventie van rugklachten. De ergonomisch uitgekiende stoelen worden geleverd aan uiteenlopende branches en afgestemd op de gebruikerswensen. Dat er

bij TRÔNE Seating niet alleen knappe koppen werken, maar ook oog is voor de markt, blijkt uit het volgende voorval. Toen een busje van de firma bij een leverancier in Geldermalsen stond, vroeg een heftruckchauffeur of hij eens een TRÔNE Seat mocht proberen. Toevallig had het busje een stoel bij zich – die vervolgens ter plekke werd ingebouwd.

Vos Transport Zaltbommel

Plaats: Zaltbommel

Contact: Aart Vos

Tel. 0418-552831

Mail: info@vostransport.nl

Web: www.vostransport.nl

In 1916 begon Aart Vos met het melkvervoer tussen Nederhemert en Kerkwijk. Nu, ruim een eeuw later, levert de derde en vier generatie Vos transportdiensten over de weg en het water in heel de Benelux, Noord-Frankrijk en Duitsland. Het bedrijf is de Bommelerwaard altijd trouw gebleven. Sinds 2002 opereert Vos vanuit industrieterrein De Ooijk in Zaltbommel, waar het in 2011 een hypermodern warehouse heeft geopend. Het bedrijf beschikt over 40 vrachtwagens en 4 duwboten voor de binnenvaart en vervoert zowel food als non-food. Vos is een toonbeeld van slimme diversificatie. Zo heeft Vos ook een specialistische afdeling die kartonnen dozen voor de fruit-, groente- en bakkerijsector assembleert.

(III) Speerpunt recreatie en toerisme

Speeltuin Nederhemert

Plaats: Nederhemert

Contact: Robin Boot

Tel. 06-21113232

Mail: speleninnederhemert@gmail.com

Web: www.speeltuinnederhemert.nl

Op het eiland van Nederhemert-Zuid ligt al ruim een eeuw een speeltuin met een restaurant en een terras. De uitspanning bevindt zich in een bosrijke omgeving. Al die tijd beheerde de familie Kastelijn de plek, maar sinds kort is er een nieuwe uitbater die vasthoudt aan het

beproefde concept: genieten zoals vroeger. Veel grootouders die er met hun kleinkinderen komen, speelden hier vroeger zelf ook al. De reviews van Speeltuin Nederhemert zijn positief. Neem deze bijdrage van 14 augustus 2020: 'Nieuwe eigenaar, zelfde nostalgie'. Ook het eten is prima, waarbij de puntzak frites en biologische appelsap speciale vermelding verdienen. Juist die ouderwetse gezelligheid onderscheidt de plek van moderne speelparadijzen met hun attracties vol elektronica en luide muziek.

Stadskasteel Zaltbommel

Plaats: Zaltbommel

Contact: Majo Slosser

Tel. 0418-512617

Mail: info@stadskasteelzaltbommel.nl

Web: www.stadskasteelzaltbommel.nl

Het Stadskasteel Zaltbommel is niet voor niets opgenomen in de Gelderse route 'Spannende Geschiedenis'. Aan de hand van schilderijen, voorwerpen en kaarten – waaronder echte topstukken – geeft het kasteel een mooi beeld van de rijke historie van stad en streek. Bovendien komt de bezoeker in het historische pand van alles te weten over het leven en werk van de in Zaltbommel geboren tekenares Fiep Westendorp, bekend van Jip & Janneke en Pluk van de Petteflet. Het museum heeft een creatief atelier voor kinderen, een winkel en een café. En in de tuin worden samen met het Bommels Bakhuys – volgens menigeen het beste restaurant van de stad – picknicks en themadiners georganiseerd. Mede dankzij een hele schare van vrijwilligers bruist het Stadskasteel Zaltbommel van de activiteiten.

(IV) Witte raaf: opmerkelijk!

Elling Shipbuilding

Plaats: Aalst

Contact: Anton van den Bos

Tel. 0418-673103

Mail: info@neptunemarine.com

Web: www.ellingyachting.com

Bedrijven die alleen een Engelstalige website hebben, hebben de wereld als werkterrein. Dat geldt ook voor jachtenbouwer Elling Shipbuilding uit Aalst. In 1972 was de onderneming - die toen nog Neptune Marine Shipbuilding heette - één van de eerste bedrijven wereldwijd die polyester boten bouwde. Eind jaren '90 kwam Anton van den Bos aan het roer van de werf. Onder zijn leiding zijn drie succesvolle jachten op de markt gebracht: de Elling E3 (1997), E4 (2004) en E6 (2016). Kenners roemen de boten om hun degelijkheid, veiligheid en verrassende details in het interieur. Wie een Elling koopt, koopt waar voor zijn geld. De boten worden via agenten in Europa, Azië en Noord-Amerika verkocht.

Afsluiting

Rivierenland heeft heel wat verborgen parels, zoveel is zeker. Relatief vaak gaat het om familiebedrijven die in een onopvallend gebouw op een industrieterrein aan de rand van een stad of dorp zitten. Maar dat maakt hun afnemers niets uit: ze komen af op de specifieke kennis, kunde en kwaliteiten van het bedrijf. Producenten van – om maar eens wat te noemen – champignoncompost (Hooymans Substrates in Velddriel), reinigingsapparaten voor endoscopen (Wassenburg Medical in Dodewaard) en hightech fruitsorteermachines (Greefa in Tricht) zijn nu eenmaal dun gezaaid. Juist omdat de verborgen parels iets bijzonders doen of kunnen, zijn hun klanten uit alle windstreken afkomstig. En dat geldt evenzeer voor partijen uit de recreatie- en toerismesector, zoals Kunsthof de Heuf (Buren), minicamping Tussen de Dijken (Tiel) en restaurant De Korenmolen (Maasbommel) laten zien.

Enkele observaties uit het overzicht

Het is al in de inleiding van dit rapport opgemerkt: we hebben niet de illusie om hét overzicht van verborgen parels in Rivierenland te presenteren. Daarvoor is de thematiek te weerbarstig en spelen er te veel subjectieve factoren mee. Regionale economie is nu eenmaal geen 'rocket science'. Toch is de verleiding groot om enkele observaties te delen die uit het overzicht – hoe anekdotisch en onvolledig ook – naar voren komen:

- *Agribusiness: meer dan fruit* Dit rapport bevestigt wat Jolijn Zwart-van Kessel, één van de drijvende krachten achter het streekmerk 'Betuws Best', in De Gelderlander (24 juli 2020) zegt: 'Er is zo veel meer dan alleen fruit in de Betuwe'. Inderdaad, de regionale agribusiness omvat bijvoorbeeld ook champignonteelt, veeteelt en bomen- en bloemenkwekerijen. Buiten de regio is dat grotendeels onbekend.
- *Trend door traditie* Binnen het speerpunt 'economie en logistiek' valt op hoeveel verborgen parels nog een link hebben met branches die vroeger belangrijk waren voor de regionale economie. Neem de gespecialiseerde bedrijven die voortgekomen zijn uit de traditie van zand- en grindwinning en botenbouw in het Rivierengebied. De succesfactor van deze 'overlevers' is dat ze hun jarenlange expertise hebben weten te koppelen aan innovatie: trend door traditie!
- *Belang van intersectorale relaties* Het is opvallend hoeveel dwarsverbanden er tussen de sectoren bestaan. Zo is de ISO Group (Gameren) een hightech onderneming, maar haar robotplantmachines worden om de hoek ingezet door bloemenkwekers. Die verwevenheid zien we eveneens in Culemborg als het gaat om meubels en logistiek. Ook crossovers tussen agribusiness en recreatie en toerisme leveren profijt op, zoals Natuurlijk Gruun (Ommeren) bijvoorbeeld duidelijk maakt.

Van verborgen parels naar een parelsnoer

Wat kunnen de regio Rivierenland en de acht deelnemende gemeenten met de informatie uit deze rapportage? Sommige bedrijven uit het gebied zullen bij beleidsmakers herkenning oproepen, andere wellicht niet. De belangrijkste boodschap van het overzicht is misschien wel dat er achter alle economische cijfers, statistieken en prognoses waarop de regio zich baseert springlevende bedrijven, enthousiaste ondernemers en loyale medewerkers zitten. Afgaande op hun websites hebben de ondernemingen plezier in wat ze doen en vertellen ze er graag over. Daarom is het advies om de verborgen parels verder in kaart brengen, met ze in gesprek te gaan en ze te ondersteunen waar het maar kan.

Maar hoe kun je verborgen parels ondersteunen? Regionale en lokale overheden kunnen in elk geval vier nuttige rollen in de economie spelen: randvoorwaarden scheppen (faciliteren), partijen bij elkaar brengen (verbinden), innovaties aanjagen (investeren) en promotionele maatregelen nemen (profileren). Voor de verborgen parels in Rivierenland is met name de actie ‘verbinden’ het overwegen waard. Dat kan de opmaat vormen voor het verder regionaal ‘investeren’ (vgl. het huidige Regionaal Investeringsfonds). Want de indruk die uit dit rapport naar voren komt is dat er nog meer kansen voor kruisbestuiving in Rivierenland liggen, niet alleen tussen sectoren, maar ook tussen gemeenten. Het op regionaal niveau bij elkaar brengen van de directeuren van de verborgen parels of de lokale ondernemersverenigingen waarvan ze lid zijn is daarom altijd een goed idee. Het organiseren van ontmoetingen tussen ondernemers die elkaar anders niet zomaar tegen het lijf lopen levert geheid wat op. Dat contact kan leiden tot ‘nieuwe combinaties’ die een boost geven aan de regionale economie. Kortom: rijg de verborgen parels aaneen tot een parelsnoer!

Royal HaskoningDHV
Enhancing Society Together

Buck Consultants International

Evaluatie Regionaal Ambitiedocument 2016-2020 en Regionaal Investeringsfonds Regio Rivierenland

Management samenvatting

Nijmegen, 15 september 2020

1 Evaluatie Ambitiedocument 2016-2020 en het instrument RIF

- De regionale samenwerking in Rivierenland is erop gericht om uitdagingen op economisch vlak gezamenlijk op te pakken. Het doel is vanuit de eigen unieke kracht het sociaaleconomische profiel van de regio te verbeteren en ook in de toekomst een aantrekkelijk woon- en leefklimaat te bieden aan jong en oud.
- De regio legt daarbij de focus op drie speerpunt-sectoren: agribusiness, logistiek en economie, en recreatie en toerisme.
- De huidige programmaperiode loopt eind 2020 af en om te komen tot een gedragen nieuw ambitiedocument is inzicht gewenst in de resultaten van het Ambitiedocument 2016 – 2020 en het RIF over de afgelopen periode.
- Het Ambitiedocument en RIF zijn op de volgende wijzen geëvalueerd:
  - Deskanalyse (RIF)
  - Interviews stakeholders (Ambitiedocument en RIF)
  - Websurveys raadsleden (Ambitiedocument en RIF)
  - Websurveys gehonoreerde en niet-gehonoreerde projectaanvragers (RIF)
- Conclusies zijn geformuleerd op onderstaande wijze
  - A Ambitiedocument/Uitvoeringprogramma
    - Beleidsanalyse/interventielogica
    - Effectiviteit (realisatie/effecten)
    - Efficiëntie (organisatie/samenwerking)
  - B Regionaal Investeringsfonds (RIF)
    - a Positieve punten
    - b Verbeterpunten
- Ten slotte zijn er aanbevelingen geformuleerd

2 Conclusies

A Ambitiedocument/Uitvoeringsprogramma

Beleidsanalyse/interventielogica

- De ***redenen om regionaal samen te werken*** op economisch vlak worden door de meeste ondervraagden (interviews met stakeholders, websurvey onder raadsleden en ronde tafelbijeenkomsten met stakeholders) helder onderbouwd en onderschreven:
  - Stimulering van bedrijvigheid en innovatie in de speerpuntsectoren;
  - Verbetering van het vestigingsklimaat en daarmee de concurrentiepositie van de regio;
  - Betere afstemming van ruimtelijke en infrastructurele inzet en keuzes (o.a. RSV, breedband en verkeersinfra)
  - Grotere naamsbekendheid en beleidsaandacht voor de regio Rivierenland;
  - Meer uitvoeringskracht en middelen bewerkstelligen voor initiatieven vanuit de samenleving.
- De keuze voor de ***speerpunten*** Agribusiness, Logistiek en Recreatie & Toerisme liggen in lijn met de kracht en centrale ligging van Rivierenland. Daarbij worden de volgende kanttekeningen gemaakt
  - De ambities zijn algemeen geformuleerd; slechts deels vanuit de regio te beïnvloeden en deels niet gehaald:
    - Agribusiness: de ambitie om nog meer toonaangevend in Europa te zijn, is opportunistisch en moeilijk aan te tonen.
    - Logistiek en Economie: de toevoeging *Economie* is niet helder en te breed. Rivierenland is erkend als logistieke hotspot, maar zit niet in de landelijke top 3, mede omdat andere hotspots (veel) groter zijn.
    - Recreatie en Toerisme: de jaarlijkse omzetgroei van 5% is gehaald, maar intensivering van de samenwerking en verbetering van het toeristisch aanbod is slechts beperkt gerealiseerd.
  - Een langere termijn inzet blijft nodig om ingezette acties te bestendigen en concrete vruchten te plukken, waarbij een aanscherping van de ambities/doelen en strategie wenselijk is.
  - Bij de strategie is expliciet aandacht gewenst voor uiteenlopende doelgroepen: start-ups, gevestigde bedrijven en (gewenste) nieuwe bedrijven van elders, alsmede voor het benodigde talent en bijbehorende (o.a. ruimtelijke en duurzaamheids-) randvoorwaarden en acties.

Beleidsanalyse/interventielogica (vervolg)

- De 8 ***opgaven*** zijn relevant, echter met de volgende kanttekeningen:
  - De doelen per opgave zijn niet geconcretiseerd (niet SMART). Het is moeilijk vast te stellen of ze zijn gerealiseerd;
  - Ze vormen een complexe mix (‘matrix’) van versterking van speerpunten en algemene randvoorwaarden op het vlak van arbeidsmarkt, ruimte, infrastructuur en profilering;
  - Ze zijn niet verder geprioriteerd, terwijl veel stakeholders vooral nadruk willen leggen op innovatie, arbeidsmarkt en duurzaamheid.
  - De opgave Innovatie en duurzaamheid omvat vanuit economisch perspectief twee verschillende invalshoeken, die inhoudelijk en organisatorisch niet altijd samenhangen. Deze kunnen in de toekomst beter gesplitst worden.

- De ***strategi***e - met een nieuwe rol van de overheid, samenwerking binnen en buiten de regio, inzetten op cross-overs tussen speerpunten, lobby en branding, en ontwikkeling vanuit eigen kracht - is zinvol gebleken, met als kanttekeningen:
  - Bij de nieuwe rol van de overheid (faciliteren, samenwerken en verbinden) is de taakverdeling tussen wat het best op regionaal en wat op gemeentelijk niveau kan worden opgepakt, niet altijd helder. Hierdoor willen gemeenten soms meer regie voeren, of verwacht de regio soms meer inzet, snelheid en/of mandaat van de gemeenten;
  - De samenwerking buiten de regio wordt nog niet structureel ingevuld: met wie, waarom: wat wil Rivierenland bij samenwerking ‘halen’ en ‘brengen’ en hoe, wordt vaak niet expliciet gemaakt);
  - Weliswaar wordt (o.a. via RIF) gewerkt aan cross-overs tussen speerpunten en weet men elkaar op de werkvloer makkelijk te vinden, maar het versterken van cross-overs is niet structureel ingebed in de triple-helix structuren per speerpunt.

Effectiviteit

- De inzet van gemeenten, Regio en externe stakeholders in de afgelopen jaren om de ambities te realiseren, heeft veel ***positieve effecten*** opgeleverd
  - De samenwerking binnen de speerpunten is verder geïntensiveerd.
  - Door de lobby en branding is Rivierenland sterker op de kaart komen te staan bij Provincie en Rijk
  - Via uiteenlopende acties en RIF zijn innovatie en verduurzaming aangejaagd, zowel bij bedrijven, als coöperaties, stichtingen, en dergelijken.
  - Met name via RW-POA en de triple helix organisaties rond de drie speerpunten is werk gemaakt van verbetering van de arbeidsmarkt.
  - Via het RAP vindt een betere afstemming van de acquisitie voor bedrijventerreinen plaats.
  - Gezamenlijk hebben de 8 gemeenten afspraken gemaakt over ruimtelijke keuzes en verbetering van de infrastructuur, onder andere de stimulering van snel internet en lobby voor verbetering van de bovenregionale bereikbaarheid.
- Daarnaast zijn er ook een aantal ***verbeterpunten*** te noemen, met name:
  - Concretisering van de doelen voor de volgende periode, zowel bij de speerpunten als bij meer generieke opgaven (wat wil men precies wanneer bereiken).
  - Explicieter koppeling van de economische inzet aan welzijn en verduurzaming van de regio (focus op ‘brede welvaart’).
  - Meer expliciete en continue communicatie over de successen van de regionaal-economische samenwerking richting burgers, bedrijfsleven en raden.

Efficiëntie

- ***Positieve punten*** van de samenwerking rond het Ambitiedocument/Uitvoeringsprogramma zijn:
  - De afstemming tussen de 8 gemeenten (ambtelijk, bestuurlijk en deels ook tussen de gemeenteraden) en met externe stakeholders (ondernemers, onderwijs, ondernemende burgers) is de afgelopen jaren verbeterd.

- Er zijn een aantal ***verbeterpunten*** te noemen, met name:
  - De betrokkenheid van een deel van de raadsleden bij de regionaal-economische samenwerking is beperkt. Er wordt vooral gekeken naar het gemeentelijk belang en de meerwaarde van de regionale inzet wordt te weinig gezien. Uiteindelijk zijn de gemeenteraden de opdrachtgever van wat regionaal gebeurt, maar dit wordt niet altijd zo gezien.
  - De taakverdeling tussen Regio en gemeenten is niet altijd helder, waardoor gemeenten soms meer inzet van de Regio verwachten en de Regio een grotere bijdrage en/of mandaat van de gemeenten.
  - Bij voorgenomen acties kan beter worden nagegaan op welk schaalniveau de inzet het best kan plaatsvinden
    - In veel situaties zal Rivierenland als geheel een effectief schaalniveau zijn.
    - In sommige gevallen kan meer naar subregio's (Bommelerwaard, Betuwe, e.d.) worden gedifferentieerd, zodat de verwachte inzet en beoogde resultaten meer toegespitst kunnen worden, de wederzijdse verwachtingen helderder zijn en het draagvlak toeneemt.
    - In andere gevallen is samenwerking met omliggende regio's zinvol om een grotere impact te bereiken, maar dan moet helder zijn met wie, hoe en wat Rivierenland wil halen en brengen.

B Regionaal investeringsfonds (RIF)

Waardering instrument RIF

- Het RIF is een tamelijk ***uniek instrument*** om ondernemers en burgers in de regio te stimuleren tot innovatie, verduurzaming en intensievere samenwerking. Het instrument wordt breed gewaardeerd en brengt de nodige reuring teweeg.

- ***Positieve punten*** van het instrument RIF zijn:
  - Het biedt relatief laagdrempelig (hoewel niet altijd zo ervaren) toegang tot middelen voor haalbaarheidsstudies en uitvoering van projecten.
  - Projectaanvragers krijgen met de RIF-bijdrage hun financiering rond; met elke euro die in de RIF is gestoken, wordt van andere partijen 3,4 euro gemobiliseerd (een multiplier van 4,4).
  - De projecten hebben in circa de helft van de gevallen geleid tot extra omzet (gemiddeld 50.000), behoud of nieuwe werkgelegenheid (gemiddeld 4 resp. 5 fte), versterking van concurrentiepositie en/of verduurzaming.
  - Het afhandelingsproces wordt door de meeste aanvragers positief gewaardeerd.
  - Een onafhankelijke Economic Board met deskundigen uit allerlei hoeken beoordeelt de aanvragen en stopt (onbezoldigd) veel tijd in het doorlezen van de stukken en het komen tot een objectief oordeel aan de hand van door Regio/gemeenten vastgestelde criteria.

- Daarnaast komen ook enkele ***verbeterpunten*** naar voren:
  - Bezien van de mogelijkheden voor opschaling van projecten zodat een grotere impact kan worden bereikt, o.a. door bundeling van soortgelijke projecten of verbinding met andere fondsen en subsidies (Provincie, Rijk, EU).
  - Expliciete communicatie over waarom bepaalde projecten worden ondersteund c.q. afgewezen, zowel richting projectindieners als gemeenten en breder publiek (waarbij leden van de Economic Board meer als ambassadeur kunnen optreden).

3 Aanbevelingen

A Ambitiedocument/Uitvoeringsprogramma

- Belangrijk om de meerwaarde van regionale samenwerking goed te verwoorden en uit te blijven leggen. Maak de ‘plus’ duidelijk ten opzichte van louter lokale actie en benoem helder de taakverdeling tussen Regio en gemeenten (ook bij regionale acties spelen de gemeenten meestal een rol).
- Breng in het Ambitiedocument differentiatie aan per gemeente, om álle gemeenten zich vertegenwoordigd te laten voelen.
- Aangezien ontwikkeling van economische clusters een lange adem vergt, adviseren we de huidige speerpunten ook de komende jaren als centrale speerpunten aan te houden. Overweeg hierbij het speerpunt *economie en logistiek* te hernoemen tot *logistiek en mobiliteit*.
- Formuleer de ambities en doelen per speerpunt meer concreet (‘smart’), rekening houdend met wat wel en niet vanuit de regio te beïnvloeden is.
- Formuleer daarnaast heldere opgaven die integraal door de speerpunten heen lopen.
  - Dit kunnen bijvoorbeeld zijn duurzaamheid (inclusief CO2-reductie, energietransitie en circulaire economie), ruimtelijke ordening, welzijn/sociaal domein, bereikbaarheid en wonen.
  - Mogelijk kunnen deze de huidige opgaven aanvullen en/of vervangen. Hiermee worden de opgaven integrale thema’s die door de speerpunten heenlopen en deze met elkaar verbinden.
- Besteed aandacht aan eventuele verschillen per gemeente, zodat ze zich allemaal vertegenwoordigd voelen
- Zoek op het gebied van toerisme en recreatie de verbindende factoren tussen de verschillende gemeenten.
  - Er is op dit speerpunt (te) weinig gezamenlijke uitstraling. De vraag is ook of dit wenselijk is. Deze afwezigheid van een gezamenlijke uitstraling wordt ook versterkt doordat enkele gemeenten zich meer verbonden voelen met andere toeristische regio’s.
  - Ben je hier als regio in de uitvoering van dit speerpunt van bewust en zorg dat er een goede verhouding en relatie is tussen wat regionaal en wat lokaal wordt opgepakt.

- Na vier jaar van hard samenwerken is het tijd voor een volgende professionaliseringsstap.
  - Formaliseer hierbij duidelijker de aard van de in te nemen regierol van de Regio Rivierenland.
  - Zet een eenduidige governancestructuur neer. Dat betekent inclusief de bijbehorende rollen en verantwoordelijkheden van alle betrokken partijen (penta helix).
  - Doe dit door programma's onder te verdelen in projecten met een duidelijke eigen structuur, planning en budget. Geef duidelijk aan wat regio-taken en wat gemeentetaken zijn, en wáárom.
- Verbindt de inspanningen vanuit de regio met inspanningen buiten de regio.
  - Dit kan zowel op gebied van beleid en agenda's van overheden (provincie, rijk, EU) als met andere partijen zoals de WUR, Food Valley en Health Valley. Onderzoek dit nader en neem dit mee in de programma's.
  - O.a. de Provincie Gelderland en (J-)BIZ geven aan hierbij te willen samenwerken.

B RIF

- Kracht van de regio zit in kleine bedrijven en bottom-up initiatieven. Sluit RIF beter aan bij onderwijs (ROC Rivor, Helicon) en lokale ondernemers (via BIZ en J-BIZ).
  - Voorbeeld-idee: schrijf wedstrijd uit onder afstuderende studenten van ROC Rivor en Helicon die de intentie hebben een bedrijf te beginnen. Bedrijfsplan en voorstel laten schrijven in de geest van het RIF en het Ambitiedocument. EB als beoordelaars, de winnaars krijgen bijdrage uit het RIF om plan te realiseren. Winnaars worden lid van J-BIZ, van waaruit ook ondersteuning kan plaatsvinden.
- Zet de ondernemers die aanspraak hebben gedaan op het RIF, speerpuntvoorzitters en Economic Board in als ambassadeurs voor de regio.
  - Bijvoorbeeld door hen ieder eens per jaar langs te laten gaan bij de gemeenteraden, om voortgang en resultaten te presenteren en steun te verwerven voor ambitiedocument en RIF.
- Overweeg de factoren *duurzaamheid* en *talent* een sterkere rol te laten spelen in de beoordeling van RIF-projecten.
- Onderzoek mogelijkheden voor opschaling van projecten, door het koppelen van soortgelijke initiatieven of het verbinden met projecten op een hoger schaalniveau.
- Koppel het RIF aan provinciale, nationale en EU-gelden om de multiplier te vergroten.
- Onderzoek transparantie van de terugkoppeling over beoordeling RIF-aanvragen.
  - Zorg hierbij voor een gestandaardiseerde terugkoppeling met een gewogen onderbouwing van een toewijzing of afwijzing.
  - Zet daarnaast *best practices* in van projecten om meerwaarde en het imago van het RIF te behouden/verbeteren.

C Doorkijk naar de toekomst

- Neem relevante thema's voor de toekomst (duurzaamheid, energietransitie, digitalisering, mobiliteit, ruimtelijke kwaliteit, arbeidsmigratie, e.d.) mee als integrale thema's
- Onderzoek de vaak benoemde 'scheiding'/gebrek aan aansluiting tussen economie en welzijn.
  - Ga op zoek naar de verbinding en wisselwerking tussen beide, want economische inspanningen kunnen wel degelijk maatschappelijke impact hebben en andersom. Zo kan ook een economisch ambitiedocument een bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke problemen.
- Onderzoek de mogelijke spanningsvelden tussen de speerpunten om tijdig de discussie te kunnen voeren en eventueel te compenseren. Denk hierbij aan:
  - Verdozing landschap en teeltondersteunende maatregelen tegenover toerisme en recreatie en beleving.
  - Conflicterend beslag op de schaarse ruimte

Royal HaskoningDHV
Enhancing Society Together

Buck Consultants International

Regionaal Economische Analyse Regio Rivierenland

Management samenvatting

Nijmegen, 15 september 2020

1. Economie in beeld, als basis voor vervolg

- De regionale samenwerking in Rivierenland is erop gericht om uitdagingen op economisch vlak gezamenlijk op te pakken. Het doel is vanuit de eigen unieke kracht het sociaal-economische profiel van de regio te verbeteren en ook in de toekomst een aantrekkelijk woon- en leefklimaat te bieden aan jong en oud.
- De regio legt daarbij de focus op drie speerpunt-sectoren: agribusiness, logistiek en economie, en recreatie en toerisme.
- De huidige programmaperiode loopt eind 2020 af en om het ambitiedocument voor de volgende periode inhoudelijk te laden, heeft de regio behoefte aan inzicht in de sociaal-economische ontwikkeling in de afgelopen jaren en het perspectief voor de toekomst.
- Via een uitgebreide analyse van beschikbare feiten en cijfers en trends en ontwikkelingen wordt inzicht gekregen in economische structuur, arbeidsmarkt, vestigingsklimaat, woon- en leefklimaat en organiserend vermogen in het algemeen en de ontwikkeling van de speerpuntsectoren in het bijzonder.

2. Regionale economie in vogelvlucht

- De regio Rivierenland telt in 2019 ruim 25.000 vestigingen met 117.440 werkzame personen. Het aantal vestigingen is tussen 2010 en 2019 sterk gegroeid (+22,5%, o.a. dankzij ZZP'ers). Het aantal werkzame personen is na een dieptepunt in 2014 weer toegenomen.
- De regio heeft veel familiebedrijven (43%) en MKB (65%). De bedrijvendynamiek is relatief hoog, maar het aantal innovatieve bedrijven beperkt.
- Rivierenland kent een grotere uitgaande dan inkomende pendel. De regio is o.a. aantrekkelijk voor jonge gezinnen, maar jongeren in de studentenleeftijd trekken weg. Na 2025 wordt een afname van de beroepsbevolking verwacht. De beroepsbevolking is relatief laag opgeleid. De werkloosheid is beperkt en er wordt aanzienlijk beroep gedaan op arbeidsmigranten.
- Tot 2030 is volop aanbod van bedrijventerrein en de bereikbaarheid is goed, behalve qua congestie op A2 en A15.
- Het woon- en leefklimaat is aantrekkelijk, hoewel voorzieningen in kernen onder druk staan.

3. Sterkten en zwakten regionale economie

Economische structuur

- Veerkrachtige economie
- Dynamische ondernemerscultuur
- Banenmotoren: logistiek; recreatie en toerisme; zorg en welzijn
- Sterk herstel: bouw, industrie, zakelijke diensten

- Conjunctuurgevoelig/onzekerheid door corona-crisis
- Beperkte innovatiekracht
- Draaideurregime: relatief veel ‘starters’ en ‘stoppers’
- Geen incubators voor startende ondernemers
- Ankerpunten kennis ontbreken

Arbeidsmarkt, Onderwijs & Participatie

- Hoge participatie, lage werkloosheid
- Ondanks schaarste, onbenut potentieel
- Succesvol in realiseren banenafspraak
- Gezonde demografie: instroom gezinnen

- Relatief laag opgeleide beroepsbevolking en hoge mate van flexibilisering
- Arbeidsmigranten om tekorten aan te vullen
- Moeite om jongeren vast te houden
- Werkloosheid vooral migranten/laagopgeleiden
- Na 2025 krimpende beroepsbevolking

Fysieke bedrijfsomgeving

- Ruim voldoende bedrijventerreinen aanbod tot 2030
- Gunstige ligging belangrijke corridors
- Container terminal aanwezig
- Geldermalsen regionale knoop OV
- Mobiliteitsfonds

- Filevorming op A2 en A15
- Toekomstbestendigheid bedrijventerreinen
- Potentie containerterminal (nog) niet benut
- OV alleen via overstap naar nationaal netwerk

Woon- en Leefomgeving

- Relatief betaalbare koopwoningen t.o.v. randgemeenten grote steden
- Aantrekkelijk landschap diverse gemeenten als onderscheidende kracht
- Diverse regionale centra (Tiel, Geldermalsen, Zaltbommel, Culemborg)

- Geen (hoog)stedelijk milieu (van belang voor jongeren en expats)
- Voorzieningenniveau kernen onder druk
- Imago gemeenten niet altijd positief (vgl. Elsevier/Louter studie)

Organiserend vermogen

- Volop regionale samenwerking
- Arbeidsmarkt: zeer intensieve inzet maatschappelijk partners
- Relatief ruime mogelijkheden financiering projecten (via RIF/GG)

- Relatief weinig initiatief van bedrijven bij arbeidsmarktprogramma's
- Beperkte benutting van kennis en kunde van buiten de eigen regio

4. Verdieping speerpuntsectoren

A Agribusiness

- Kerncijfers: ca 2.000 bedrijven, 12.900 werkzame personen (11% totaal), ruim half miljard toegevoegde waarde

Kracht	Zwaktes/Aandachtspunten
▪ Dé fruitteeltregio van Nederland	▪ Krimp van werkgelegenheid in primaire sector
▪ Grote toename werkgelegenheid (m.n. verwerking, handel, diensten)	▪ Hardfruit onder druk: concurrentie bulk neemt toe (o.a. Polen)
▪ Gestage groei toegevoegde waarde primaire sector	▪ Champignonteelt onder druk: import vanuit Oost-Europa (o.a. Polen)
▪ Compleet fruitcluster aanwezig (teelt, veiling, handel, techniek en onderwijs, versterkt via Fruit Tech Campus)	▪ Hoog energieverbruik in de glastuinbouw
▪ Gevarieerde samenstelling agrarische sector	▪ Beperkte omvang verwerkende voedingsindustrie in de regio
▪ Agrarische sector als drager van toeristische en recreatief landschap	
Kansen	**Bedreigingen**
▪ Groente, fruit, champignons, passen binnen trend gezonde voeding	▪ Langdurige Corona-crisis leidt tot langdurige vraaguitval
▪ Klimaatadaptatie steden vraagt om ‘groen in en rond de stad’	▪ Afzetmarkten onder druk: o.a. Brexit-dreiging en importban Rusland
▪ Cross-over tussen landbouw en toerisme verder versterken	▪ Klimaat: vaker extreme weersomstandigheden: hitte, droogte, hagel
▪ Toepassen innovaties t.b.v. automatisering en verduurzaming	▪ Beschikbaarheid (buitenlandse) arbeidskrachten onder druk
▪ Kansen ketensamenwerking o.b.v. big data (vermarkten en logistiek)	• Forse investeringen verduurzaming zet druk op verdienmodel

Belangrijkste uitdagingen Agribusiness

- De regio Rivierenland kent een diverse samenstelling van de agribusiness sector. In de keten van ‘boer tot bord’ heeft de regio met name een sterke positie in de primaire productie en de handel en verwerkende industrie inzake fruit. De regio heeft de ambitie om internationaal (nog) toonaangevender te worden op het gebied van fruit, glastuinbouw, champignons en boomkwekerij. Daarbij staat Rivierenland voor drie prioritaire uitdagingen:

1

Realiseren hogere toegevoegde waarde op het primaire product en zoeken naar nieuwe verdienmodellen

- Kosten en concurrentie nemen toe en er ligt meer nadruk op duurzaamheid; terwijl de prijzen van primair product onder druk
- Boeren en handelaren moeten op zoek naar manieren om hun product hoogwaardiger af te zetten
- Naast hogere toegevoegde waarde ook verbreding: andere verdienmodellen, cross-overs recreatie/toerisme/energie
- De regio kan hierin ondersteunen door innovatiestimulering en ruimte te bieden voor vernieuwende initiatieven van ondernemers

2

Verduurzaming vraagt ruimte voor en investeringen in innovatie

- De landbouw heeft een opgave om te verduurzamen, bij voorkeur gebeurt dit niet door te saneren maar door te innoveren en te investeren. De regio kan hierin ondersteunen door het innovatie-ecosysteem te versterken en daarbij ook buiten de regio te kijken naar de aansluiting tussen regionale agribusiness en provinciale en landelijke programma’s, proeftuinen en kennisinstellingen te verbeteren

3

Sterkere binding met regio

- De Nederlandse export van agrofoodproducten staat onder druk door opkomende concurrentie uit het buitenland. Naast het aanboren van nieuwe markten is ook het verkorten van regionale ketens wenselijk.
- Weersverandering vergt andere bescherming van gewassen, o.a. via (passende) teeltondersteunende voorzieningen.
- Een deel van de arbeid is seizoens- en tijdsgebonden en vergt inzet van o.a. arbeidsmigranten die passende voorzieningen nodig hebben.

B Logistiek & Economie

- Kerncijfers: ca 1.860 bedrijfsvestigingen, 20.300 werkzame personen (17% totaal), ca half miljard toegevoegde waarde

Kracht	Zwaktes
▪ Centrale ligging in Nederland (>30 mln. consumenten binnen 150 km)	▪ Filevorming op de A2 en A15
▪ Uitstekende bereikbaarheid via weg (A2/A15) en nabijheid mainports	▪ Geen per directe beschikbaarheid kavels XXL-distributiecentra
▪ Sterke specialisatie van de arbeidsmarkt in logistiek	▪ A15 (nog) niet ‘slim’ ingericht (bijvoorbeeld geen meetlussen)
▪ Containerterminal in regio aanwezig (nog niet volop benut)	▪ Geen vulpunten voor alternatieve brandstoffen beschikbaar
▪ Groot aantal koplopers op het gebied van duurzame logistiek (L&G)	▪ Naast CTU beperkte mogelijkheden multi/synchromodaal transport
▪ Sterke regionale samenwerkingsstructuur arbeidsmarkt en innovatie	
▪ Voldoende kavels (*) beschikbaar en in pijplijn (harde planvoorraad)	
Kans	**Bedreiging**
▪ Magazijnen kansrijk voor energietransitie (opweklocatie, full-electric)	• Korte termijn impact Corona-crisis wisselend beeld in logistiek
▪ Diversifiëring van het regionale portfolio aan logistieke operaties	▪ Lange termijn impact Corona-crisis kan leiden tot vraaguitval logistiek
▪ Verduurzaming transportsector (Zero Emissie, LNG, Modal-shift)	▪ Toenemende congestie snelweg vormt bedreiging vestigingsklimaat
▪ Verbeteren gebruik van containerterminal	▪ Krimp van de beroepsbevolking na 2030 leidt tot meer strijd om talent
▪ Structurele vraag naar XXL-distributiecentra (wel vraaguitval in 2020)	▪ Debat “verdozing” leidt tot strenge regels rondom XXL
▪ Doorgroei E-commerce biedt kansen nieuwe vestigers aan te trekken	▪ Winkelbevoorrading (belangrijk in regio) onder druk door e-commerce
▪ Doortrekken A15 biedt kans op versterking corridorwerking richting Duitsland	

* : Niet geschikt voor XXL-distributiecentra

Belangrijkste uitdagingen Logistiek & Economie

- De regio Rivierenland behoort tot de “logistieke hotspots” van Nederland, met name op het gebied van nationale distributie. De belangrijkste uitdagingen om de opgebouwde positie te versterken, zijn:

1

Arbeidsmarkt: meegroeien met technologische ontwikkelingen

- De eisen die bedrijven uit de logistieke sector stellen aan medewerkers zullen de komende jaren veranderen. Door de opkomst van robots en hogere automatiseringsgraad in distributiecentra ontstaat minder behoefte aan pure fysieke krachten. De vaardigheden die medewerkers op de vloer nodig hebben veranderen (werken met robots, zelfstandigheid, probleemoplossend vermogen). Ook ontstaat meer behoefte aan vakkennis op snijvlak tussen logistiek, techniek en ICT.
- Deze kennis is niet per definitie in de beroepsbevolking van de regio aanwezig, maar moet worden ontwikkeld.
- Uitdaging is om nieuw talent op te leiden en aan te trekken, maar ook bestaand personeel mee te nemen in de transities.

2

Verduurzaming transportsector

- Uitvoering van het Klimaatakkoord en Parijs-afspraken vraagt inzet van alle sectoren.
- De logistiek kan een belangrijke rol spelen in de energietransitie (o.a. energieopwekking, volledig-elektrische DC-operatie)
- Daarnaast heeft de sector de opgave het transport te verduurzamen. Dit betekent een zoektocht naar innovatieve logistieke concepten en investeringen in zero emissie voertuigen.

3

Goede bereikbaarheid via de weg behouden en multimodale propositie uitbouwen (basis is aanwezig)

- Een goede bereikbaarheid is voor de speerpuntsector Logistiek & Economie essentieel.
- De bereikbaarheid via de weg staat onder druk door congestie op de A2 en toenemende drukte op de A15-corridor.
- De regio moet zich actief blijven inzetten om bereikbaarheid (weg, spoor, OV en fiets) te versterken.
- Ook kan de multimodale propositie van de regio verder worden doorontwikkeld (ook met het oog op duurzaamheid); dit vergt forse investeringen.

C Recreatie & Toerisme

- Kerncijfers: ca 400 bedrijven, 6.700 werkzame personen (6% totaal), ca 440 mln. toegevoegde waarde

Kracht	Zwaktes
▪ Gestaag groeiende werkgelegenheid in de sector	▪ Bekendheid beperkt ondanks behoorlijke R&T-traditie
▪ Sterke evenementen (Fruitcorso, Appelpop en de Bloesemtocht)	▪ Grote leisure attracties niet aanwezig in de regio
▪ Enige serieuze fruit-/bloesemregio van Nederland	▪ Aanbod binnenrecreatie beperkt
▪ Onderscheidend aanbod qua waterrecreatiegebieden (jachthavens)	▪ Alleen via overstap aangesloten op nationaal OV-netwerk
▪ Buitenrecreatie sterk (routes, omgeving, cultuurhistorie)	▪ Groot deel verblijfsaanbod bevindt zich in kampeersegment
▪ RBT werkt aan promotie en ontwikkeling aanbod in regio	▪ Versnipperd en ad hoc beleid gemeenten (projectmatig i.p.v. meerjarige investeringsagenda)
Kans	**Bedreiging**
▪ Aanbod en arrangementen groeimarkt 65-plussers	▪ Korte termijn Corona-crisis zet financiën sector onder druk
▪ Behoefte authenciteit past bij regio-DNA Rivierenland	▪ Lange termijn Corona-crisis vraagt transitie (1,5 m samenleving)
▪ Duurzame recreatie past bij profiel Rivierenland	▪ Versnippering regionale branding naar gemeente branding
▪ Horecavoorzieningen die lokale producten aanbieden	▪ Beschikbaarheid arbeidskrachten in o.a. horeca
▪ Zakelijke markt groeit	▪ Campings als huisvesting voor arbeidsmigranten i.p.v. bezoekers
▪ Toenemende belangstelling duurdere vormen verblijfsrecreatie	▪ Milieu- en natuurgebied kan beperkingen opleggen (bijv. stikstof)
▪ Ontwikkeling met behoud van landschap (‘belevingscompensatie’)	▪ Grootschalige logistiek (‘verdozing’) en teeltondersteunende voorzieningen kunnen ruimtelijke kwaliteit/uitstraling verminderen
▪ Lange termijn regionale investeringsagenda, eventueel met toeristisch investerings-/ontwikkelfonds (zo mogelijk revolverend)	

Belangrijkste uitdagingen Recreatie & Toerisme

- Rivierenland behoort tot de ’landelijke’ regio’s van Nederlands met een aanzienlijk toeristisch-recreatief aanbod. Om voorbereid te zijn op de toekomst staat de regio voor drie opgaven.

1

Profiel en aanbod ontwikkelen voor groeimarkten

- De sterkst groeiende demografische groep zijn de 65-plussers: de 65-plusser van vandaag is koopkrachtiger, vitaler en mobieler dan de vorige generatie en gaat vaak buiten het hoogseizoen op vakantie, wat voordelen biedt qua spreiding over het jaar.
- In haar promotie zal de regio specifiek moeten bepalen welke iconen op welk moment in de etalage worden gezet om de leefstijlen verbinding-, inzicht- en stijlzoeker aan te trekken.
- Uitdaging is om als regio op de kaart te komen bij deze doelgroepen en passend aanbod te ontwikkelen (routes, B&B/hotels, etc.)

2

Meerjarige kwalitatieve impuls van het toeristisch-recreatieve aanbod met ruimte voor vernieuwing

- Consumenten zijn bereid om te betalen voor kwaliteit en onderscheidende concepten/ervaringen
- Doorontwikkelen dagrecreatief aanbod door verbetering routestructuren, vergroten toegankelijkheid kastelen en musea, verbinding attracties en binnensteden, beter zichtbaar en beleefbaar maken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, etc.
- Toevoeging/upgrade/verduurzaming van/naar bijzondere accommodaties van hoge kwaliteit, bijvoorbeeld een hoogwaardig bungalowpark, een duurzaam icoonproject, accommodatie in een bijzondere setting, of accommodaties met zorg

3

De regio op één!

- De consument zoekt naar authenticiteit en regio’s met een eigen verhaal. Rivierland heeft het profiel om hieraan tegemoet te komen.
- Intensivering regionale marketing, o.a. om post-Corona de bezoekersstroom weer op gang te brengen
- Ontwikkelen regionale arrangementen waarbij een relatie wordt gelegd tussen het verblijfs- en dagrecreatieve aanbod (bijvoorbeeld bij overnachting in een hotel in de regio, korting bij museumbezoek).
- Regionale producten in horeca: gebruik en imago van regionale agrarische producten binnen toeristische arrangementen (vers op tafel, eigen fruit uit de Betuwe en chrysanten uit de Bommelerwaard).

5. Prioritaire uitdagingen voor de komende programmaperiode

1. MKB ondersteunen bij transitie naar nieuwe economie

- Technologie is troef als het gaat om het creëren van meer toegevoegde waarde
- Digitalisering, automatisering en robotisering zorgen voor ‘vierde industriële revolutie’
- Uitdaging is om het regionale bedrijfsleven (m.n. MKB) daarin te laten meedoen en excelleren
- Rivierenland heeft zelf geen ankerpunten van kennis/innovatie, zet in op bovenregionale samenwerking
- Sluit aan bij landelijke proeftuinen/field labs/pilots of start eigen proeftuin i.s.m. landelijke kennisdragers
- Stimuleer start-ups op cross-over vlakken tussen agribusiness, logistiek, industrie, techniek, ICT

2. Arbeidsmarkt: van iedereen ***doet*** mee, naar iedereen ***groeit*** mee

- Maatschappelijke partners in Rivierenland zetten zich actief en succesvol in als het gaat om participatie
- Er is veel aandacht voor plaatsing en matching van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt
- De arbeidsmarkt van de toekomst vraagt echter ook een nieuwe skills- én mindset:
  - 21st Century Skills: meer vakkennis vereist en o.a. ondernemerschap, creativiteit en probleemoplossend vermogen
  - Life Long Learning: snelle veranderingen in werkprocessen vragen aanpassingsvermogen/leervermogen van personeel
- Op dit moment zijn deze vaardigheden en mindset nog onvoldoende aanwezig in de arbeidsmarkt
- Bovendien bestaat risico dat in de toekomst sociale tweedeling ontstaat door beperkte aansluiting
- Dit vraagt vernieuwende impulsen en vormen van samenwerking tussen overheid, onderwijs, bedrijfsleven, werknemers en studenten
- Belangrijke doelgroepen: jongeren, laag opgeleiden, asielmigranten en arbeidsmigranten (EU)

3. Versnellen van verduurzaming

- Uitdaging om op middellange termijn te verduurzamen blijft aanwezig
- Sleutelrol voor bedrijventerreinen en glastuinbouw (o.a. opweklocatie, warmte-uitwisseling), maar ook duurzaam bouwen en duurzame mobiliteit
- Stimuleren van innovatie (nieuwe technieken) en uitrol van bewezen technieken (zonnepanelen, isolatie, bouw)
- Zorgen voor ontwikkeling vaardigheden beroepsbevolking (o.a. milieu/installatie technieken)

4. Bereikbaarheid blijft aandachtspunt

- Bereikbaarheid blijft een belangrijke rol spelen in het vestigingsklimaat voor bedrijven in de regio
- Er wordt toenemende congestie verwacht op A2 en A15, dit zet het vestigingsklimaat onder druk
- Rivierenland moet zich blijvend inzetten om dit gevaar te agenderen bij Rijk en Provincie
- Naast aandacht voor hoofdwegen ook verdere optimalisering van spoor, OV, fiets en andere, slimme vormen van mobiliteit.
- Daarbij kan de regio zelf aan de slag door gebruik van containerterminal te stimuleren en in te zetten op slimme mobiliteit

5. Versterk woon- en leefklimaat als troef in strijd om talent

- Het aantrekken van (jong) talent, hoog opgeleiden en professionals vormt een uitdaging voor alle regio's
- Concurrentie tussen regio's neemt toe door vergrijzing
- Rivierenland kan niet concurreren met omliggende steden op hoogstedelijke milieus, maar kan zich nog meer gaan onderscheiden op landschappelijke kwaliteit, recreatieve waarden, aantrekkelijke leefomgeving voor gezinnen, verenigingsleven etc.
- Op zoek naar balans tussen:
  - Connectiviteit steden in omgeving versus versterken lokaal voorzieningenniveau, waarbij door e-commerce vrijkomende panden in binnensteden/kernen anders worden aangewend
  - Versterken kwaliteiten landschap versus mooi wonen versus andere ruimteclaims

6. Schaalniveau van de regio overstijgen

- Door samenwerking met buurregio's, provincie en Rijk heeft Rivierenland meer kansen om de eigen ambities te realiseren
- Steeds bedenken wat de regio bij deze samenwerking wil 'brengen' en 'halen'

7. Mitigeren economische gevolgen Corona-uitbraak:

- Grote onzekerheid over economische gevolgen van Corona, maar impact Rivierenland in potentie groot
- Risico (1) grote (tijdelijke) werkloosheid: vooral werkloosheid in horeca, detailhandel en contactberoepen
- Risico (2) brede doorwerking economie: faillissementen en ontslag in andere sectoren (bouw, diensten)
- Taken hoofdzakelijk bij gemeenten en Rijk, maar regio kan op een aantal aspecten ondersteunen
- Regionale uitdaging (1): omscholen van personeel naar sectoren waar nog wel voldoende werk is
- Regionale uitdaging (2): groei realiseren door aantrekken nieuwe vestigers (o.a. logistiek)
- Regionale uitdaging (3): niet alleen mitigeren op korte termijn, maar ook investeren in de toekomst

Ambitiedocument 2016-2020
Regio Rivierenland

Drie speerpunten voor een sterke regio

Centraal in Nederland: Regio Rivierenland

Ruimte voor ontwikkeling

Wij zijn Regio Rivierenland

Regio Rivierenland

Buren · Culemborg · Gemeente Geldermalsen · Gemeente Lingewaal · MAASDRIEL

gemeente Neder-Betuwe · Neerijnen · Gemeente West Maas en Waal · gemeente Tiel · gemeente Zaltbommel

Voorwoord

Voor u ligt het ambitiedocument voor de regionale Speerpunten voor de periode 2016-2020.

In dit stuk leest u waarom wij – als de tien samenwerkende gemeenten van Regio Rivierenland – dit document nodig hebben, welke speerpunten onze regio versterken, wat de ambities hiervan zijn en wat onze visie is op het waarmaken ervan.

Wij zijn trots dat wij als tien gemeenten in gezamenlijkheid deze ambitie hebben opgesteld. Wij zijn ook trots op de bereidheid van onze partners om met ons mee te denken in de totstandkoming van deze ambitie. Dit zijn partners binnen de overheid, de ondernemers- en onderzoekswereld, het onderwijs, ondernemende burgers en organisaties.

Wij willen de samenwerking aangaan met onze partners zowel op bestuurlijk als uitvoerend niveau, om onze ambities te bereiken. Wij zijn ervan overtuigd dat de kracht van realisering van de ambities schuilt in de gezamenlijkheid. Daarom roepen wij u als lezer op om met ons mee te doen en zo een economische impuls te geven aan onze regio.

Met vriendelijke groet,

De voorzitters van de drie Speerpuntberaden:

Hans Beenakker en per juli 2016 Thomas Steenkamp
Jan de Boer
Rian Verwoert en per april 2016 Henny van Kooten

mei 2016

Inhoudsopgave

1 Inleiding *4*
2 Waarom een ambitiedocument? *4*
3 Onze ambitie en de betekenis ervan voor de speerpunten *7*
4 Onze visie op de realisatie van de ambities (strategie) *10*
5 Schema en afwegingskader *13*
6 Tot slot *13*

1. Inleiding

Focus: drie economische Speerpunten

Eind 2014 benoemden wij, als de tien samenwerkende gemeenten van Regio Rivierenland, drie economische Speerpunten waarop wij met elkaar willen gaan samenwerken. Daarmee brachten wij een focus aan in ons werkveld voor de regio, zodat wij onze krachten kunnen bundelen om de uitdagingen - waarover wij hierna zullen schrijven - aan te kunnen pakken.

Focus leidt ook tot een betere branding van ons gebied, een gerichte lobby, een onderlinge verbinding tussen onderwerpen en samenwerking. Wij maken onze regio zichtbaar en treden op als krachtige partij naar de provincie en daarbuiten.
De onderwerpen komen voort vanuit ons DNA. Tijdens de gesprekken met de O's (Overheid, Ondernemers, Onderwijs- en Onderzoeksinstellingen en Ondernemende burgers en organisaties) op 8 september 2015 kwam heel duidelijk naar voren dat dit DNA wordt gedefinieerd door agribusiness en rivieren (en de beleving ervan), waarbij fruit de zichtbare blikvanger is van onze tuinbouw.

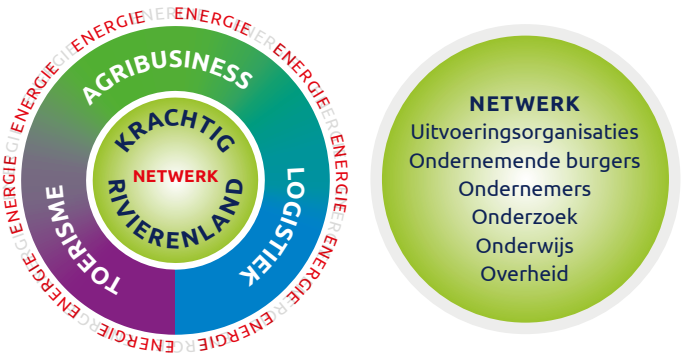
Dit zijn onze economische Speerpunten:

Draagvlak - samen met partners: de O's

Hiernaast noemden wij ze al; de O's. Het slagen van onze overheidsambitie is sterk afhankelijk van het draagvlak en de inzet van ook andere partijen dan de overheid. Regio Rivierenland heeft daarom vanaf het begin van het opstellen van de ambitie zoveel mogelijk opgetrokken met de O's als mogelijk toekomstige partners. Daarnaast hebben wij basisinput gebruikt van al ontwikkelde visies, samen opgesteld met stakeholders:

- Agenda 2020 Greenport Gelderland
- Strategische Visie Logistieke Hotspot Rivierenland (mei 2015)
- Regionaal perspectief Vrijetijdseconomie Rivierenland 2015-2025

2. Waarom een ambitiedocument?

De noodzaak

Met een ambitiedocument geven wij kleuring aan de drie Speerpunten die wij als gemeenten eind vorig jaar vaststelden. Wij worden geconfronteerd met een aantal uitdagingen die we moeten aanpakken. Met een sterk, gedragen ambitiedocument in handen kunnen wij dit gericht en weloverwogen doen.

1 Beter uitnutten van onze kwaliteiten

Regio Rivierenland heeft talloze kwaliteiten. Deze moeten wij benoemen en opschroeven. Wij moeten ons hierbij bewust zijn van een aantal zaken.

> ***Wij hebben een prettig vestigingsklimaat***
> De centrale ligging van Rivierenland in Nederland en de aanwezigheid van wegen, waterwegen en spoorlijnen bieden kansen voor economische ontwikkeling. Dat geldt ook voor de toonaangevende bedrijven op het gebied van agribusiness en logistiek die zich in onze regio bevinden. Door de centrale ligging van het rivierengebied in Nederland, de rust en de ruimte en het kleinschalige dat het landschap tussen de grote rivieren kenmerkt, is het hier ook prettig om te wonen.

> ***Vanuit ons DNA kunnen wij de regio op de kaart zetten***
> Welke thema's zijn bepalend voor onze identiteit? Wat typeert ons? Wat maakt ons uniek? Oftewel: wat is ons DNA? Met onze 'Unique Selling Points' kunnen wij ons onderscheiden van andere gebieden en regio's en onszelf op de kaart zetten in Nederland en daarbuiten. Wij hebben sterke kwaliteiten: agribusiness, rivieren, het kleinschalige landschap, cultuurhistorie en karakteristieke dorpen. De beleving hiervan definiëren ons DNA.

2 Wij willen ons sociaaleconomische profiel verbeteren

Ten opzichte van andere regio's kenmerkt ons sociaaleconomische profiel zich door een relatief hoge werkeloosheid, laag opleidingsniveau, grote sociaaleconomische gezondheidsverschillen en een relatief ongezonde bevolking. Wij hebben belang bij gezonde burgers. De arbeidsmarkt wordt gezonder als onze inwoners minder verzuimen en een goed zelfbeeld en stevig arbeidsmoraal hebben. Gezonde burgers kunnen beter participeren in de maatschappij. De tien regiogemeenten verwachten dat regionaal inzetten op een economische ambitie leidt tot een vitalere bevolking.

3 Wij willen het woon- en leefklimaat versterken

Onze regio vergrijst en de leefbaarheid gaat achteruit in de vele kleine kernen. Het behouden van de kwaliteit van het landschap en het behoud en/of versterking van het voorzieningenniveau in de dorpen en ook steden is noodzakelijk voor de leefbaarheid en de aantrekkingskracht van de regio voor jongvolwassenen en hoogopgeleiden. Het zijn tevens zaken die bijdragen aan een goed vestigingsklimaat voor bedrijven. Omringende steden en regio´s zetten zich net als onze regio in toenemende mate in voor de versterking van de regionale economie. Het is van belang om ons als regio hierin te onderscheiden en niet achter te blijven, maar juist voorop te lopen om zo de leefbaarheid te versterken.

4 Wij willen initiatieven vanuit de samenleving faciliteren

Door trends in onze samenleving, zoals technologische vernieuwingen en veranderende wensen en eisen van consumenten, worden initiatieven vanuit de samenleving steeds belangrijker. Wij werken meer samen in netwerkorganisaties en vinden het heel nuttig om de samenwerking te zoeken met en tussen overheden, ondernemers, onderwijs burgers en andere maatschappelijke partners. Als tien samenwerkende gemeenten willen wij deze initiatieven faciliteren en stimuleren.

5 Wij spelen in op ontwikkelingen

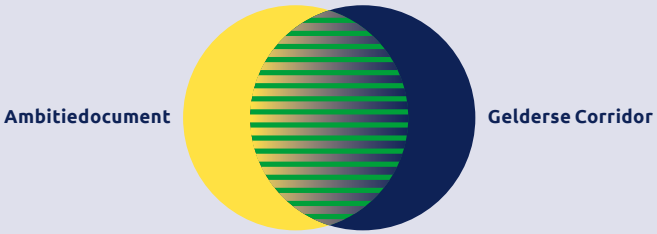
> ***Wij zijn samen krachtig***
> Om onze regionale ambities waar te maken in deze tijd, moeten wij op lokaal, regionaal en bovenregionaal niveau samen optrekken. Wij zoeken daarbij uitdagende initiatieven (kroonjuwelen) die voor de regio het verschil maken én partners met wie wij actief, zowel op bestuurlijk als uitvoerend niveau, aan de slag kunnen gaan om onze ambities efficiënt waar te maken. Wij willen meedenken over hoe wij voor de realisatie van onze ambities kunnen samenwerken met de provincie, landelijke overheid, Europa en andere relevante partijen. Ook willen wij goede initiatieven steunen die in de ambitie passen. In lobby en promotie willen wij gezamenlijk optrekken en faciliteren.

Wij gaan met onze ambitie nieuwe bronnen aanboren

De afgelopen jaren hebben veel initiatieven gebruik kunnen maken van Regiocontractgeld van de provincie Gelderland: goede projecten konden rekenen op financiering vanuit provinciale budgetten. Dat is nu voorbij. De basishouding wordt dat de initiatiefnemers van projecten moeten zorgen voor de financiering, zij moeten hun eigen externe financiering uitlokken. Dat kan lokaal, regionaal, provinciaal maar ook landelijk en Europees zijn. Ons uitgangspunt is dat geld hierbij geen doel, maar een middel is om onze ambities te bereiken. Met een ambitiedocument in de hand moeten en kunnen wij als regio zélf nieuwe bronnen aanboren en samenwerkingen aangaan op alle schaalniveaus. Een gedragen ambitie van onszelf is nodig vóórdat we kunnen samenwerken met andere partijen.

Wij spelen in op provinciale ontwikkelingen

Provincie Gelderland is dus één van onze samenwerkingspartners. Zij wil een sociaaleconomische ontwikkeling stimuleren in een gebied, 'Gelderse Corridor' genaamd. Ons gebied is één van de zes inhoudelijke en geografische aandachtsgebieden van de provincie en één van de drie delen van de Gelderse Corridor. Samen heten ze de gebiedsopgaven. De provincie brengt menskracht, kennis, netwerken en een budget van totaal 90 miljoen euro in voor alle zes de gebieden voor de komende vier jaar. Echter, de verdeling van gelden zal niet meer, zoals voorheen, gelijkwaardig verdeeld worden over de regio's. Een gedragen ambitie van een regio wordt leidend.

Figuur 1: Relatie ambitiedocument (geel) met Gelderse Corridor (blauw). Er is een grote overlap (gearceerd).

Voor Regio Rivierenland kunnen wij door middel van de drie economische Speerpunten initiatieven leveren die passen binnen de ''Gelderse Corridor'', zie figuur 1. Maar niet alle opgaven die voortkomen uit het ambitiedocument zijn te koppelen aan de ''Gelderse Corridor''. Er zullen aanvullende regio-opgaven blijven bestaan in ons gebied, waarvoor andere partijen dan de provincie zeker nodig zijn. Projecten in de blauwe bol zijn niet alleen projecten voor Regio Rivierenland, maar ook voor de twee andere delen van 'de Gelderse Corridor', namelijk Arnhem/Nijmegen en de Liemers'.

Wij spelen in op Europese ontwikkelingen

Enerzijds 'moeten' overheden als gevolg van toenemende wet- en regelgeving steeds meer van Brussel, anderzijds biedt Europa ook diverse kansen in termen van samenwerking, kennisontwikkeling en financiering. Voor de vitaliteit van onze regio ligt de internationale oriëntatie voor de hand. De groei en bloei van de regio is grotendeels ook te danken aan internationale samenwerking en handel. Producten van eigen bodem uit onze agribusiness vinden hun weg over de hele wereld.

Ook als 'logistieke draaischijf' op het kruispunt van snelwegen, rivieren en spoor is de regio voor Europa van belang. Dit vormt een vanzelfsprekende voedingsbodem om ook bestuurlijk internationaal actief te willen zijn. Om de kansen goed te benutten, is aanwezigheid en kennis van het Brusselse netwerk van belang. Als regio zijn we daarin niet alleen een vragende partij, maar kunnen wij ook het nodige bieden. Europarlementariërs zijn gebaat bij kennis vanuit de regio Rivierenland waarmee zij wet- en regelgeving ten goede kunnen veranderen. Voor andere Europese regio's zijn we een aantrekkelijke partner om gezamenlijk Europese projecten op te starten.

3. Onze ambitie en de betekenis ervan voor de Speerpunten

Beleef Rivierenland!

Een belangrijke voorwaarde voor de samenwerking is dat alle deelnemers en stakeholders dezelfde emotie delen. Wij benoemen trots: wij zijn trots als we zien hoeveel beleving onze regio met zich meebrengt. Wij hoeven hierover niet bescheiden te zijn en moeten betere ambassadeurs van Rivierenland zijn. Ook onze bezoekers kunnen ons gebied meer beleven en wij willen dat trotse gevoel gaan 'laden'. Beleef Rivierenland!

Onze ambitie past in de visie en de missie van het Algemeen Bestuur van Regio Rivierenland die in 2011 werd vastgesteld:

In Rivierenland is sprake van een goede balans tussen duurzame economische groei en behoud en versterking van een goede leefomgeving, waardoor inwoners, bezoekers en bedrijven graag in de regio (ver)blijven. Om dit te realiseren wordt ingezet op bedrijvigheid die past bij de regio, de economische structuur versterkt en aansluit op de wensen en mogelijkheden van de bevolking.

Onze ambitie

Wij, de tien samenwerkende gemeenten binnen Regio Rivierenland:

- **delen de beleving van de verscheidenheid in ons gebied; de Bommelerwaard, de Betuwe en het Land van Maas en Waal dragen elk op hun eigen wijze bij aan de beleving van het Rivierenland;**
- **zetten in op de beleving van agribusiness, rivieren, landschap, cultuurhistorie en karakteristieke dorpen en zijn hier trots op;**
- **zijn economisch sterk door focus;**
- **werken samen met onze partners: overheid, ondernemers, onderwijs, onderzoek, ondernemende burgers en maatschappelijke organisaties.**

Wij zetten daarom een stip op de horizon voor de drie Speerpunten om economische ontwikkeling in de regio tot stand te brengen. Dit streven wij na:

- **Agribusiness: Onze tuinbouw wordt nóg meer toonaangevend in Europa**
- **Economie en Logistiek: Wij komen in de top 3 van logistieke hotspots van Nederland**
- **Recreatie en toerisme: Wij bereiken een jaarlijkse omzetgroei van 5%**

Speerpunt Agribusiness (A)

Al van oudsher is de agrarische sector het meest kenmerkend voor deze regio. Het klimaat, ons landschap en de voedingsrijke bodem leveren hiervoor de optimale randvoorwaarden. De sector is daarmee bepalend geworden voor de invulling van het landschap en de identiteit van de regio. Het landschap wordt gekenmerkt door kleinschaligheid, maar verschuift steeds meer naar grootschalige agrarische activiteiten. Onze identiteit wordt met name bepaald door het zichtbare fruit dat hier duidelijker aanwezig is dan elders. In de regio ligt de nadruk op tuinbouw, productie en handel.

Opgaven voor Agribusiness

Samen met ondernemers, onderwijs en onderzoek hebben we geconstateerd dat, als wij willen dat de tuinbouw toonaangevend wordt in Europa, wij ons vanuit de overheid moeten richten op onderstaande opgaven. Binnen dit kader hebben wij onze toegevoegde waarden en kunnen wij partijen bij elkaar brengen.

Wij zetten ons in om:

1 agribusiness-centra te ontwikkelen voor innovatie en kennis op het gebied van o.a. productontwikkeling, biobased- en circulaire economie en duurzame energie. Daarbij hebben wij aandacht voor technologische ontwikkeling en bedrijvigheid met toegevoegde waarde op het gebied van voedselkwaliteit, -houdbaarheid en -veiligheid;
2 vraag en aanbod van arbeid op elkaar af te stemmen voor agribusiness gericht op werkervarings- en leertrajecten, behoefte aan hbo-niveau, imago-ontwikkeling en het terugdringen van werkeloosheid;
3 agribusiness met de samenleving te verbinden, het DNA van ons gebied (denk aan verbrede plattelandsontwikkeling: combinaties met zorg, toerisme, streekproducten, etc.). Een basisvoorwaarde daarbij is breedband in het buitengebied;
4 ruimte te scheppen in overheidsbeleid en regelgeving voor bedrijvigheid door:
   - afstemmen van beleid;
   - een kansenkaart te maken voor grootschalige ontwikkelingen en kleinschalige structuur.

Speerpunt Economie en Logistiek (L)

Onze centrale ligging en de doorsnijding met twee belangrijke verkeersaders en grote waterwegen maken ons uitermate geschikt voor logistieke ontwikkeling en tot een belangrijk onderdeel van de Gelderse Corridor. Vanwege de export van onze agrarische producten ligt hier van oudsher ook een verbinding tussen Agribusiness en Logistiek. De agribusiness legt zich ook steeds meer toe op logistieke activiteiten. Daarnaast zijn er ontwikkelingen in activiteiten die een toegevoegde waarde leveren aan producten (value added logistics). Binnen logistiek vervagen al jaren de grenzen tussen waar productie ophoudt en logistiek begint. En dankzij de voortdurende ontwikkelingen op het gebied van informatietechnologie en duurzaamheid kunnen nationale distributiecentra zich in deze regio (kostenefficiënt en duurzaam) vestigen terwijl ze voldoen aan de wens van hun klanten om razendsnel te leveren.

Opgaven voor Economie en Logistiek

Samen met ondernemers, onderwijs en onderzoek hebben we geconstateerd dat we ons op onderstaande opgaven moeten richten als we een top 3 plek willen bekleden op de ranglijst van beste logistieke hotspots van Nederland. Dit is het kader waarbinnen wij onze toegevoegde waarden hebben en partijen bij elkaar kunnen brengen.

Wij zetten ons in om:

1 innovatieve concepten en centra te ontwikkelen om transport en logistiek slimmer, sneller en schoner te maken met aandacht voor technologische ontwikkeling en duurzaamheid;
2 vraag en aanbod van arbeid op elkaar te stemmen voor logistiek, waarbij ondernemerschap, technologie en process-controlketenregie de kern zijn;
3 een Regionaal Ontwikkel Bedrijf op te richten, om enerzijds ondernemers te faciliteren en ons anderzijds te kunnen richten op kwalitatieve opgaven;
4 het kwaliteitsnetwerk goederenvervoer te verbeteren, te streven naar optimale bereikbaarheid gebruikmakend van alle modaliteiten (spoor, weg (o.a. A2/A15 en incl. fietspaden), water, lucht, pijplijn en breedband) en samenwerkingsverbanden. Een voorbeeld van een samenwerkingsverband is het MIRT-onderzoek Kennisas A2, waarin wordt nagegaan welke meerwaarde de Kennisas A2 heeft op verkeerskundige, ruimtelijke en economisch gebied voor de regio en vice versa.

Speerpunt Recreatie en Toerisme (T)

Het landschap, de identiteit en het imago verkregen uit de agrarische sector vormen de aanleiding voor talloze recreatieve ontwikkelingen en activiteiten, zoals het Fruitcorso, Appelpop en de Bloesemtocht. De keuze voor recreatie en toerisme als speerpunt is een logische. Maar er moet nog veel gedaan worden. Ook hier kan focus helpen door recreatieve ontwikkeling rond het thema 'fruit', 'water/rivieren', 'routes' (bijvoorbeeld fiets-, wandel- en vaarroutes) en 'landmarks', (bijvoorbeeld de Hollandse Waterlinie) te verkiezen boven andere thema's. Op dit moment is logiesverstrekking en dagattractie nog onvoldoende ontwikkeld. Aandacht voor arbeidsparticipatie, beleving van agribusiness en logistiek, duurzaamheid in bedrijfsvoering (bijvoorbeeld gebruik van duurzame energie) en verbindingen tussen bestaand recreatief en toeristisch aanbod is hierbij nodig.

Opgaven voor Recreatie en Toerisme

Samen met ondernemers, onderwijs en onderzoek hebben wij geconstateerd dat we ons vanuit de overheid moeten richten op onderstaande opgaven als wij de omzet binnen recreatie en het toerisme jaarlijks met 5% willen laten groeien. Dit is het kader waarbinnen wij onze toegevoegde waarden hebben en partijen bij elkaar kunnen brengen.

Wij zetten ons in om:

1 een platform op te richten voor verbinding, inspiratie en innovatie rondom thema's. Thema's zijn: arbeidsparticipatie, beleving van kennis van agribusiness en logistiek, fruit, water/rivieren, routes, landmarks, duurzaamheid in bedrijfsvoering, verbindingen leggen tussen bestaand aanbod van recreatie en toerisme;
2 vraag en aanbod van arbeid op elkaar af te stemmen voor recreatie en toerisme gericht op een structureel aanbod van werkervarings- en leertrajecten en meer arbeidsplaatsen;
3 pro-actief het toeristisch aanbod te stimuleren dat inspeelt op sterke punten van de regio, dat doelgroepen

die daarbij passen aantrekt en dat tekorten in aanbod aanvult. Dit kan door de inzet van een aanjaagteam gericht op meer overnachtingsmogelijkheden en dagattracties. Een basisvoorwaarde daarbij is breedband in het buitengebied.

4 ruimte te scheppen in overheidsbeleid en regelgeving voor bedrijvigheid:
   - afstemmen van beleid
   - ruimtelijke kansenkaart voor groot- en kleinschaligheid

4. Onze visie op de realisatie van de ambities (strategie)

Nieuwe rol overheid: faciliterend, samenwerkend en verbindend

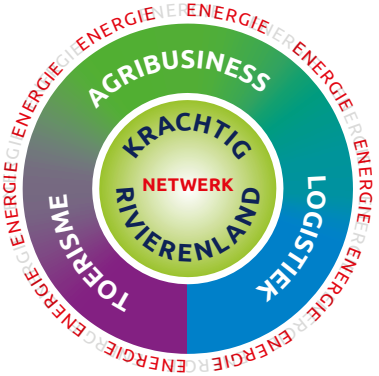
Om samen invulling te geven aan ons ambitiedocument, gaan de tien gemeenten op zoek naar partners. Dit kunnen ondernemers, onderwijs/kennisinstellingen en/of ondernemende burgers en maatschappelijke organisaties zijn. Door samen te werken in wisselende, flexibele coalities en op basis van gedeelde ambities en energie komen betere oplossingen tot stand voor vraagstukken. Wij zien meerwaarde in gelegenheidsallianties die vanuit authenticiteit en verscheidenheid een gezamenlijk doel nastreven. Wij willen actief en creatief werken aan het ontwikkelen van het gebied en een impuls geven aan innovatieve initiatieven. De rol van de gemeenten is hierbij faciliterend en samenwerkend en verbindend waarbij we ons richten op vernieuwing met respect voor het bestaande.

Samenwerking binnen en buiten de regio

Bestuurlijk is Regio Rivierenland een samenwerkingsverband. Dit betekent niet dat samenwerking zich tot de regio Rivierenland alleen moet beperken. Zo blijkt uit onderzoek dat de regio Rivierenland deel uitmaakt van meerdere regionale economische systemen. Het gedeelte tussen de Waal en de Lek/ Neder-Rijn in de regio Rivierenland is een duidelijk regionaal functionerend economisch systeem. De gemeenten in de Bommelerwaard zijn qua regionaal economisch systeem gericht op Noord-Brabant. Ook op bestuurlijk niveau hebben zij samenwerkingsverbanden met ‘s Hertogenbosch en ‘de Kennisas A2’ tussen Utrecht en Eindhoven. Gemeente West-Maas en Waal is onderdeel van het regionaal economische systeem rondom Nijmegen. Als regio en ook als individuele gemeente kunnen we op diverse terreinen (zoals bijvoorbeeld bedrijventerreinen) samenwerken met gemeenten, regio’s en partners binnen en buiten onze eigen regio, om zo onze ambities te bereiken.

Inzetten op de cross-overs tussen de Speerpunten

De speerpunten Economie en Logistiek en Recreatie en Toerisme zijn op natuurlijke wijze verbonden met het speerpunt Agribusiness, maar bedreigen elkaar onderling bij ongebreidelde groei: meer logistiek kan onaantrekkelijk zijn voor de recreant. Voor het landschap/buitengebied vraagt dit om keuzes en regie: waar willen we wat faciliteren? Ook moeten we nadenken hoe de ontwikkelingen binnen het ene speerpunt leiden tot meerwaarde voor een ander speerpunt.

Om de Speerpunten samenhangend in te vullen, zien de tien gemeenten vier thema's als veelbelovende aangrijpingspunten:

1 Ruimtelijke ontwikkeling – de juiste ruimtelijke keuzes maken voor ontwikkelingen, met regionale afstemming. Ruimte voor de speerpunten betekent 'ja, mits...' en niet 'nee, tenzij...'
2 Arbeidsmarkt – zorgen voor een evenwichtige arbeidsmarkt waarbij regionaal potentieel trots is om werkzaam te zijn binnen de Speerpunten
3 Duurzaamheid – op het gebied van biobased- en circulaire economie en duurzame energie ter bevordering van de leefbaarheid en ontwikkeling van nieuwe producten binnen de drie Speerpunten (nieuwe kansen)
4 Innovatie – ter verbetering van onze internationale concurrentiepositie, hiervoor ook buiten de regio aansluiting te zoeken met o.a. onderwijs en onderzoek en aandacht te houden voor technologische ontwikkeling en duurzaamheid. Hierbij is breedband in héél Rivierenland een randvoorwaarde.

Lobby en branding

Om een succes te maken van alle ambities, zijn lobby en regio-marketing essentieel. Met het leggen van een duidelijke focus op de drie Speerpunten en het formuleren van de ambities voor de komende vier jaar, hebben wij een stevige basis in handen voor een goede lobby. Ook promotie en marketing zijn van belang om de regio en de drie Speerpunten op de kaart te zetten.

Verder ontwikkelen vanuit de eigen kracht

De centrale ligging, het landschap en de voorzieningen in de regio bieden veel potentie voor economische groei. Deze sterke punten en de bestaande faciliteiten moeten vooral benut worden bij de realisatie van onze ambities. De regio is te versterken door verbindingen aan te leggen tussen de sterke punten, bestaande faciliteiten maar ook door ontwikkelingen in de huidige regionale economische markt. Met name de kennisintensieve en zakelijke dienstverlening verdient verder aandacht.

Daarbij zijn in de regio Rivierenland al veel partijen actief. Er zijn ondernemingen met groeipotentie en diverse initiatiefnemers met nieuwe ideeën. Partijen in de regio hebben zich op diverse wijzen georganiseerd. Momenteel zijn vijf overheidsstuurgroepen actief die te koppelen zijn aan de speerpunten Economie en Logistiek en Recreatie en Toerisme: Stuurgroep Regionaal Ontwikkelingsbedrijf (ROB) en Regionale Programmering Bedrijventerreinen (RPB), Logistieke Hotspot (LHS), A15, Fiets en Recreatie & Toerisme. Een stuurgroep voor het speerpunt Agribusiness is er niet.

Er zijn daarnaast ook uitvoeringsorganisaties actief die aan de speerpunten te koppelen zijn. Twee daarvan werken actief samen met ondernemers, onderzoek, onderwijs en overheden (ook wel triple helix-samenwerking genoemd). Dat zijn Greenport Gelderland met daarin diverse samenwerkingsverbanden (o.a. Fruitpact, Glastuinbouwpact Bommelerwaard, Paddestoelenpact en Laanboompact) en Logistieke Hotspot Rivierenland (LHR).

De uitvoeringsorganisaties Regionaal Bureau Toerisme (RBT) Rivierenland, Uit®waarde en een aanjaagteam op het gebied van Recreatie en Toerisme hebben een sterke samenwerking met ondernemers op het gebied van recreatie en toerisme. De verbinding met andere partners is daarbinnen verder te ontwikkelen richting de triple helix samenwerking.

Voor nieuwe concepten of nieuwe ideeën zijn nieuwe samenwerkingsverbanden denkbaar.

Clustering van opgaves

Hoe te komen bij de stip op de horizon uit de ambitie? In dit ambitiedocument worden twaalf opgaves verdeeld over de drie speerpunten en vijf cross-overs en een aantal randvoorwaarden benoemd. Deze zijn te clusteren tot een aantal hoofdopgaves waarmee wij als regio aan de slag willen gaan:

Hoofd-opgave	Onderwerp*	Bestaande stuurgroep/ organisatie	Typering
I.	Lobby en Branding van de regio (Randvoorwaarde)	DB (Dagelijks Bestuur Regio) i.s.m. Greenport, LHS en RBT (Regionaal Bureau Toerisme)	Over-koepelend
II.	Innovatie en Duurzaamheid (A1, L1, T1)	o.a. Greenport	Cross-over speerpunten
III.	Arbeidsmarkt (A2, L2, R2)	o.a. Greenport	
IV.	Ruimtelijke keuzes en regelgeving (A4, T4)	n.t.b.	
V.	ROB (Regionaal Ontwikkelingsbedrijf) (L3)	ROB/RPB (Regionale Programmering Bedrijventerreinen)	Speerpunt-specifiek
VI.	Infrastructuur (water, weg, spoor, digitaal) (L4)	LHR (Logistieke Hotspot Rivierenland), A15, Fiets, MIRT-onderzoek Kennisas A2	
VII.	Agribusiness en samenleving (A3)	n.t.b.	
VIII.	Toeristisch aanbod (T3)	Recreatie en Toerisme en aanjaagteam	

* De codes (A1, L1 etc.) corresponderen met de opgaves op de volgende pagina. Voorbeeld: A1 staat voor opgave 1 onder Agribusiness, L2 staat voor opgave 2 onder Economie & Logistiek, etc.

Hoofdopgave A ‘Lobby en Branding’ van de regio is van een hoog abstractieniveau. In deze opgave zit het binnenhalen van subsidies en het leggen van verbindingen met andere regio’s in binnen- (Foodvalley, Rotterdam) en buitenland (Südtirol). Ook is nauwe samenwerking met uitvoeringsorganisaties als Greenport, LHS en RBT Rivierenland belangrijk. Er is hierin een rol voor het Dagelijks Bestuur weggelegd.

Hoofdopgaven B tot en met D zijn cross-overs in de Speerpunten, terwijl de hoofdopgaven E tot en met H speerpuntspecifieke opgaven zijn.

Per hoofdopgave gaan we na: Wie moet wat gaan doen?
Wat is de rol van de overheid? Welke organisatie past erbij?

Financiële haalbaarheid

Het ambitiedocument kent zelf geen financiële consequenties. De uitwerking via de acht opgaven om de ambities te bereiken door middel van projecten zal dit wel gaan hebben. Voor die uitwerking zal nadrukkelijk de samenwerking moeten worden gezocht met de andere O’s en de bestaande uitvoeringsorganisaties van de regio. Waar mogelijk worden krachten gebundeld en externe financiële bronnen benut. Bij de uitwerking zal ook duidelijk moeten worden wat de bijdrage van de gemeente(n) hierin moet worden. Hiervoor zijn verschillende modellen mogelijk, die verkend gaan worden.

Het hebben van een gedragen ambitie vergroot de kans op deelname van andere partijen in financiële zin aan projecten die onze ambities ondersteunen. Onze ambities (en projecten) brengen we zo veel mogelijk in verbinding met de Gebiedsopgave Gelderse Corridor van de provincie om zo gebruik te kunnen maken van cofinanciering.

5. Schema en afwegingskader

De economische ambitie, de verbinding tussen de speerpunten en de vier dwarsverbanden (ruimte, arbeidsmarkt, duurzaamheid en innovatie) maken cross-overs zichtbaar die bijdragen aan de realisatie van onze ambitie. Onderstaand schema is een afwegingskader om de inzet van de overheid in de regio Rivierenland te legitimeren.

Op de volgende pagina treft u het schema.

6. Tot slot

Wij danken iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan het proces om te komen tot ons ambitiedocument.

Wij zetten in op een ijzersterke regio die klaar is voor de toekomst!

© Regio Rivierenland, mei 2016

Ambitie	✓ Wij delen de beleving van de verscheidenheid in ons gebied: de Bommelerwaard, de Betuwe en het Land van Maas en Waal dragen elk op hun eigen wijze bij aan de beleving van het Rivierenland. ✓ Wij zetten in op de beleving van agribusiness, rivieren, landschap, cultuurhistorie en karakteristieke dorpen en zijn hier trots op. ✓ Wij zijn economisch sterk door focus. ✓ Wij werken samen met onze partners: overheid, ondernemers, onderwijs, onderzoek, ondernemende burgers en maatschappelijke organisaties.			
	Economische focus: drie Speerpunten			
	Overheidsthema's: arbeidsmarkt, ruimte, duurzaamheid, innovatie			
	➢ **Agribusiness (A)**	➢ **Economie en Logistiek (L)**	➢ **Recreatie en Toerisme (T)**	
	Onze tuinbouw nóg meer toonaangevend in Europa	Wij komen in de top 3 van de logistieke hotspots van Nederland	Wij bereiken een jaarlijkse omzetgroei van 5%	
Opgaven	*1. Ontwikkeling van agribusiness-centra voor innovatie en kennis op het gebied van o.a. productontwikkeling, biobased- en circulaire economie en duurzame energie. Daarbij aandacht voor technologische ontwikkeling, duurzaamheid en bedrijvigheid met toegevoegde waarde op het gebied van voedselkwaliteit, -houdbaarheid en -veiligheid.*	*1. Ontwikkeling van innovatieve concepten en centra om transport en logistiek slimmer, sneller en schoner te maken met aandacht voor technologische ontwikkeling en duurzaamheid.*	*1. Platform op te richten voor verbinding, inspiratie en innovatie rondom thema's. Thema's zijn: arbeidsparticipatie, beleving van kennis van agribusiness en logistiek, fruit, water/rivieren, routes, landmarks, duurzaamheid in bedrijfsvoering, verbindingen leggen tussen bestaand aanbod van recreatie en toerisme.*	**Randvoorwaarden:** Nieuwe rol overheid: faciliterend, samenwerkend, verbindend Gezamenlijke lobby en branding Ambitie leidend boven geld/ cofinanciering Verder ontwikkelen vanuit eigen kracht
	2. Vraag en aanbod van arbeid op elkaar afstemmen voor agribusiness gericht op werkervarings- en leertrajecten, terugdringen werkeloosheid, behoefte aan hbo-niveau en imago-ontwikkeling.	*2. Vraag en aanbod van arbeid op elkaar afstemmen voor logistiek, waarbij ondernemerschap, technologie en process-control ketenregie de kern zijn*	*2. Vraag en aanbod van arbeid op elkaar afstemmen voor recreatie en toerisme gericht op een structureel aanbod van werkervarings- en leertrajecten en meer arbeidsplaatsen.*	
	3. Verbinding van agribusiness met de samenleving, het DNA van ons gebied (denk aan verbrede plattelandsontwikkeling: combinaties met zorg, toerisme, streekproducten, etc.). Een basisvoorwaarde daarbij is breedband in het buitengebied.	*3. Oprichting Regionaal Ontwikkel Bedrijf, om a) ondernemers te faciliteren en b) ons te kunnen richten op kwalitatieve opgaven.*	*3. Pro-actief het toeristisch aanbod stimuleren dat inspeelt op sterkten van de regio, dat doelgroepen die daarbij passen aantrekt en dat tekorten in aanbod aanvult. Dit kan door inzet van een aanjaagteam op meer overnachtingsmogelijkheden en dagattracties. Een basisvoorwaarde daarbij is breedband in het buitengebied.*	
	4. Ruimte scheppen in overheidsbeleid en regelgeving voor bedrijvigheid; *- afstemmen van beleid* *- kansenkaart voor grootschalige ontwikkelingen en kleinschalige structuur*	*4. Verbeteren van het kwaliteitsnetwerk goederenvervoer, streven naar optimale bereikbaarheid gebruikmakend van alle modaliteiten (spoor, weg (o.a. A2/A15 en incl. fietspaden), water, lucht, pijplijn en breedband) en samenwerkingsverbanden, oa MIRT-onderzoek Kennisas A2*	*4. Ruimte scheppen in overheidsbeleid en regelgeving voor bedrijvigheid;* *- afstemmen van beleid,* *- ruimtelijke kansenkaart voor groot- en kleinschaligheid*	
Cross-overs	De Speerpunten Economie en Logistiek en Recreatie en Toerisme zijn op natuurlijke wijze verbonden met het Speerpunt Agribusiness.			
	Zorgen voor een evenwichtige arbeidsmarkt waarbij regionaal potentieel trots is om werkzaam te zijn voor alle drie de Speerpunten.			
	Regionale afstemming in ruimtelijke keuzes.			
	Duurzame Speerpunten op het gebied van biobased-, en circulaire economie en duurzame energie voor een betere leefbaarheid, en nieuwe producten. Duurzaamheid is een innovatieopgave voor alle Speerpunten.			
	Voortdurende innovatie binnen en tussen de drie Speerpunten voor verbetering van de internationale concurrentiepositie. Hiervoor ook buiten de regio aansluiting zoeken met o.a. onderwijs en onderzoek. Aandacht voor technologische ontwikkeling. Hierbij is breedband in héél rivierenland een basisvoorwaarde.			

©2016 Regio Rivierenland

Foto's: WolLöf Communicatie BNO (tevens ontwerp + realisatie), Wageningen UR Food & Biobased Research,
RBT Rivierenland, Greenport Gelderland, Raphaël Drent Fotoburo, Logistieke Hotspot Rivierenland, iStock

Bezoek de webpagina ‘Totaalproces van regionaal ambitiedocument tot succesvolle realisatie’

Regio Rivierenland
bezoekadres
J.S. de Jongplein 2
4001 WG Tiel
postadres
Postbus 137
4000 AC Tiel

www.regiorivierenland.nl

e info@regiorivierenland.nl
t (0344) 63 85 55
f (0344) 63 85 00

Openingstijden en telefonische bereikbaarheid:
maandag t/m donderdag 8.30 - 17.00 uur
vrijdag 8.30 - 12.30 uur

Regio Rivierenland